

Hoezo gelijke kansen?

over arbeid, onderwijs, burgerschap en asiel/migratie

werkmap voor begeleiders van 'Gelijke Kansen Gesprekken'

initiatief

KOEN

Colofon

auteur: Peter Sels

Dit pakket kadert in het 'Gelijke Kansen Gesprekken' project van Initiatief, een anti-racistisch samenwerkingsverband van 11.11.11 Koepel van de Vlaamse Noord-Zuidbeweging, ABVV, ACV, ACW, Brussels Gekleurd, Charta 91, Chirojeugd Vlaanderen, Forum van Etnisch-Culturele Minderheden, Netwerk Caritas Solidariteit, Objectief, Socius, Vaka/Hand in Hand en het Vlaams Minderhedencentrum.

Info op www.gelijkekansengesprekken.be

initiatief

Het werd in opdracht van Initiatief samengesteld door VORMEN vzw
VORMEN vzw, Vlaamse Organisatie voor Mensenrechteneducatie
Lange Gasthuisstraat 29, 2000 Antwerpen
tel.: 03-293 82 15
fax: 02-611 75 18
mensenrechteneducatie@vormen.org
www.vormen.org

vormgeving: Vincent Van Briel
illustraties: Koen De Maesschalck

Met dank aan allen die materiaal en ideeën aanbrachten voor dit pakket.
Totstandgekomen met de steun van de Vlaamse minister van Welzijn, Gezondheid en Gelijke Kansen.

ISBNnummer: 9077058168
wettelijk depotnummer: D/2003/9259/5 ©2003, VORMEN vzw

Inhoud

Inleiding 1/1

Aanpak van een gesprek 1/11

Arbeid

Informatiefiche 1/4

Activiteitsfiche 1/2

Situatieschetsen en keuzes 1/4

Onderwijs

Informatiefiche 1/5

Activiteitsfiche 1/2

Situatieschetsen en keuzes 1/4

Burgerschap

Informatiefiche 1/5

Activiteitsfiche 1/2

Situatieschetsen en keuzes 1/4

Asiel/migratie

Informatiefiche 1/6

Activiteitsfiche 1/2

Situatieschetsen en keuzes 1/4

Invulblad deelnemer 1/1

Invulblad begeleider 1/1

Keuzekaarten 1/1

Platformtekst Initiatief 1/1

Ondertekenaars Platformtekst Initiatief 1/1

Adressen kernleden Initiatief 1/1

Inleiding

‘Hoezo gelijke kansen’ is de naam die Initiatief koos voor een campagne om mensen in Vlaanderen te sensibiliseren rond de ongelijkheid van kansen die allochtonen op een aantal terreinen in onze samenleving ondervinden. Voor deze ‘Gelijke Kansen Gesprekken’ heeft Initiatief een methodiek uitgewerkt waarvan dit werkboek de neerslag is.

Willen we harmonieus samenleven in een multicultureel verband, dan moeten we ons meer bewust worden van de hinderpalen die op het terrein van onderwijs, arbeid en burgerschap een volwaardige participatie van allochtonen in de weg staan. We zullen ook meer inzicht moeten krijgen op het vlak van asiel en migratie. De ‘Gelijke Kansen Gesprekken’ zijn hiertoe opgevat als gespreksmomenten die één dagdeel beslaan en die in principe één van de deelthema’s Arbeid, Onderwijs, Burgerschap of Asiel/Migratie behandelen.

Eerder dan het overbrengen van een afgebakend politiek eisenplatform wil een ‘Gelijke Kansen Gesprek’ de deelnemers sensibiliseren voor een bepaalde problematiek en hen stimuleren om over het thema na te denken. Daarom werd gekozen voor een aanpak die vertrekt van herkenbare situaties uit de leefwereld van de deelnemers.

Dit werkboek moet de begeleiders van ‘Gelijke Kansen Gesprekken’ van de nodige instrumenten voorzien om de gesprekken te kunnen voeren met uiteenlopende doelgroepen. Het geheel is ingedeeld volgens de vier deelthema’s (Arbeid, Onderwijs, Burgerschap en Asiel/Migratie) zodat wie een ‘Gelijke Kansen Gesprek’ organiseert hieruit kan kiezen. Dit neemt niet weg dat je ook aspecten van verschillende deelthema’s in één dagdeel kan behandelen.

Het werkboek bevat een deel ‘Aanpak van een gesprek’, met algemene principes en methodische achtergronden voor het houden van dergelijke gesprekken en suggesties voor het vermijden van valkuilen en dovemansgesprekken. Bij elk van de vier thema’s hoort een ‘Informatiefiche’. Deze fiche is in de eerste plaats bedoeld voor de begeleider, maar kan in sommige groepen ook geschikt zijn als verdere lectuur na het gesprek. De ‘Activiteitsfiche’ geeft het scenario van het ‘Gelijke Kansen Gesprek’ weer (deze scenario’s zijn gelijklopend). De ‘Situatieschetsen en keuzes’ vormen de concrete stoffering van het gesprek. Voor de deelnemer is een ‘Invulblad Deelnemer’ voorzien, waarvan de gegevens achteraf kunnen verwerkt worden in het ‘Invulblad Begeleider’.

Aanpak van een gesprek.

1. Inleiding

De onderstaande tekst heeft tot doel om begeleiders van Gelijke Kansen Gesprekken een aantal tips mee te geven over hoe een groepsgesprek te voeren. Voor sommige begeleiders zal dit allemaal reeds bekend zijn, zij kunnen het gebruiken om één en ander nog eens op te frissen. Voor anderen zal het nieuw zijn. Telkens is getracht om na een stukje toelichting ook concrete voorbeelden en tips te geven, zodat je de belangrijkste zaken als begeleider snel voor ogen hebt.

Onmiddellijk hierna wordt de nodige aandacht besteed aan 'communicatie in groep'. In het derde deel volgt een uiteenzetting over waarden, attitudes en gedrag. Gelijke Kansen Gesprekken zullen sowieso aan de waarden en attitudes van de deelnemers raken. Inzicht in deze concepten kan helpen om er mee om te gaan. In een vierde deel wordt ruim aandacht besteed aan weerstanden die kunnen optreden tijdens Gelijke Kansen Gesprekken en hoe daarop als begeleider te reageren. Ten slotte worden nog enkele concrete tips gegeven over het afspreken van gespreksregels die de juiste werksfeer kunnen bevorderen.

2. Communiceren in groep

Mensen communiceren op verschillende manieren met elkaar. Bij communicatie denken we vaak spontaan aan woorden. Communicatie gebeurt echter niet alleen verbaal, maar ook non-verbaal. Een begeleider van groepsgesprekken heeft aandacht voor de beide vormen van communicatie.

Verbale communicatie

Verbale communicatieboodschappen bevatten verschillende soorten informatie. Ze bevatten: zakelijke informatie, informatie over de zender, informatie over de ontvanger en informatie over de bedoeling van de zender.

Een voorbeeld van een verbale communicatieboodschap:

"Mag ik misschien ook eens iets zeggen of hebt u geen tijd voor mijn mening?"

Bovenstaande boodschap heeft een betekenis op verschillende vlakken. De zakelijke informatie die wordt meegedeeld is eigenlijk niet meer dan de vraag: "of ik de toelating heb om iets te zeggen". Over de zender zegt deze boodschap iets in de zin van: "ik voel mij tekort gedaan". De boodschap over de ontvanger zou men kunnen interpreteren als "ik vind u grof want je negeert mijn mening". De bedoeling van de zender van de boodschap zouden we kunnen interpreteren als "ik wil dat je mij respecteert en aandacht hebt voor mijn mening".

Het voorbeeld toont aan dat men enkel de volledige betekenis van een boodschap kan begrijpen als men aandacht heeft voor alle aspecten van een boodschap. Een begeleider kan ook maar gepast reageren als hij de boodschap goed begrepen heeft. Het voorbeeld toont eveneens aan dat sommige boodschappen zo geformuleerd zijn dat ze voor veel interpretatie vatbaar zijn. Verkeerde interpretaties door de begeleider kunnen aanleiding geven tot verkeerde reacties en misverstanden. Om zeker te zijn dat men een boodschap op de juiste manier interpreteert zal een begeleider vaak 'echoën' en 'parafraseren'. Echoën doe je door letterlijk te herhalen wat de persoon zei. Vaak zal de persoon daaropvolgend zijn boodschap nog verder toelichten waardoor ze duidelijker wordt. Parafaseren is de boodschap samenvattend en in andere woorden herhalen. Vaak wordt daarbij ook letterlijk gevraagd of men de juiste interpretatie gaf aan een boodschap.

Een voorbeeld van echoën:

"Je vraagt of je iets mag zeggen en je twijfelt of ik tijd heb voor jouw mening."

Voorbeelden van parafraseren:

"Als ik het goed begrepen heb, vind je dat ik te weinig oog heb gehad voor jouw mening. En je wil nu iets zeggen."

"Je voelt je tekort gedaan omdat ik je nog niet aan het woord gelaten heb en je wil nu echt wel iets zeggen, klopt dat?"

Naast het herkennen en verduidelijken van de verschillende aspecten van een boodschap, rest nog de vraag of en hoe je moet reageren. Dat hangt natuurlijk grotendeels af van de situatie zelf, maar signalen negeren heeft zelden zin. Meestal is het dan ook aangewezen om –na het parafraseren en/of echoën- te reageren op alle aspecten van de boodschap.

Voorbeelden van reactie:

"Excuseer me dat ik u tot nog toe te weinig aan het woord liet. Het lag zeker niet in mijn bedoeling om u te negeren. Zeg gerust wat je wou zeggen."

"Ik heb niet de indruk dat u weinig aan het woord was. Ik wil niet grof zijn maar de tijd is beperkt en ik wil net iedereen de kans geven om zijn mening te uiten. Daarom zou ik nu graag de mening van iemand anders horen."

Tips

Een verbale communicatieboodschap omvat verschillende aspecten die samen de betekenis vormen. Om de informatie uit de boodschap optimaal te benutten kan een begeleider:

- luisteren, met aandacht voor alle aspecten van de boodschap;
- echoën en parafraseren om na te gaan of men de boodschap juist interpreteerde;
- reageren op alle aspecten van de boodschap.

Non-verbale communicatie

Zoals reeds gezegd zijn bij communicatie niet alleen de woorden belangrijk. De manier waarop we ze uitspreken, de gebaren die we er bij gebruiken, de houding die we aannemen en de expressie op ons gezicht dragen ook bij tot communicatie en verdienen dus ook de aandacht van de begeleider.

De manier waarop een spreker woorden uit zal vaak iets zeggen over zijn emoties. Zowel de articulatie, het ritme, de accenten die men legt, stopwoordjes, het volume als het taalgebruik kunnen aanwijzingen bevatten over de emotie, en nuances in de betekenis blootleggen.

Voorbeeld:

"Mag ik misschien ook eens iets zeggen of hebt u geen tijd voor mijn mening?"

Als de spreker deze zin zeer luid roept, kan dat wijzen op woede. Zegt hij hem zeer droogjes en vrij stil, kan het wijzen op cynisme.

Voorbeeld:

"Mag ik misschien ook eens iets zeggen of hebt u geen tijd voor mijn mening?"

De accenten die gelegd worden, kunnen wijzen op een nuanceverschil in betekenis. De spreker vindt het in dit geval misschien vooral erg dat enkel hij nog niets heeft mogen zeggen.

Voorbeeld:

"Mag ik misschien ook eens iets zeggen of hebt u geen tijd voor mijn mening?"

Met dit accent kunnen we de boodschap interpreteren als: "ik wil zeker geen uiteenzetting houden maar enkel zeer kort iets zeggen".

Voorbeeld:

"Mag ik misschien euh.... ook eens iets zeggen of euhh... hebt u (pauze) (verder mompelend) geen tijd voor mijn mening?"

In bovenstaand voorbeeld kunnen de aarzelingen, het stopwoordje en de pauze wijzen op onzekerheid, verlegenheid of schroom vanwege de spreker.

Niet alleen de spreekwijze maar ook mimiek, gebaren en lichaamshouding dragen bij tot de betekenis van een boodschap. Als men de zin uit het voorbeeld uitsprekt terwijl men onderuitgezakt met de armen gekruist zit, de ogen neergeslagen, geeft dat een andere betekenis dan wanneer men op het puntje van zijn stoel zit en de begeleider recht in de ogen kijkt en blijft kijken. De eerste houding kan wijzen op verslagenheid of koppigheid, de tweede kan wijzen op een meer confronterende houding. Zwaait men wild met de armen terwijl men spreekt of klopt men herhaaldelijk op tafel met de vuist dan kan dat wijzen op woede. Spreekt men de zin uit met een glimlach op de lippen of zijn de wenkbrauwen gefronst? Al deze aspecten dragen bij tot de betekenis.

De wijze waarop iets gezegd wordt en de lichaamshouding die men aanneemt, kunnen ook, bij de begeleider én bij de andere deelnemers, aanleiding geven tot vooroordelen over de spreker. Vooroordelen zijn oordelen die men velt over iets of iemand alvorens men er voldoende kennis over heeft verworven. Men oordeelt dan op basis van onvolledige en beperkte informatie. Iemand die traag en met veel stopwoordjes spreekt of iemand die een zwaar dialect spreekt zal men misschien vlugger beschouwen als dom. Iemand die met veel aandacht voor articulatie en ritme spreekt en met bijpassende, functionele gebaren, zal vaak als intelligent beschouwd worden. Onderzoek heeft uitgewezen dat mensen ook op basis van het uiterlijk allerlei vooroordelen koesteren. Aantrekkelijke mensen worden bv. vaker als intelligent beoordeeld.

Al deze aspecten van non-verbale communicatie zijn niet enkel van belang voor de interpretatie van de boodschap, maar worden ook gehanteerd tijdens het parafraseren en echoën, en in de reactie van de begeleider.

Voorbeelden van parafrasering met aandacht voor non-verbale aspecten:

"Je vraagt enigszins aarzelend of je iets mag zeggen."

"Je roept me toe dat je iets wil zeggen".

Voorbeelden van reacties met aandacht voor non-verbale aspecten:

"Je zeg het enigszins aarzelend maar je vindt het wel erg, niet? Excuseer me dat ik u te weinig aan het woord liet tot nog toe. Het lag zeker niet in mijn bedoeling om u te negeren. Zeg gerust wat je wou zeggen."

"Excuseer me dat ik u te weinig aan het woord liet tot nog toe. Ik begrijp dat je boos bent. Het lag zeker niet in mijn bedoeling om u te negeren. Zeg gerust wat je wou zeggen."

Tips

Verbale communicatie gaat steeds gepaard met non-verbale communicatie. Om de informatie uit de boodschap optimaal te kunnen benutten zal een begeleider:

- zich bewust zijn van en oog hebben voor aspecten van non-verbale communicatie zoals: articulatie, ritme, accenten, stopwoordjes, volume, taalgebruik, mimiek, gebaren en lichaamshouding;
- deze aspecten betrekken bij de interpretatie van de boodschap;
- waakzaam zijn voor vooroordelen bij zichzelf over de sprekers op basis van deze aspecten;
- ook deze elementen gebruiken bij het parafraseren en echoën;
- ook deze elementen betrekken in zijn reactie.

Feedback geven en ontvangen

We besteedden hierboven reeds bondig aandacht aan reacties en feedback. Het geven en ontvangen van feedback is zeer belangrijk in een groepsgesprek, omdat het communicatie verduidelijkt en omdat het de gespreksleider toelaat om het gesprek te sturen en de communicatiewijze en –sfeer mee te bepalen. Er zijn zowel voor de begeleider als voor de deelnemers verschillende manieren om feedback te geven. Feedback kan zowel verbaal of non-verbaal zijn, bewust of onbewust, spontaan of op verzoek, formeel of informeel.

Voorbeeld van verbale, bewuste en spontane feedback:

"Ik vind dat we teveel rond de pot draaien."

"U lijkt mij wel erg zeker van uw stuk"

Voorbeeld van non-verbale, onbewuste en spontane feedback:

Geeuwen

Voorbeeld van informele, bewuste, non-verbale feedback:

Een deelnemer die achter de rug van de begeleider met zijn vinger tegen het hoofd tikt en oogcontact zoekt met een andere deelnemer.

Wanneer de begeleider wil gebruik maken van feedback om invloed uit te oefenen op de sfeer tijdens de gesprekken, zal hij vaak in IK-boodschappen spreken. In de feedback zal de begeleider trachten aan te geven hoe een bepaald gedrag of een bepaalde mening overkomt, wat hij daarvan vindt en waarom en welk gedrag hij in de toekomst verwacht.

Voorbeelden van verbale feedback vanwege begeleider om invloed uit te oefenen op de sfeer:

"Ik vind uw houding storend. (wat ik ervan vind)

U onderbreekt anderen voortdurend en luistert niet. (waarom ik dat vind)

Ik zou graag hebben dat u in het vervolg wacht tot anderen zijn uitgepraat en dan het woord vraagt." (wat ik in de toekomst verwacht)

"Ik zou graag hebben dat u niet zo roept, ook al bent u boos. Zo verhindert u anderen om te spreken. Kunnen we afspreken dat u in het vervolg wat rustiger spreekt?"

*"Ik vind dat we erg goed gewerkt hebben. (wat ik ervan vind)
Iedereen heeft zijn mening kunnen uiten en er is ook goed geluisterd naar elkaar. (waarom ik dat vind)
Ik hoop dat we ook na de pauze zo kunnen verder werken. (wat ik in de toekomst verwacht)*

Tips

Feedback verduidelijkt communicatie en is een middel dat de begeleider kan aanwenden om positief gedrag te bekrachtigen en negatief gedrag te corrigeren. Als een begeleider feedback geeft, zal hij:

- zeggen wat hij vindt van een bepaald gedrag;
- waarom hij dat vindt;
- wat hij in de toekomst verwacht.

Open en gesloten communicatie

De sfeer tijdens een groeps gesprek, ook wel het gespreksklimaat genoemd, kan sterk verschillen van situatie tot situatie. Eén belangrijk verschil ligt in de mate van openheid van communicatie. We spreken van een open communicatiesfeer of directe communicatie wanneer:

- iedereen kan zeggen wat voor hem persoonlijk belangrijk is;
- met nadruk op het hier en nu;
- er vrijheid is om gevoelens te uiten en wanneer deze ook bespreekbaar zijn;
- eigen waarden, houdingen, ervaringen en voorkeuren de aandacht krijgen;
- relaties tussen groepsleden openlijk besproken worden.

Zoals uit de term al blijkt, spreken we van een 'open' communicatiesfeer en 'directe' communicatie wanneer mensen open staan voor anderen en zichzelf ook voor een stuk durven blootgeven. Met directe communicatie bedoelen we dat we zeer concreet en zonder veel omwegen spreken van persoon tot persoon. Het tegenovergestelde van een open communicatiesfeer is een gesloten communicatiesfeer. Een dergelijk klimaat heerst er wanneer de deelnemers:

- in algemene termen spreken;
- zich niet laten kennen;
- geen tijdsaspect betrekken of over het verleden praten;
- geen gevoelens ter sprake brengen en wanneer deze toch naar boven komen deze negeren;
- geen persoonlijke informatie verschaffen en abstracte gesprekken voeren;
- relaties tussen groepsleden niet aan bod laten komen.

De mate van openheid van communicatie die een begeleider in het gesprek wil, zal natuurlijk afhangen van het soort gesprek. Wanneer het gespreksthema verband houdt met attitudes en waarden (zoals het geval is met gesprekken over gelijke kansen) en wanneer deze een belangrijke plaats innemen in het gesprek zal er meer nood zijn aan een open communicatieklimaat. Dit komt omdat attitudes en waarden een belangrijk deel uitmaken van onze identiteit en daarom ook snel emoties opwekken. Wanneer we niet open, in groep kunnen spreken over onze identiteit, persoonlijkheid en emoties, zullen we ook niet effectief kunnen praten over attitudes en waarden. De begeleider zal daarom trachten om te streven naar een open communicatiesfeer. Dit kan hij doen door de deelnemers regelmatig te dwingen om een voorbeeld te geven van een stelling die ze verkondigen of om te vragen naar wat voor gevoelens iets losweekt, door dingen te laten concretiseren of door openlijk relaties tussen groepsleden in vraag te stellen.

Voorbeelden van interventies van begeleider met aandacht voor open communicatiesfeer:

Deelnemer: "Ik vind die positieve acties echt wel overdreven"

Begeleider: "En bedoel je dan positieve acties voor allochtonen?"

"En denk je daar zo over voor alle maatschappelijke domeinen?"

"En waarom vind je dat?"

"Vind je dat al lang?"

"Is het omdat je zelf ooit een negatieve ervaring hebt gehad met positieve actie dat je zo denkt?"

"Danny, jij werkt in jouw organisatie al jaren aan voorstellen voor positieve actie die de participatie van allochtonen op de arbeidsmarkt kunnen bevorderen. Hoe voel je je wanneer je zo iets hoort?"

"Zeg eens eerlijk, wie vindt dat nog?"

Tips

Een open communicatiesfeer is nodig wanneer attitudes en waarden een belangrijke plaats innemen in het gesprek.

Een begeleider kan een open communicatiesfeer bevorderen door:

- deelnemers te vragen naar persoonlijke meningen en ervaringen;
- deelnemers te stimuleren om zich uit te spreken over de toestand hier en nu;
- deelnemers te vragen naar hun gevoelens over bepaalde zaken;
- relaties tussen groepsleden openlijk te bespreken.

Defensieve en non-defensieve communicatie

Bepaalde zaken kunnen maken dat de sfeer en de communicatie in de groep na verloop van tijd zeer defensief wordt. Bepaalde deelnemers zullen dan angst krijgen om hun mening te uiten of om zich bloot te geven. Een dergelijke defensieve communicatiesfeer kan ontstaan wanneer deelnemers elkaar veroordelen, via manipulatie hun gelijk willen halen, zich superieur voelen en overtuigd zijn van hun gelijk. Een begeleider kan op verschillende wijzen een non-defensieve sfeer bevorderen.

Voorbeelden van interventie waarmee de begeleider een non-defensieve sfeer wil bevorderen:

Deelnemer: "Maar wat zeg jij nu, dat slaat werkelijk op niets!"

Begeleider: "Kom, kom... Laat ons zeggen dat u persoonlijk bedenkingen hebt bij de mening die daarnet werd verkondigd. Zeg mij eens waarom?"

"Beeld je eens in dat je in zijn situatie verkeert, is de uitspraak dan niet begrijpelijk?"
(= empathie bevorderen, respect vragen voor ieders mening)

Deelnemer: (tot een andere deelnemer) "U weet niet waarover u het hebt! Ik als directeur van een groot bedrijf weet wat het is om te werken met allochtonen...."

Begeleider: "U hebt een specifieke kijk op het thema vanuit uw positie, net zoals ook autochtone en allochtone werknemers, werklozen, de vakbond en vele anderen daar een kijk op hebben."

(= gedrag van superioriteit herkennen en veroordelen of ontkrachten, gebruik van machtsargumenten ontkrachten)

Tips

Een begeleider kan non-defensieve communicatie bevorderen door:

- deelnemers te vragen naar beschrijvingen;
- deelnemers vragen om zich in te beelden dat ze in een andere situatie zaten (empathie bevorderen);
- deelnemers nooit te veroordelen omwille van hun mening (spontaniteit stimuleren);
- respect vragen voor ieders mening; benadrukken dat ieders mening even belangrijk is;
- wijziging van meningen niet te veroordelen;
- manipulatie te veroordelen (Is dit geen overdrijving? Waar zijn deze cijfers op gebaseerd?)
- dwang of gedragingen van superioriteit en gebruik van machtsargumenten te veroordelen.

Persoonlijkheidstrekken die het gesprek bemoeilijken en hoe ermee om te gaan

In elke groep vinden we verschillende persoonlijkheden terug, met verschillende karaktertrekken. Bepaalde persoonlijkheden en bepaalde karaktertrekken zullen het goede verloop van het gesprek bevorderen, anderen zullen de discussie bemoeilijken. Hieronder zijn een aantal stereotype persoonlijkheden geschetst die het gesprek kunnen bemoeilijken. In realiteit zal je zelden personen tegenkomen die volledig aan de omschrijving beantwoorden. Meestal zullen mensen een combinatie van kenmerken hebben die in verschillende stereotypen aan bod komen. Per stereotype persoonlijkheid is het storend gedrag beschreven en worden een aantal suggesties gegeven om om te gaan met het fenomeen. Uiteraard gaat het niet om pasklare antwoorden.

- De betweter

De betweter is storend voor het groepsgepraak. Hij/zij kan niet luisteren, is te zelfzeker en praat teveel. Dit type deelnemer remt het groepsdenken en lokt agressie of passiviteit uit bij de andere deelnemers.

Tips

De begeleider kan de groep kritisch maken t.o.v. de betweter en de betweter t.o.v. zichzelf. Dit kan door hem/haar te betrappen op een vergissing of door hem even heel kort en duidelijk zijn visie op het gehele probleem te laten uiteenzetten. Tenzij het echt een deskundige is, zal hij door de mand vallen.

- De verwaande

Dit type voelt zich beter dan de rest en hult zich in stilzwijgen. Dit kan irriterend werken doordat men zich buiten de groep stelt. Het kan gaan om een gefrustreerde als deskundige of iemand die aandacht wil.

Tips

De begeleider moet toch trachten om de deelnemer tot deelname te stimuleren en hem ertoe bewegen om zijn mening te uiten.

- De negatieve

De negatieve is vaak non-conformist en zijn houding is niet aangepast aan de groeps cultuur. Soms wil dit type deelnemer vooral opvallen.

Tips

De begeleider kan trachten om de persoon in kwestie vertrouwen te geven en de groep ertoe brengen er naar te luisteren

- De agressieve

Agressiviteit is een erg storende factor in een gesprek. Het klimaat wordt sterk emotioneel en het invoelend luisteren en constructief denken wordt onmogelijk. De agressieve persoon is vaak prikkelbaar en vat tegenspraak op als een persoonlijke aanval.

Tips

De begeleider moet het groepsklimaat zo rationeel mogelijk maken. Dit kan door van bij het begin er voor te waarschuwen dat het thema emotionele reacties kan opwekken en om de deelnemers te vragen om de emoties te beheersen. Wanneer de afgesproken gespreksregels overtreden worden, moet de begeleider kordaat ingrijpen. Dit kan relativerend gebeuren door bv. een schaar op te heffen en te knippen (in het gesprek) waardoor het gesprek wordt stopgezet en waardoor vervolgens de overtreden gespreksregel nog eens aangehaald wordt.

- De praatzieke en de omslachtige

Sommige deelnemers horen zichzelf graag praten, spreken lang en herhalen zichzelf of wat anderen al gezegd hebben. Anderen hebben een minder sterke taalbeheersing of concentratievermogen, waardoor ze zich moeilijk uitdrukken en dus meer tijd nodig hebben.

Tips

Als begeleider kan je lange tussenkomsten na een tijd af te breken door de deelnemer het woord te ontnemen en te parafrazeren of door te wijzen op het tijdsverloop.

- De zwijger

Er zijn mensen die verlegen worden wanneer zij voor een (grote) groep moeten spreken en verkiezen om te zwijgen. Die verlegenheid kan samenhangen met onzekerheid. De onzekerheid kan een persoonlijkheidskenmerk zijn, maar is ook afhankelijk van het gespreksklimaat.

Tips

De deelnemers in kleinere groepen verdelen en werken aan een open gespreksklimaat kan de participatie van zwijgers verhogen. Verder dient de begeleider ook na te gaan of de zwijgers geen andere talenten (bv. observeren of samenvatten) hebben waarvan hij kan gebruik maken.

- De stokpaardberijder

Dit type van deelnemer hecht groot belang aan één of ander onderwerp en een woord of een associatie zijn vaak voldoende om te beginnen doordraven.

Tips

De begeleider dient dergelijke repetitieve uitweidingen te stoppen door de groep te vragen of we nu niet aan het afdwalen zijn, of dit tot het gespreksthema behoort.

Drie niveau's in het groepsgesprek

In een taakgericht groepsgesprek kunnen we steeds drie niveau's onderscheiden: het taakniveau, het groepsdynamische niveau (relationele of sociaal-emotionele) niveau en het interventieniveau (agogische interventie, sturing van interactie en proces). In elke fase van het groepsgesprek kunnen we deze verschillende niveau's onderscheiden. De begeleider zal trachten om steeds oog te hebben voor de verschillende niveau's. Dat brengt voor elke fase en voor elk niveau verschillende aandachtspunten met zich mee.

- Verkennende fase

In de verkennende fase van het groepsgesprek worden we als groep op taakniveau geconfronteerd met de doelstellingen van het gesprek, de aanpak, de thematiek en met de andere groepsleden en hun achtergrond.

Tijdens deze fase zal in de groep een zekere mate van onzekerheid aanwezig zijn. Dit kan gepaard gaan met andere instellingen zoals angst, nieuwsgierigheid, geldingsdrang en vervreemding.

Tips

De begeleider dient in deze fase vooral te informeren over het belang en de inhoud van het gesprek, een sfeer van vertrouwen en openheid te scheppen en gelijkwaardigheid in de participatie te onderstrepen.

- Probleemverdiepende fase

Op taakniveau zal de groep het thema verkennen. Aan de hand van de situaties maken de deelnemers kennis met een aantal problemen op het vlak van gelijke kansen m.b.t. dit thema. Men gaat ook individueel posities innemen.

De verschillende visies, belangen en standpunten over het thema geraken bekend en door de wijze van uitdrukken van meningen zullen ook verschillen in deskundigheid en macht naar voor komen. Ook de groepsverhoudingen worden duidelijk.

Tips

De begeleider zorgt er in deze fase voor dat de openheid wordt aangemoedigd en dat iedereen voldoende participeert. De begeleider tracht voor een stuk te synthetiseren en te verduidelijken waar overeenkomsten en waar verschillen liggen.

- Probleemoplossende fase

De methodiek die werd uitgewerkt voorziet in de mogelijkheid om na de pauze één probleem en de bijhorende oplossingen verder uit te diepen. Er wordt nagegaan welke de bepalende factoren zijn van de probleemsituatie, welke randvoorwaarden er zijn, aan welke criteria goede oplossingen moeten voldoen en wat voor- en nadelen zijn van de verschillende voorstellen. Een bijzondere nadruk wordt ook gelegd op de eigen verantwoordelijkheid ten aanzien van de voorgestelde oplossing.

Op groepsniveau kan deze fase spanningen teweeg brengen omwille van het feit dat er normen zullen gehanteerd worden die niet noodzakelijk door iedereen gedeeld worden en omdat de beïnvloeding van het eindresultaat en de identificatie met voorstellen begonnen is. Vechtgedrag of onderhandelingsgedrag kan ontstaan. De tegenstellingen in de groep qua visie en strategie zijn nu zeer duidelijk geworden.

Tips

Als begeleider reik je extra informatie aan en tracht je een klimaat van prestatiegerichtheid en accuraatheid te bevorderen. Stimuleer het werken aan realistische oplossingsvoorstellen, rekening houdend met randvoorwaarden. Tracht ook een besluit te formuleren. Heb daarbij aandacht voor voorstellen die door iedereen onderschreven worden en/of interessante minderheidsvoorstellen. Doe dit echter niet tot elke prijs: in geval van grote onenigheid is het beter af te ronden door de verschillende meningen naast elkaar weer te geven.

3. Waarden, attitudes en gedrag

Een gesprek met als onderwerp gelijke kansen, waarbij ook thema's als vooroordelen, racisme, stereotypering, uitsluiting en dergelijke aan bod komen, is niet alleen een gesprek over feiten. Het is onvermijdelijk ook een gesprek waarbij de waarden en attitudes van de deelnemers volop aan bod komen. Daarom gaan we hieronder even dieper in op de beide begrippen, op hun relatie tot gedrag en op mechanismen van attitudeverandering.

Attitudes zijn beoordelende, evaluerende meningen (over mensen, ideeën, dingen...). Waarden zijn meer abstracte, brede doelen die men belangrijk vindt. Als je bv. rechtvaardigheid een zeer belangrijke waarde vindt, dan zullen je attitudes t.o.v. politici anders zijn dan wanneer je vrijheid één van de belangrijkste waarden vindt.

Basiscomponenten van attitudes

Attitudes bestaan uit drie onderdelen: cognitieve aspecten (verbonden met kennis), affectieve of emotionele aspecten (gevoelens) en gedragsmatige aspecten (handelen).

Deze drievoudige samenstelling impliceert dat ook weerstanden zich kunnen situeren op één of meerdere van deze drie terreinen. Men moet dus nagaan op welk vlak de weerstanden zich situeren en afhankelijk daarvan vooral inspelen op kennis, gevoelens of handelen. Indien een weerstand irrationeel lijkt, dan situeert hij zich vooral op emotioneel niveau en moet hij ook op dat niveau bestreden worden. Waar weerstanden zich situeren en hoe ze het best bestreden worden hangt ook af van de persoonlijkheid van de betrokkene.

Voorbeeld van een volledig negatieve attitude t.a.v. vreemde culturen, opgesplitst in verschillende uitspraken die samenhangen met verschillende componenten van een attitude:

- cognitief "Ik zie niet in hoe vreemde culturen verrijkend kunnen zijn"
- affectief "Ik vind vreemde culturen beangstigend"
- gedragsmatig "Ik zoek zelden contact met mensen van vreemde culturen"

Vorming van attitudes

Attitudes komen op verschillende wijzen tot stand; door persoonlijke ervaringen (negatieve of positieve), door de associatie die het onderwerp oproept met andere zaken (negatieve of positieve), via andere mensen die belangrijk zijn voor ons (ouders, vrienden, collega's, ...) of door mediabeïnvloeding. Dit maakt dat je je als begeleider ervan moet bewust zijn dat je met een gesprek alleen, geen attitudeverandering zal bekomen. Het gesprek kan wel een eerste, belangrijke aanzet vormen. Je mag dus niet teveel verwachten.

Samenhang en structuur van attitudes

De structuur van attitudes kan complex (genuanceerd) zijn of eenvoudig zijn. Dit hangt vaak samen met de positie t.a.v. onderliggende waarden. Iemand is bijvoorbeeld extreem links omdat hij de onderliggende waarde gelijkheid zeer belangrijk vindt, vrijheid iets minder.

Attitudes hangen samen met bredere waarden of zijn geclusterd rond één centrale waarde, een wereldvisie, een religie of levensbeschouwing, een politieke ideologie of een ander 'groot verhaal'.

Attitudes en gedrag

Attitudes structureren en bepalen de opname van nieuwe informatie. Attitudes voorspellen niet altijd een bepaald gedrag. Maar toch dient dit goed te worden nagegaan. Eén attitude kan zich concreet uiten in één bepaald gedrag, maar niet in andere gedragingen die we spontaan associëren met deze attitude. De attitude Milieuvriendelijkheid bijvoorbeeld kan zich uiten in het ene concrete gedrag (milieuvriendelijke producten kopen) maar niet in het andere (spaarzaam omgaan met autogebruik).

Het is logisch dat de relatie tussen attitudes en gedrag niet rechtlijnig is. Gedrag wordt niet alleen door attitudes bepaald (intern) maar ook door de context (extern). Die context bevat allerlei factoren die het stellen van een gedrag kunnen stimuleren of net niet, zoals: het al dan niet aanwezig zijn van alternatieven voor het gedrag en de aanwezigheid van expliciete of impliciete dwang of druk vanwege anderen. Die laatste uit zich vaak in beloningen en straffen.

Proces van attitudeverandering

Een attitudeverandering verloopt in drie stappen: attentie, begrip en aanvaarding. De eerste stap (attentie) impliceert dat we aandacht hebben voor een bepaalde boodschap, de tweede veronderstelt dat we de boodschap ook begrijpen en in een derde stap zal de mate blijken waarin we een boodschap aanvaarden. Deze laatste stap is afhankelijk van vele factoren.

Factoren die de overtuigingskracht van een bepaalde boodschap bepalen zijn: de bron van communicatie, de kenmerken van de boodschap, de context waarin de boodschap wordt overgebracht en de persoonlijkheid van de ontvanger van de boodschap.

De mate van geloofwaardigheid van de bron (hij/zij die de boodschap overbrengt) beïnvloedt de mate van aanvaarding. Geloofwaardigheid wordt bevordert door expertise, vertrouwenswaardigheid, aantrekkelijkheid en gelijken op de ontvanger op het vlak van geslacht, etnische afkomst en leeftijd.

In het vuur van een gesprek hebben we als begeleider soms de neiging om bepaalde zaken te overdrijven of bepaalde feiten in ons voordeel voor te stellen. Het is belangrijk om hierbij te bedenken dat dit de geloofwaardigheid niet ten goede komt en dus ook de kans op een effectieve attitudewijziging verkleint.

Afhankelijk van de situatie is eenzijdige of tweezijdige communicatie het meest effectief om attitudeverandering te bekomen. Wanneer het publiek vriendelijk is, wanneer jouw standpunt het enige is of wanneer je onmiddellijke maar tijdelijke opinieverandering nastreeft dan kan het nuttig lijken enkel eenzijdige argumenten aan te halen die je standpunt ondersteunen. Wanneer het publiek van bij het begin niet akkoord is, of wanneer ze zeker nog tegenargumenten gaan horen; werk dan met tweezijdige communicatie. Het is duidelijk dat de Gelijke Kansen Gesprekken tot doel hebben om een duurzaam draagvlak voor gelijke kansen te helpen creëren in Vlaanderen. Gezien bovendien de deelnemers via de media en anderen voortdurend met allerlei argumenten in aanraking zullen komen, is openheid en tweezijdige communicatie een absolute vereiste voor succes.

Tips

Begeleiders houden ermee rekening dat:

- spreken over gelijke kansen = spreken over waarden en attitudes;
- attitudes samenhangen met kennis, gevoelens en gedrag;
- je attitudes niet verandert in één klap, met vorming alleen;
- een attitudeverandering nog niet gelijk staat met een gedragsverandering;
- je de geloofwaardigheid van de boodschap kan bevorderen door objectief te blijven en door voldoende aandacht te besteden aan objectieve feiten en hun bronnen;
- je enkel een draagvlak en een duurzame attitudeverandering bij de deelnemers kan bekomen, indien je het gesprek laat verlopen in openheid, met tweezijdige communicatie waarbij ook tegenargumenten voor de visie van Initiatief in voldoende mate aan bod kunnen komen.

Foute attitudes, ... foute personen

Bovenstaande tips maken reeds duidelijk dat attitudeverandering geen evidente zaak is. Meestal zal het ook niet lonend zijn om zich enkel en alleen én vooral rechtstreeks en expliciet te richten op attitudes en waarden. Gezien waarden en attitudes deel uitmaken van onze identiteit en individualiteit (waar we zeer aan gehecht zijn), zal een poging om deze expliciet te veranderen, vaak gezien worden als een aanslag op onze identiteit. Als begeleider zeggen 'dit of dat is een foute attitude' staat voor de betrokkene gelijk met 'jij bent fout!' of 'jij bent een slecht persoon'. Het spreekt voor zich dat dit geen resultaat zal hebben. Wil men bepaalde hardnekkige, ongewenste attitudes in twijfel trekken is het vaak beter de gedragingen die het gevolg zijn van deze houdingen te analyseren en hun negatieve gevolgen te bespreken (in de hoop dat de attitudes die hieraan ten grondslag liggen op deze manier beïnvloed worden).

Schuld versus empathie

Bij het bespreken van problemen vertrekken we soms van schuldgevoelens. Door de deelnemers te laten voelen dat ook zij verantwoordelijk zijn voor een bepaald onrecht, proberen we de betrokkenheid en de motivatie te stimuleren. Het is echter beter de verklaring voor een probleem nooit te leggen bij een persoonlijke schuld van mensen. Het zal immers zeer moeilijk zijn mensen zo ver te krijgen dat ze zichzelf schuldig gaan voelen. Bovendien riskeer je dat je -als je ze al zover krijgt- als resultaat enkel een zwak 'sorry' bekomt. Een schuldgevoel verandert het verleden bovendien niet.

Beter kan je werken aan empathie. Laat de deelnemers graven in hun herinnering naar een moment waarop zij gediscrimineerd werden. Hoe voelde dat? Hoe reageerden ze? Hoe werd dat geïnterpreteerd? Tegelijkertijd kan je aan de minderheden vragen om zich een situatie in te beelden waarop zij in de discriminerende positie waren. Hoe voelde dat? Hoe reageerden de onderdrukten? Hoe werd dat geïnterpreteerd? Welke waren de gevolgen?

Slachtoffer versus overlever

Vaak gaat men te lang door op het onrecht en de oneerlijkheid dat de slachtoffers is aangedaan. Dit moet inderdaad volledig en eerlijk erkend worden door alle deelnemers en dan moet men dit laten vallen en men zich richten op de toekomst en op oplossingen. Beter dan de slachtoffers te vragen hoe erg hun leed en pijn wel niet was, is het om te vragen hoe ze overleefden en wat ze ervan leerden en hoe het hen versterkte.

Tips

Als begeleider kan je makkelijker:

- spreken over gedrag en de gevolgen ervan dan over attitudes, iemands attitude bekritisieren wordt al snel aanvoeld als iemand persoonlijk aanvallen;
- werken aan empathie dan aan schuldgevoelens;
- vanuit de bondige vaststelling van onrecht in het verleden, werken aan het wegnemen ervan in de toekomst.

4. Werken met weerstanden

Begeleiders van Gelijke Kansen Gesprekken zullen bijna zeker te maken krijgen met weerstanden bij de deelnemers. Wanneer je er als begeleider niet op voorbereid bent, kunnen deze het begeleidingsproces grondig verstoren. Het is daarom nodig dat we als begeleider de weerstanden herkennen en erkennen. We bespreken een aantal aspecten van het werken met weerstanden.

Weerstanden zijn natuurlijk en quasi onvermijdelijk

Er worden altijd weerstanden uitgelokt wanneer er bewust of onbewust geraakt wordt aan waarden of attitudes. Dat is logisch en natuurlijk. Weerstanden ontstaan ten gevolge van een nood aan zelfverdediging of zelfbehoud (psychologische oorzaak) bij de betrokkene. Tijdens een gesprek kan een deelnemer mentaal uit evenwicht gebracht worden. De eerste reactie van de deelnemer is het evenwicht bewaren. Men interpreteert een poging tot attitudeverandering als een aantasting van de eigen identiteit. Maar ook groepsdruk, verschillende belangen en emoties kunnen weerstanden veroorzaken.

Weerstanden zijn nuttig

Weerstanden zijn energie en een teken van betrokkenheid. In een veilige omgeving kan je deze energie positief aanwenden. Uiteraard heb je liefst geen weerstanden, maar als ze toch aanwezig zijn, moeten ze herkend en erkend worden, zodat er mee kan gewerkt worden.

Weerstanden verdwijnen sneller in een veilige omgeving

Een veilige omgeving en een open, non-defensief gespreksklimaat vergroten de kans dat deelnemers hun weerstanden (ook een vorm van beveiliging) opgeven en/of dat je er mee aan de slag kan. Om het gewenste klimaat te bekomen, kan je als begeleider best bij het begin van de sessie gespreksregels afspreken (zie verder).

Weerstanden herkennen

Weerstanden kunnen zich op verschillende wijze uiten. Het kan gaan om non-verbale uitingen (bijvoorbeeld naar plafond kijken), psychologiseren (het gedrag van anderen verklaren zonder zichzelf open te stellen) of het ontwijken door middel van humor. Vaak gaan mensen ook steeds oorzaken voor problemen buiten zichzelf zoeken of de discussie ontlopen. Ook stilte en afwachtend gedrag, duikbootgedrag (in het openbaar niets zeggen maar in de wandelgangen kritiek leveren), subgroepvorming (steun zoeken bij gelijkgestemden) en verwarring zaaien (van onderwerp veranderen en de discussie ombuigen) zijn symptomen van

weerstanden. Het meest opvallend zijn misschien wel de vechtsignalen (agressie, spot, schelden, negativisme, cynisme).

Weerstanden erkennen

Weerstanden erkennen betekent dat je ze aanvaardt als realiteit. Je kan dit doen door je visie duidelijk te expliciteren, dat maakt ook de weerstanden duidelijk en expliciet. Signaleer en benoem de weerstanden. Waardeer tegelijkertijd de betrokkenheid van de deelnemers en bedank mensen voor hun kritiek. Toon interesse in en begrip voor de bezwaren en tegenargumenten. Vraag om steun en suggesties tijdens de bespreking van weerstanden.

Tips

Denk er als begeleider aan dat weerstanden:

- onvermijdelijk zijn en niet noodzakelijk negatief;
- sneller verdwijnen in een veilige omgeving;
- zich op zeer verschillende manieren kunnen uiten;
- beter snel herkend en erkend worden, zodat je ermee kan werken.

5. Gespreksregels bepalen en communiceren

Nut van gespreksregels

We hadden het in bovenstaande tekst al eerder over de nood aan een non-defensief en open communicatieklimaat. Willen we attitudes en waarden een plaats kunnen geven in het gesprek, dan zijn dit voorwaarden. Het maken van een aantal afspraken, aan het begin van het gesprek en tezamen met de deelnemers, is bevorderend voor dit open en non-defensieve klimaat en zal problemen met weerstanden vlugger oplossen.

Op het eerste zicht lijken gespreksregels vaak evident en overbodig. Vanuit de vaststelling dat er in de praktijk veelvuldig tegen gezondigd wordt, is het toch beter hier de nodige aandacht aan te besteden. Niet alleen worden de regels zo nog eens opgefrist en kan men ze gedurende het hele gesprek voor ogen houden, bovendien kan je er als begeleider of deelnemer tijdens het gesprek naar verwijzen.

Hoe

Je kan als begeleider beginnen met de mededeling dat we hier zijn met de bedoeling om na te denken en te praten over een aantal gevoelige thema's. Daarbij is het belangrijk om te beseffen dat iedereen hier in de groep anders (ongelijk) is, maar wel gelijkwaardig. Iedereen heeft een andere kennis, ervaringen en gevoelens en een andere achtergrond. Het is dan ook belangrijk dat we vanuit gelijkwaardigheid en met respect voor elkaar spreken, maar ook in alle openheid.

Je kan dan vragen aan de deelnemers om een aantal gespreksregels samen af te spreken. Je kan daarbij zelf een aantal voorstellen doen, maar ook de deelnemers een aantal zaken laten aanbrengen. Zo worden het meer 'onze' gespreksregels dan 'de gespreksregels van de begeleider'. Zorg dat de afgesproken gespreksregels duidelijk zichtbaar blijven voor alle deelnemers, tijdens het gehele gesprek. Zo kan er makkelijk naar verwezen worden.

Gespreksregels voor Gelijke Kansen Gesprekken

Hieronder alvast een aantal gespreksregels die je kan voorstellen aan de groep bij aanvang van een Gelijke Kansen Gesprek. Vraag de groep ook expliciet of ze hiermee akkoord gaan.

- We trachten kort en bondig te zeggen wat we willen zeggen, zodat ook anderen aan bod kunnen komen;
- We luisteren naar wat anderen zeggen;
- We nemen slechts het woord als de gespreksleider ons daartoe aangeduid heeft;
- We behandelen elke deelnemer met respect, iedereen mag voor zijn mening en waarden uitkomen;
- We zijn onszelf, we komen uit voor onze ideeën en gevoelens;
- We nemen het niemand kwalijk dat hij/zij fouten maakt, zich vergist of van gedacht verandert;
-

Vaak gaat er in gesprekken veel aandacht naar politiek correct taalgebruik. We moeten echter opletten dat de bovenstaande verwijzing naar 'respect' niet in die zin geïnterpreteerd wordt. Het gevaar van overdreven te fixeren op politiek correct taalgebruik is dat we een dood, zeer voorzichtig of steriel gesprek krijgen. Het suggereert ook dat er iets mis is met zwarten, gehandicapten of vreemdelingen, want we willen ze benoemen via een omweg. Zo spreken we vaak over 'mensen met een andere huidskleur' terwijl we 'niet-blanken' of 'zwarten' bedoelen. 'Gehandicapten' worden 'personen met een handicap' en 'vreemdelingen' duiden we onterecht aan met de term 'allochtonen', terwijl die twee begrippen eigenlijk zeer verschillende ladingen dekken. Het is beter een open klimaat te scheppen waarin zaken die beledigend overkomen kunnen besproken worden, dan bij voorbaat tevergeefs te trachten alle kwetsende termen te verbieden.

Tips

Wil je een open, non-defensief communicatieklimaat scheppen dan kan het helpen om als begeleider:

- bij aanvang van het gesprek en tezamen met de deelnemers gespreksregels vast te leggen;
 - de gespreksregels ergens op te hangen waar ze goed zichtbaar zijn voor alle deelnemers;
 - te verwijzen naar de gespreksregels wanneer er overtredingen plaats vinden.
-

6. Bronnen

DEAUX K., WRIGHTSMAN L..S., Social Psychology, Fifth Edition, Brooks/Cole Publishing Company, Pacific Grove, California, 1988.

KARP H.B., SAMMOUR HAEL Y., Workforce diversity: Choices in diversity training programs & dealing with resistance to diversity (Brief Article), College Student Journal, Sept. 2000, http://www.findarticles.com/cf_o/moFCR/3_34/66760567/print.jhtml.

METSELAAR E.E., COZIJNSEN A.J., Van weerstand naar veranderingsbereidheid, Holland Business Publications, 1997.

ROELS R., Discussiëren en vergaderen, Wolters-Noordhoff Groningen, zesde druk, 1974.

<http://www.lichaamstaal.nl>

Arbeid.

Informatiefiche 'Arbeid'

1. Cijfers

Zwakkere arbeidsmarktpositie

"Van de Belgische allochtonen op actieve leeftijd is 52% aan het werk. België scoort daarmee het slechtst binnen de Europese Unie."

"De werkloosheid binnen de allochtone bevolking van buiten de EU bedraagt 30%, bij de autochtone bevolking is dit slechts 10%."

"40% van de allochtone jongens tussen 18 en 30 jaar is werkloos, voor de meisjes van dezelfde leeftijdscategorie is dat zelfs 60%".

Studiedienst ACV, Onderzoek naar arbeidsmarktpositie allochtonen, 2002

"Het aantal allochtone, niet-werkende werkzoekenden klom de voorbije jaren sneller dan de EU-werkloosheid"

"Bij de bevolking van Turkse en Marokkaanse nationaliteit ligt de werkloosheidsgraad 4 tot 5 maal hoger dan bij de Belgen"

Arbeidsmarktpositie van allochtonen in Vlaanderen, VDAB-databeheer en -analyse, 2002.

"Ongeveer 50% van de autochtone werknemers is bediende of ambtenaar, bij Turken en Marokkanen is dat amper 3 à 5 %."

"6% van de Belgen werkt voor de overheid, voor de allochtone Belgen is dat slechts 2,4%, voor de Marokkanen 0,14%, voor de Turken 0,03%".

"In de afvalverwerkingssector werken er driemaal zoveel Marokkanen en viermaal zoveel Turken dan Belgen"

"De grote meerderheid van de buitenlandse arbeidskrachten verdient gemiddeld 10 tot 25% minder dan de Belgische werknemers"

Onderzoek van KUL, HIVA, WAV.

"Op 31 december 2001 werkten er bij het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap slechts 31 personeelsleden met een niet-Belgische nationaliteit (op een totaal van 12.287 personeelsleden (0,003%")

www.emancipatiezaken.be

Discriminatie

Tijdens alle stadia van het aanwervingsproces worden migranten met dezelfde ervaring en kwalificaties als Belgen zichtbaar gediscrimineerd. De discriminatie gebeurt:

- door bijkomende eisen te stellen aan migranten-kandidaten,
- door te liegen over de procedure (selectie is al gebeurd),
- door het opleggen van minder aantrekkelijke arbeidsvoorwaarden aan migranten-kandidaten,
- door een afstandelijke, afwijzende of paternalistische houding aan te nemen t.o.v. migranten.

In Vlaanderen werden migranten-kandidaten in 39% van de gevallen gediscrimineerd, in Brussel bedroeg dit percentage 34% en in Wallonië 27%.

Internationaal vergelijkend onderzoek door het Internationaal Arbeidsbureau, 1997, <http://www.ilo.org/public/english/protection/migrant/papers/imp23/index.htm>.

De klachten over discriminatie op de arbeidsmarkt stijgen jaarlijks, en maken 13% uit van alle klachten m.b.t. discriminatie, die het Centrum voor Gelijkeheid van Kansen en Racismebestrijding jaarlijks ontvangt. Enkel klachten over discriminatie m.b.t. de openbare dienstverlening zijn nog talrijker.

Jaarverslag 2002, Centrum voor Gelijkeheid van Kansen en Racismebestrijding

"Het KISS-systeem van de VDAB laat werkgevers toe om via het internet selecties te maken in het aanbod van kandidaten die via de VDAB hun cv daartoe ter beschikking stellen. (...) Daarbij verschijnt in eerste instantie enkel naam en voornaam op het scherm van de werkgever. De cv's die achter deze namen steken, kunnen dan al dan niet 'bekeken' of aangeklikt worden. Uit analyse blijkt dat de cv's van allochtonen in veel geringere mate bekeken worden. (...) Er werden 14% minder cv's bekeken van Maghrebijnse en Turkse mannen, dan van autochtone mannen die voor de overige kenmerken (opleiding, beroep, ...) gelijk zijn."

Arbeidsmarktpositie van allochtonen in Vlaanderen, VDAB-databeheer en -analyse, 2002.

Onderwijs- en taalachterstand

"Tegenwoordig haalt bijna 1 op 2 Vlaamse jongeren een diploma hoger onderwijs. Bij kinderen van laaggeschoolden is dat 1 op 4 en bij migrantenkinderen 1 op 6. Bij kinderen van hogeschoolden behaalt 4 op 5 een diploma hoger onderwijs."

Cijferboek Sociale Ongelijkheid in het Onderwijs, HIVA, okt. 2003.

In april 2001 had 8% (16.121) van de ingeschreven niet-werkende werkzoekenden bij de VDAB (ongeveer 200.000) slechts een beperkte kennis van het Nederlands. 5394 hiervan heeft Frans als moedertaal. 9649 van de Nederlandsonkundige personen zijn van allochtone origine.

31% (4875) van de ingeschreven niet-werkende werkzoekenden van Maghrebijnse of Turkse origine (15.869) heeft slechts een beperkte kennis van het Nederlands.

Nota van de VDAB naar aanleiding van de Ronde Tafelconferentie NT2, sept. 2001

2. Bepalingen en vaststellingen

"Een ieder heeft recht op arbeid, op vrije keuze van beroep, op rechtvaardige en gunstige arbeidsvoorwaarden en op bescherming tegen werkloosheid. Een ieder, zonder enige achterstelling, heeft recht op gelijk loon voor gelijke arbeid. Een ieder, die arbeid verricht, heeft recht op een rechtvaardige en gunstige beloning, welke hem en zijn gezin een menswaardig bestaan verzekert, welke beloning zo nodig met andere middelen van sociale bescherming zal worden aangevuld."

Art. 23 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens

"Een ieder heeft aanspraak op alle rechten en vrijheden, in deze Verklaring opgesomd, zonder enig onderscheid van welke aard ook, zoals ras, kleur, geslacht, taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale of maatschappelijke afkomst, eigendom, geboorte of andere status."

Art. 2 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens

"Arbeidsmigranten krijgen een even gunstige behandeling als de staatsburgers van de Staat van tewerkstelling met betrekking tot beloning en andere werkomstandigheden (...) en andere arbeidsvoorwaarden (...)."

Art. 25 a) en b) van de Internationale Conventie ter Bescherming van de Rechten van alle Arbeidsmigranten en van hun Gezinsleden, 1990.

"Een Staat van tewerkstelling kan voor elke arbeidsmigrant (a) de toegang beperken tot bepaalde tewerkstellings-categorieën, functies, diensten of activiteiten indien dit nodig is voor het belang van de Staat en zo wordt voorzien door de nationale wetgeving; (b) de vrije keuze van een betaalde activiteit beperken in overeenstemming met zijn wetgeving met betrekking tot de erkenning van beroepskwalificaties die buiten zijn grondgebied zijn verworven. De betrokken verdragspartijen dienen echter te streven naar de erkenning van dergelijke kwalificaties."

Art. 52 2 a) en b) van de Internationale Conventie ter Bescherming van de Rechten van alle Arbeidsmigranten en van hun Gezinsleden, 1990.

"Hij die bij de arbeidsbemiddeling, de beroepsopleiding, het aanbieden van banen, de aanwerving, de uitvoering van de arbeidsovereenkomst of het ontslag van werknemers discrimineert jegens een persoon omwille van zijn ras, huidskleur, afstamming, afkomst of nationaliteit, wordt gestraft met straffen bepaald in artikel 2", namelijk "een gevangenisstraf van één maand tot één jaar en met een geldboete van vijftig frank tot duizend frank of met één van die straffen alleen".

Art. 2 bis, Wet tegen het Racisme, 30 juli 1981

"We spreken van 'directe discriminatie' wanneer iemand ongunstiger wordt of is behandeld dan een ander in een vergelijkbare situatie op grond van geslacht, een zogenaamd ras, huidskleur, afstamming, nationale of etnische afkomst, seksuele geaardheid, burgerlijke stand, geboorte, fortuin, leeftijd, geloof of levensbeschouwing, huidige of toekomstige gezondheidstoestand, een handicap of een fysieke eigenschap; Er is sprake van 'indirecte discriminatie' wanneer een ogenschijnlijk neutrale bepaling, maatstaf of handelswijze personen van een bepaald geslacht, een zogenaamd ras, huidskleur, afstamming, nationale of etnische afkomst, seksuele geaardheid, burgerlijke stand, geboorte, fortuin, leeftijd, geloof of levensbeschouwing, huidige of toekomstige gezondheidstoestand, een handicap of een fysieke eigenschap in vergelijking met andere personen bijzonder benadeelt, tenzij die bepaling, maatstaf of handelswijze objectief wordt gerechtvaardigd door een legitiem doel en de middelen voor het bereiken van dat doel passend en noodzakelijk zijn; (...)"

Decreet houdende evenredige participatie op de arbeidsmarkt, mei 2002

"Verschillen in de arbeidspositie van minderheden en allochtonen zijn voor een aanzienlijk deel het gevolg van een te laag opleidingsniveau en een geringe beheersing van de Nederlandse taal. Toch kan de veel hogere werkloosheid onder de minderheden hier niet volledig aan worden toegeschreven. (...) Een deel van de minderheden - de kansrijken die een behoorlijke opleiding hebben en de Nederlandse taal goed spreken - lijkt op de arbeidsmarkt aansluiting te krijgen bij de autochtone beroepsbevolking."

Rapportage Minderheden, Sociaal-Cultureel Planbureau Nederland, 1996

3. Toelichting

Ongelijkheid

Niet iedereen heeft gelijke kansen op de arbeidsmarkt. Zowel vrouwen, allochtonen, ouderen als personen met een handicap hebben gemiddeld een zwakkere arbeidsmarktpositie. Uit cijfers blijkt dat allochtonen

- een aanzienlijk grotere kans hebben op werkloosheid;
- vaker werken in kwetsbare statuten;
- minder verdienen;
- werken in minder goede werkomstandigheden;
- en in zwakkere economische sectoren.

Oorzaken van ongelijke kansen op de arbeidsmarkt

De kansen die iemand op de arbeidsmarkt heeft, zijn afhankelijk van een aantal factoren:

- Factoren zoals opleidingsniveau, ervaring, arbeidsattitudes en taalkennis, die invloed kunnen hebben op het goed uitoefenen van een functie.
- Factoren zoals huidskleur, nationale of etnische afkomst, geslacht, religie, leeftijd, seksuele geaardheid, geloof of levensbeschouwing, huidige of toekomstige gezondheidstoestand, handicap: ook deze blijken een rol te spelen.

De factoren van de eerste soort kunnen we omschrijven als objectieve factoren, die iemands kansen op de arbeidsmarkt verkleinen. Dit betekent echter niet dat die achterstand hun schuld is. Vaak liggen er externe factoren aan de basis. Met betrekking tot de taalkennis is dit voor een deel het gebrekkige cursusaanbod. Met betrekking tot het opleidingsniveau kan het gaan om de kansenongelijkheid in het onderwijs. Met betrekking tot ervaring en arbeidsattitudes speelt het gebrek aan kansen om ervaring op te doen een rol. Niet alle factoren kunnen daarbij exact gemeten worden of zijn reeds voor de aanwerving bekend. Allochtone kandidaten kunnen zo minder kansen krijgen doordat men veronderstelt dat ze niet de juiste arbeidsattitudes hebben of de taal onvoldoende machtig zijn, zonder dat dit in werkelijkheid ook zo is.

De wet tegen het racisme bepaalt dat er op basis van de tweede soort factoren niet mag gediscrimineerd worden. Verschillende onderzoeken tonen aan dat dit in ons land echter wel veelvuldig gebeurt. Het gaat daarbij zowel om directe als om indirecte discriminatie.

De ongelijkheid wordt mee veroorzaakt door de aanpak van het aanwervingsproces. Een aantal voorbeelden:

- Bij de functieomschrijving worden soms eisen gesteld die niet strikt noodzakelijk zijn voor de functie (zoals b.v. een zeer goede taalkennis voor iemand die moet poetsen, zeer goede communicatieve vaardigheden voor een loodgieter). Soms schrikt ook de omvang of het taalgebruik allochtonen af.
- De keuze van de advertentiekanaal bepaalt mee hoeveel potentiële allochtone kandidaten bereikt worden. Vaak worden b.v. geen formele kanalen gebruikt, en worden de vacatures enkel bekendgemaakt via het sociaal netwerk. Doordat allochtonen veelal een minder uitgebreid sociaal netwerk hebben, zijn zij op dit vlak benadeeld.
- Indien de kandidaatstelling per brief moet gebeuren, speelt de zwakkere taalkennis vaak in het nadeel van allochtonen. Indien correct taalgebruik minder relevant is voor de eigenlijke functie (b.v. bij uitvoerende functies), is het werken met een sollicitatieformulier neutraler.
- Selectieprocedures en IQ- en vaardigheidstesten zijn bijna nooit cultureel waardenvrij: ze benadelen vaak allochtonen. In een sollicitatiegesprek wordt vaak assertiviteit van de kandidaat verwacht, terwijl allochtonen zich vaak, als blijk van respect, enigszins terughoudend opstellen. Dit komt dan vaak over als 'onverschillig' of 'weinig communicatief'.

Oplossingen

Oplossingen voor de kansenongelijkheid op de arbeidsmarkt moeten zowel inwerken op de objectieve factoren als op de discriminaties.

Het inwerken op de objectieve factoren betekent dat reële achterstanden moeten worden weggewerkt. Dit moet gebeuren door de kansenongelijkheid in het onderwijs aan te pakken en anderzijds door te zorgen voor een voldoende aanbod van taalopleidingen, niet alleen voor nieuwkomers maar ook voor allochtonen die hier al langer verblijven.

Anderzijds moet de discriminatie bestreden worden. De expliciete, duidelijk zichtbare discriminatie kan voortaan beter aangepakt worden dankzij de recente wet tegen het racisme. Voorts wordt ook het voornemen van de Vlaamse overheid om de nationaliteitsvoorwaarde voor statutaire functies op te heffen als een belangrijke stap voorwaarts gezien. Ook het decreet over de evenredige participatie op de arbeidsmarkt is een belangrijk instrument. De overheid heeft immers een belangrijke

voorbeeldfunctie: een redelijker aantal allochtonen dat bij de overheid tewerkgesteld is, kan een belangrijk signaal zijn voor andere werkgevers en voor de gehele bevolking.

De indirecte en minder zichtbare discriminaties aanpakken is moeilijker. In het verleden bestond het beleid uit voornamelijk 'zachte' maatregelen die vooral goede wil van de verschillende verantwoordelijken veronderstelden. De Vlaamse overheid stimuleerde b.v. de opmaak van positieve actieplannen in bedrijven. Daarbij werd gestimuleerd om:

- non-discriminatieclausules in het arbeidsreglement op te nemen;
- de aanwervingsprocedures door te lichten op discriminerende elementen;
- het onthaal van migranten in de onderneming te verbeteren;
- per bedrijf een vertrouwenspersoon aan te duiden die klachten rond racisme of discriminatie behandelt;
- lessen Nederlands tijdens de werkuren actief te promoten.

Deze zachte maatregelen bleken op het terrein weinig effect te hebben. In december 2002 gingen vakbonden, werkgevers en de Vlaamse regering nieuwe engagementen aan:

- de vakbonden zullen diversiteitsconsulenten inzetten om het draagvlak te verhogen voor meer tewerkstelling van allochtonen;
- werkgevers zullen consulenten inzetten om de instroom van allochtone werknemers te bevorderen;
- de Vlaamse overheid engageert zich om een betere tewerkstelling van allochtonen te bekomen;
- de sociale partners engageren zich om op het interprofessioneel en sectoraal overleg concrete maatregelen uit te werken om een betere participatie van allochtonen op alle niveau's van de arbeidsmarkt te bekomen.

Deze afspraken zullen worden opgevolgd door een Commissie binnen de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen, waarin ook de allochtone gemeenschappen vertegenwoordigd zullen zijn. Als deze zachte maatregelen niets zouden opleveren, wordt eraan gedacht om aan de werkgevers quota op te leggen, dit is dan het verplicht in dienst nemen van een bepaald aantal allochtonen.

4. Vragen en antwoorden

Klopt het dat je de Belgische nationaliteit moet hebben om bij de overheid te werken?

Neen, je hoeft niet altijd de Belgische nationaliteit te hebben om bij de overheid te kunnen werken. Voor niet-statutaire contractuele functies hoeft dit zelfs helemaal niet.

De laatste jaren is onder invloed van de Europese regelgeving de wetgeving over de tewerkstelling van vreemdelingen in "het openbaar ambt" veranderd. Onder openbaar ambt wordt begrepen: alle overheidsdiensten van de federale regering, de gemeenschaps- en gewestregeringen, de provincies, de gemeenten, de OCMW's en alle instellingen die onder deze besturen vallen. Men kan van een kandidaat-ambtenaar enkel nog de Belgische nationaliteit eisen als voorwaarde om als ambtenaar aangeworven te worden, indien het gaat om specifieke functies. Dit zijn functies die verband houden met het uitoefenen van de 'openbare macht' zoals b.v.

- bij het leger, de politie, de rijkswacht en andere gewapende functies;
- in de magistratuur, de belastingsadministratie en de diplomatie;
- de topfuncties of leidinggevende functies bij de ministeries, de overheidsinstellingen, de centrale banken en bij de overheidsdiensten in ruime zin.

Noch het niveau van de functie, noch de opdracht van de dienst zijn daarbij het belangrijkste criterium. Enkel als het eigenlijke werk van de ambtenaar de uitoefening van het openbaar gezag inhoudt, moet deze ambtenaar Belg zijn.

Een OCMW-secretaris b.v. moet Belg zijn, maar een hoofdverpleegster of leidinggevende in een OCMW-ziekenhuis moet dat niet. Een politieagent moet Belg zijn, een lesgever op de politieschool niet.

Staat positieve discriminatie van allochtonen niet gelijk met negatieve discriminatie van autochtonen?

Wanneer positieve discriminatie bedoeld is om een structurele achterstand van een bepaalde doelgroep weg te werken, dan kan men dit niet gelijkstellen met discriminatie. Het is integendeel vaak een laatste middel om discriminatie tegen te gaan en meer gelijkheid op een bepaald domein te bekomen. Er bestaan al lang allerlei maatregelen die meer gelijkheid stimuleren op basis van vrijwilligheid. In de praktijk blijken deze echter onvoldoende resultaten op te leveren. Daarom gaan er nu steeds meer stemmen op om te werken met quota. De ervaringen in de Verenigde Staten met quota zijn positief en doen vermoeden dat quota ook hier kunnen werken.

5. Meer informatie

www.emancipatiezaken.be

http://www.steunpuntloopbanen.be/rapporten/R848_LOA_Cijferboek%20SO.pdf

<http://www.ilo.org/public/english/protection/migrant/papers/imp23/index.htm>

Activiteitsfiche 'Arbeid'

Behandelde onderwerpen

racisme – integratie - discriminatie – quota – positieve discriminatie – schoolachterstand – vorming en opleiding – arbeidsimmigratie – evenredige vertegenwoordiging - diversiteit.

Doelstellingen

De deelnemers

- kunnen zich inleven in de situatie van mensen met een zwakke arbeidsmarktpositie.
- maken kennis met de kenmerken van de zwakkere arbeidsmarktpositie.
- kennen de belangrijkste oorzaken van de ongelijke kansen.
- kennen de verschillende soorten oplossingen die worden voorgesteld.
- weten wat mensenrechten stellen m.b.t. arbeid.
- denken na over voor- en nadelen van de verschillende soorten oplossingen.

Korte beschrijving

Een video wordt getoond als opwarmer. Het thema 'gelijke kansen op de arbeidsmarkt' wordt daarna geconcretiseerd in 4 sub-thema's die aan bod komen in 4 situatieschetsen. De situatieschetsen bevatten problemen. De deelnemers moeten zoeken naar een bruikbare aanpak van het probleem. De begeleider biedt achtergrondinformatie en tot slot denken de deelnemers na over wat zij zelf kunnen bijdragen aan die oplossingen.

Doelgroep

volwassenen of jongeren +16j, max. 20-25 personen

Timing

- video (15')
- werken met situatieschetsen en keuzes (60')
- pauze (15')
- verfijning van oplossen m.b.t. één situatie (50')
- synthese en evaluatie (10').

Materiaal

- 1 ex. informatiefiche en 1 ex. invulblad 'begeleider'
- ex. voor elke deelnemer van:
 - de situatieschetsen en keuzes (1.AR, 2.AR, 3.AR en 4.AR)
 - de keuzekaartjes A, B, C en D
 - invulblad 'deelnemer'. Indien de deelnemersformulieren een te grote drempel zouden vormen voor bepaalde doelgroepen, dienen deze uiteraard niet gebruikt te worden.
- 20 slides van de 4 situatieschetsen of de situatieschetsen op A3-formaat
- overheadprojector, videotoestel en TV met een scherm dat groot genoeg is
- 1 ex.video, meer informatie hierover op www.gelijkekansengesprekken.be.

Vorbereiding

- Lees de informatiefiche door. Hierin worden de belangrijkste thema's behandeld die in de discussie aan bod zullen komen. Als je nog extra tijd hebt kan je ook de extra achtergrondinformatie raadplegen.
- Lees vervolgens de activiteitsfiche.
- Voorzie voor elke deelnemer keuzekaartjes. Kopieer het blad 'keuzekaarten' op dik, eventueel gekleurd papier en knip uit.
- Maak slides van de situatieschetsen of kopieer ze op A3-formaat of groter.
- Pas de schikking van het lokaal aan voor het TV-kijken en voor het gesprek.
- Installeer en test videotoestel, TV en overheadprojector.

Verloop

Inleiding

- Verwelkom de deelnemers en leg in het kort de bedoeling van de sessie uit: 'nadenken en van gedachten wisselen over burgerschap en gelijke politieke rechten'.

Video (15')

- Toon de video.
- Deel de invulbladen 'deelnemer' uit.
- Vraag de deelnemers om in één woord weer te geven welk gevoel de video bij hen heeft opgewekt. Laat hen dit invullen op hun blad.

Situatieschetsen en keuzes (60')

- Lees de eerste situatieschets en keuzes voor en projecteer ze tegelijkertijd of hang ze op (A3).
- Deel het blad met situatieschetsen en keuzes uit voor situatie 1 (1.AR)
- Geef de deelnemers 3 minuten om te bepalen welke keuze onze maatschappij volgens hen best maakt en laat hen dit ook noteren op hun invulblad.
- Vraag aan alle deelnemers om het kaartje van hun keuze te tonen.
- Registreer op het invulblad 'begeleider' hoeveel A's, B's, C's en D's je ziet.
- Vraag aan enkele deelnemers om hun keuze kort te verduidelijken, en laat daarbij zo mogelijk de 4 keuzes aan bod komen.
- Vraag de deelnemers vervolgens schriftelijk, in één zin, wat ze zouden willen zeggen aan personen die één van de andere keuzes maakten.
- Overloop de reacties en vul eventueel kort aan met informatie uit de informatiefiche.
- Herhaal dit alles voor situaties 2, 3 en 4.

Pauze (15')

Verfijning van oplossingen m.b.t. één situatie (50')

- Kies tezamen met de groep één situatie waarop verder gewerkt wordt. Misschien is dit best de situatie waarbij er de grootste verdeeldheid heerst over de oplossing.
- Reik extra informatie aan voor deze situatie, aan de hand van de informatiefiche.
- Tracht als begeleider van de groep antwoorden te verkrijgen op de vraag welke bijdrage respectievelijk de overheid, onze groep en wijzelf als individu kunnen leveren aan een aanpak van het probleem.

Synthese en evaluatie (10')

- Synthetiseer de voorgestelde oplossingen.
- Vraag de deelnemers om de evaluatie in te vullen.
- Verzamel de invulbladen van de deelnemers.
- Bedank de deelnemers voor hun medewerking.
- Vul het invulblad 'begeleider' verder in.

Situatieschetsen en keuzes 'Arbeid' (1.AR)

Situatie 1.AR

"Meer dan 3 maanden nadat Nabil zijn A2-diploma behaald had, belde hij nog altijd vruchteloos rond voor werk. Mijn huidskleur vormde nooit een probleem. Want zo ver kwam ik meestal niet eens. Mijn naam aan de telefoon volstond vaak om mijn kansen op werk te kelderen. Werkgevers die in eerste instantie geïnteresseerd waren, veranderden hun toon wanneer ik zei hoe ik heette"

Hoe zou de samenleving hier best mee omgaan?

Mogelijke keuzes

Keuze A

"De reactie van de werkgever is te begrijpen, hij wil zich geen problemen op de hals halen. In Vlaanderen is een groot deel van de bevolking terughoudend tegenover allochtonen en dat is niet anders bij werknemers. De vakbonden en de overheid zouden samen inspanningen moeten doen om het draagvlak bij de werknemers voor meer allochtone tewerkstelling te vergroten."

Keuze B

"Discrimineren op naam en afkomst is onethisch en onwettelijk. Nabil zou een klacht moeten indienen tegen de werkgever. De overheid zou discriminatie effectief moeten bestrijden en de schuldigen straffen. De overheid zou ook een systeem kunnen uitwerken waarbij er per anoniem formulier gesolliciteerd wordt."

Keuze C

"De cultuur van vele allochtonen staat vele oplossingen in de weg. Waarom geven ze bv. niet meer westerse namen aan hun kinderen die hier geboren worden? Waarom moeten sommige allochtonen zonodig hun religie ook op het werk uitoefenen? De overheid zou de allochtone gemeenschap meer moeten sensibiliseren voor onze Europese cultuur, over onze manier van werken en communiceren. Wanneer allochtonen hier meer aandacht voor zouden hebben, zouden werkgevers en werknemers minder weigerachtig staan tegenover hen."

Keuze D

"De overheid zou meer allochtonen moeten aanwerven, ook voor verantwoordelijke functies. Allochtonen zouden zo veel zichtbaarder worden in onze samenleving (op TV, bij openbare instellingen, bij de gemeente). En het zou vanwege de overheid ook het signaal geven "dat ze erbij horen". De bevolking en de werkgevers uit de privé-sector zouden dan minder wantrouwig zijn ten opzichte van allochtonen."

Situatieschetsen en keuzes 'Arbeid' (2.AR)

Situatie 2.AR

"Bij het vleesverwerkend bedrijf Carnex werken 174 mensen waarvan de meerderheid arbeiders. Tot voor enkele jaren terug werden er om de twee maanden extra arbeiders aangeworven. Het ging goed met Carnex. Ondanks het feit dat er een positief actieplan was opgemaakt, werden er echter geen allochtonen aangeworven. Nu het economisch minder goed gaat, is er geen sprake meer van aanwervingen. Vele allochtone werkzoekenden uit de regio maken nu helemaal geen kans meer op werk. Als er verplichte quota waren geweest voor bedrijven, dan waren er toch tenminste een aantal allochtonen bij Carnex aan de slag geweest."

Hoe zou de samenleving hier best mee omgaan?

Mogelijke keuzes

Keuze A

"De werknemers en de vakbonden van Carnex zouden werk moeten maken van een goed onthaal van allochtonen. Wanneer de leiding van Carnex ziet dat de werknemers positief staan tegen het aanwerven van allochtonen, dan zullen zij ook meer inspanningen doen om de instroom van allochtonen te verhogen."

Keuze B

"Quota hebben geen zin. Ze zijn discriminerend voor autochtone werknemers en werken het racisme in de hand. De werkloosheid van allochtonen is in belangrijke mate te wijten aan hun gebrekkige scholing, hun gebrek aan ervaring en arbeidsattitudes en aan hun taalachterstand. De bedrijfswereld en de overheid zou meer moeten investeren in gerichte opleidingen, in trajectbegeleiding, in stages en in tewerkstellingsinitiatieven voor deze doelgroep."

Keuze C

"Quota zijn inderdaad de enige oplossing die echt werkt. In de Verenigde Staten, waar men al lang met quota werkt, heeft men in de bedrijven nu een weerspiegeling van de bevolking. Dergelijke quota moeten dan wel vijf tot tien jaar worden volgehouden. Als de quota voor iedereen gelden valt de vrees voor een verzwakte concurrentiepositie weg. De overheid heeft in het verleden trouwens ook op andere domeinen met quota gewerkt (bv. voor vrouwen in de politiek)"

Keuze D

"De overheid moet verder het opzetten van diversiteitsplannen en positieve actieplannen in ondernemingen stimuleren. De ongelijke kansen van allochtonen kennen vele oorzaken (discriminerende aanwervingsprocedures, racisme onder de werknemers, gebrekkige kennis van het Nederlands, discriminerende arbeidsreglementen, enz.) Deze plannen laten toe om tegelijkertijd op de verschillende knelpunten in te werken."

Situatieschetsen en keuzes 'Arbeid' (3.AR)

Situatie 3.AR

"Rina is haar roepnaam, Shqiponja Duro haar volledige naam. Ze is 32 en van Albanese afkomst. Als politiek vluchteling belandde ze zes jaar geleden in België. In haar thuisland was ze journaliste, hier in België geraakte ze enkel als arbeidster aan de bak: uien schoonmaken in de groentefabriek."

Hoe zou de samenleving hier best mee omgaan?

Mogelijke keuzes

Keuze A

"De overheid zou bij betwisting over de diploma's van nieuwkomers een procedure moeten invoeren om hen te testen op hun kennis en vaardigheden. Op die manier kan achterhaald worden of men effectief zijn diploma behaald heeft."

Keuze B

"Heel wat vluchtelingen hebben valse papieren bij. Het is daarom normaal dat vreemde diploma's niet worden erkend. Bovendien zullen die mensen met echte diploma's zich wel snel genoeg terug kunnen opwerken. Misschien moet hen vooral gelegenheid gegeven worden om zich bij te scholen."

Keuze C

"Werkgevers zouden allochtonen niet bij voorbaat mogen afschrijven. Vaak overheerst het beeld dat elke allochtoon laag geschoold is, dat is een vooroordeel. Ze zouden meer moeten kijken naar de motivatie en de capaciteiten van de mensen en hen op basis daarvan kansen geven op een job die echt bij hen past."

Keuze D

"Werkgevers zouden meer moeten investeren in vorming en opleiding van de autochtone werknemers in plaats van hoog geschoolden uit het buitenland aan te trekken. Dergelijke immigratie moet beperkt worden. Zij vormen een bedreiging voor hooggeschoolden hier en zorgen voor een hersen- en handenvlucht in de landen van herkomst."

Situatieschetsen en keuzes 'Arbeid' (4.AR)

Situatie 4.AR

"De overheid stelt altijd maar regels aan de privé-sector om meer allochtonen in dienst te nemen. Maar geeft ze zelf wel het voorbeeld?"

Sami is Marokkaan en werkt reeds twee jaren met een tijdelijk contract bij de dienst Groenvoorziening van de Stad Mechelen. Vele van zijn collega's zijn ondertussen vast benoemd en hebben dus meer werkzekerheid. Voor Sami kon dat niet omdat hij niet de Belgische nationaliteit had. De Vlaamse overheid besliste recent om de nationaliteitsvereiste grotendeels te laten vallen, ook voor banen bij de provincies, gemeenten, ocmw's en intercommunales. Dit maakt dat Sami wel benoemd kan worden. Zijn droom om ooit politieagent te worden, zal voorlopig echter nog wel een droom blijven. De nieuwe regeling geldt immers niet voor functies met politionele bevoegdheid of 'die de algemene belangen van de Vlaamse overheid behelzen'.

Hoe zou de samenleving hier best mee omgaan?

Mogelijke keuzes

Keuze A

"Het is geen goed idee om de overheid te laten opdraaien voor de werkloosheid van de allochtonen. Zij spreken vaak gebrekkig Nederlands en schrijven fouten. De vraag is of zij dan een administratieve taak kunnen opnemen bij bv. de gemeente. De effectiviteit en de efficiëntie van de dienstverlening van de overheid zal dalen."

Keuze B

"Als allochtonen in aanmerking willen komen voor alle functies van de overheid, dan moeten ze Belg worden. Dan is iedereen gelijk voor de wet. Het is trouwens logisch dat bepaalde functies niet opengesteld worden voor buitenlanders."

Keuze C

"Door allochtonen aan te werven in openbare instellingen worden ze meer zichtbaar. Als we wat vaker een allochtone dienstchef of loketbediende zouden tegenkomen, zouden een aantal vooroordelen als sneeuw voor de zon verdwijnen. Dit is een goede dam tegen het racisme."

Keuze D

"De overheid moet alle functies op alle beleidsniveau's openstellen voor niet-Europeanen. Ook en vooral bij de politie. Daar leeft immers veel racisme en daar zou een evenredige vertegenwoordiging veel verschil kunnen maken."

Onderwijs.

Informatiefiche 'Onderwijs'

1. Cijfers

"Zowat 16 % van de Vlaamse 2,5- en 3-jarigen zit (nog) niet in de kleuterschool. (...) Vooral kinderen met economisch niet-actieve ouders hebben een hogere kans op niet-participatie. Nu blijkt dat 54% van de vaders en 80% van de moeders van kinderen met een niet-westerse nationaliteit niet-actief zijn. Het is dus niet zozeer de nationaliteit, maar wel het economisch niet-actief zijn van deze groep dat de lagere participatie verklaart."

"Het eerste leerjaar (lager onderwijs) vormt voor veel leerlingen een struikelblok. De kans op vertraging is er tienmaal groter bij kinderen van laaggeschoolde moeders dan bij kinderen van hooggeschoolden. (...) Ook de nationaliteit heeft een significant effect op de vertraging."

De kans op doorverwijzing naar het buitengewoon onderwijs is betekenisvol groter voor kinderen van laaggeschoolde ouders, kinderen uit éénoudergezinnen of kinderen van Zuid-Europese of Maghreb-afkomst.

"In het secundair onderwijs neemt de sociale ongelijkheid toe. Jongeren uit lagere sociale klassen lopen meer vertraging op en komen in het BSO of TSO terecht, maar ook in het deeltijds beroepsonderwijs, het leercontract of het buitengewoon onderwijs. Kinderen van laaggeschoolde moeders hebben tienmaal zoveel kans om in het 4e jaar BSO te zitten dan kinderen van hooggeschoolden."

"Jongeren met niet-westerse nationaliteit lopen vaker vertraging op, en komen vaker in het BSO terecht (meer dan de helft komt al in het eerste leerjaar in de B-stroom terecht, en meer dan 70% in het 4e jaar BSO)."

"Tegenwoordig haalt bijna 1 op 2 Vlaamse jongeren een diploma hoger onderwijs. Bij kinderen van laaggeschoolden is dat 1 op 4 en bij migrantenkinderen 1 op 6. Bij kinderen van hooggeschoolden behaalt 4 op 5 een diploma hoger onderwijs."

Cijferboek Sociale Ongelijkheid in het Vlaamse Onderwijs, Steunpunt LOA, okt. 2003, http://www.steunpuntloopbanen.be/rapporten/R848_LOA_Cijferboek%20SO.pdf

"45% van de klachten over onderwijs die het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding ontvangt, hebben te maken met het recht of de plicht op inschrijving."

Jaarverslag, Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding, 2001. (Ook uit het jaarverslag van 2002 blijkt dat dit aandeel constant blijft)

Uit onderzoek van het HIVA blijkt dat:

- ouders van kinderen in het kleuteronderwijs in het schooljaar 1998-1999 gemiddeld 197,67 EUR (7974 BEF) per jaar betaalden;
- in het lager onderwijs de gemiddelde schoolkost 350,97 EUR (14.158 BEF) per jaar bedroeg;
- in vergelijking met tien jaar geleden de studiekost in reële termen (inflatie eruit gefilterd) 68% hoger ligt;
- in het secundair onderwijs de studiekost in het schooljaar 1999-2000 gemiddeld 846,85 EUR (34.162 BEF) bedroeg, met een variatie van 122,93 EUR tot 3698 EUR (4959 BEF tot 149.177 BEF).

Dit alles staat lijnrecht tegenover de wetgeving. In art. 24 van de Belgische Grondwet staat onder meer dat de toegang tot het leerplichtonderwijs kosteloos moet zijn.

Werkgroep kansenongelijkheid in het onderwijs, Ides Nicaise, HIVA uit Verslag 'Studiedag Implementatie van het IVRK in België', Kinderrechtcoalitie Vlaanderen, juni 2002.

50% van de leerkrachten ziet op zijn school racisme, ruim 20% zegt ronduit dat racisme een probleem is en 25% merkt een beetje racisme op.

Enquête Klasse voor Ouders, jan. 2003

"In totaal leven 1,4 miljoen Belgen of 18% van de huishoudens in een min of meer precare, financiële toestand."

"Meer dan 1 Belg op 50 moet rondkomen met het wettelijk minimum."

Klasse voor Leerkrachten, 1997

"Ongeveer één kind op dertig wordt in een (kans)arm gezin geboren".

Klasse voor Leerkrachten, 1999

2. Bepalingen en vaststellingen

"Een ieder heeft recht op onderwijs; het onderwijs zal kosteloos zijn, althans wat het lager en beginonderwijs betreft. Het lager onderwijs zal verplicht zijn. Ambachtsonderwijs en beroepsopleiding zullen algemeen beschikbaar worden gesteld. Hoger onderwijs zal gelijkelijk openstaan voor een ieder, die daartoe de begaafdheid bezit. (...) Aan de ouders komt in de eerste plaats het recht toe om de soort van opvoeding en onderwijs te kiezen, welke aan hun kinderen zal worden gegeven."

Art. 26, Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens

"De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het kind op onderwijs, en teneinde dit recht geleidelijk en op basis van gelijke kansen te verwezenlijken, verbinden zij zich er met name toe:

- primair onderwijs verplicht te stellen en voor iedereen gratis beschikbaar te stellen;
- de ontwikkeling van verschillende vormen van voortgezet onderwijs aan te moedigen, met inbegrip van algemeen onderwijs en beroepsopleiding, deze vormen voor ieder kind beschikbaar te stellen en toegankelijk te maken, en passende maatregelen te nemen zoals de invoering van gratis onderwijs en het bieden van financiële bijstand indien noodzakelijk;
- met behulp van alle passende middelen hoger onderwijs toegankelijk te maken voor een ieder naar gelang zijn capaciteiten;
- informatie over en begeleiding bij onderwijs- en beroepskeuze voor alle kinderen beschikbaar te stellen en toegankelijk te maken;
- maatregelen te nemen om regelmatig schoolbezoek te bevorderen en het aantal kinderen dat de school vroegtijdig verlaat, te verminderen. (...)"

Art. 28, Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind

"Kinderen uit allochtone en kansarme autochtone gezinnen lopen meer dan andere kinderen het risico om geconfronteerd te worden met schoolproblemen zoals leerachterstand, zittenblijven en schooluitval. Ze starten vaak niet met hetzelfde sociaal en cultureel kapitaal waarmee andere kinderen hun schoolloopbaan beginnen en hebben het dan ook moeilijker om te beantwoorden aan de verwachtingen die de school hen stelt. Precies omdat ze niet ten volle aan de schoolse verwachtingen voldoen, bestaat de kans dat hun mogelijkheden door de school niet voldoende (h)erkend worden."

Citaat uit de memorie van toelichting bij het Gelijke Onderwijskansendecreet, juni 2002.

Elk kind heeft vanaf het schooljaar 2003-2004 een recht op inschrijving in de school, gekozen door de ouders. (...)

De inschrijving gebeurt nadat de ouders ingestemd hebben met het pedagogisch project en het schoolreglement van de school.

De inrichtende macht kan een inschrijving weigeren als:

- de leerling niet voldoet aan de inschrijvingsvoorwaarden (vooropleiding);
- de bijkomende inschrijving omwille van materiële omstandigheden de veiligheid van de leerlingen in het gedrang brengt;
- de leerling het vorige of daaraan voorafgaande schooljaar definitief werd uitgesloten in de betrokken school;
- de vooropgestelde verhouding tussen leerlingen met een thuistaal Nederlands/niet-Nederlands in de school en het werkingsgebied in het gedrang komt.

Deze laatste reden kan evenwel enkel aangegrepen worden voor doorverwijzing indien de school kan aantonen dat ze voldoende inspanningen levert inzake taalvaardigheidsonderwijs, nascholingsbeleid, ouderwerking met ouders van leerlingen waarvan de thuistaal niet Nederlands is, en indien de relatieve aanwezigheid in de school tenminste 20% bedraagt en 10% hoger ligt dan de relatieve aanwezigheid in het werkingsgebied.

Decreet Betreffende Gelijke Onderwijskansen, 28 juni, 2002.

"De belangrijkste determinant van sociale ongelijkheid in het onderwijs is de socio-professionele status van vader en moeder."

"Migrantenkinderen worden in het basisonderwijs meer gehinderd door de socio-professionele status van hun ouders, dan door hun taal of nationaliteit. Deze bevinding spreekt de vaak gehoorde stelling tegen, dat doorverwijzingen naar het buitengewoon lager onderwijs al te vaak veroorzaakt worden door loutere taalachterstand."

De vijf huidige criteria van het GOK-decreet (Gelijke Onderwijskansen) om de doelgroepkinderen af te bakenen zijn: het onderwijsniveau van de moeder, economische inactiviteit van beide ouders, trekkende bevolking, thuisloosheid van de leerling en (enkel in combinatie met andere criteria) de thuistaal van de leerling. De cijfers bevestigen dat de huidige criteria goed gekozen zijn: het onderwijsniveau van de moeder is een zeer sterke voorspeller van de onderwijskansen van kinderen. Hetzelfde geldt voor de economische inactiviteit van beide ouders. Het feit dat de thuistaal alleen in combinatie met andere achterstellingscriteria gehanteerd wordt, blijkt eveneens een juiste optie te zijn. (...) De onderzoekers vinden het wenselijk ook rekening te houden met de gezinssituatie van leerlingen (eventueel ook als additioneel criterium, zoals de thuistaal). Kinderen uit eenoudergezinnen lopen haast over de ganse lijn hogere risico's dan andere jongeren.

Cijferboek Sociale Ongelijkheid in het Vlaamse Onderwijs, Steunpunt LOA, okt. 2003.

3. Toelichting

Slachtoffers van kansenongelijkheid

Wie heeft ongelijke onderwijskansen? Uit onderzoek blijkt dat volgende kinderen statistisch minder kansen hebben in het onderwijs:

- kinderen van ouders met een laag onderwijsniveau;
- kinderen van ouders met een vervangingsinkomen;
- kinderen van ouders die behoren tot een rondtrekkende bevolking;
- kinderen die tijdelijk of permanent buiten het eigen gezin worden opgenomen;
- kinderen van moeders die geen diploma secundair onderwijs hebben;
- kinderen uit een gezin waar Nederlands niet de gebruikelijke spreektaal is;
- kinderen uit éénoudergezinnen.

Zowel nieuwkomers, asielzoekers, allochtonen, kinderen zonder wettig verblijf, kinderen van woonwagenbewoners, kinderen uit éénoudergezinnen, en kinderen uit de lagere sociale klasse voldoen vaak aan bovenstaande criteria. Met al deze kenmerken, behalve met het laatste, wordt ook rekening gehouden in het GOK-decreet. We kunnen de gehele groep omschrijven als kansarmen.

Aard van de kansenongelijkheid in het onderwijs

De ongelijkheid in kansen situeert zich op alle niveau's in het onderwijssysteem en werkt op verschillende manieren. De bovenvermelde categorieën hebben o.a. meer kans om:

- later in te stromen in het kleuteronderwijs;
- vertraging op te lopen in het lager onderwijs;
- doorgewezen te worden naar het buitengewoon lager onderwijs;
- in het secundair terecht te komen in of doorgewezen te worden naar het BSO, TSO, deeltijds beroepsonderwijs, leercontract of buitengewoon onderwijs;
- niet door te stromen naar het hoger onderwijs;
- geen diploma hoger onderwijs te behalen.

Oorzaken van kansenongelijkheid in het onderwijs

De kansenongelijkheid in het onderwijs is een zeer complex fenomeen waarbij zeer veel verschillende oorzaken tegelijkertijd werkzaam zijn. Enerzijds zijn er oorzaken die voortvloeien uit de thuissituatie van kinderen, anderzijds is ook discriminatie een factor van belang.

Over het algemeen wordt ervan uitgegaan dat de situatie van kinderen uit kansarme gezinnen aan de basis ligt van een bepaalde kloof tussen de thuiscultuur en de schoolcultuur.

De thuissituatie wordt vaak gekenmerkt door moeilijke materiële en familiale omstandigheden, door culturele armoede en door een ander taalgebruik.

- Het geldgebrek kan o.a. zorgen voor schulden, ouderwetse of ongewassen kledij, gebrekkige medische verzorging, gebrekkige voeding en hygiëne, en slechte huisvesting.
- De andere thuiscultuur (etnisch of sociaal-economisch) maakt dat er thuis vaak andere omgangsvormen, een andere leefstijl, andere opvoedingsgewoonten en een andere taal heersen. Vaak zijn de ouders zelf laaggeschoold en soms nemen ze een eerder negatieve of onverschillige houding aan t.o.v. de school en helpen ze hun kinderen minder met huiswerk.

Deze kenmerken kunnen er op school toe leiden dat de leerlingen uit kansarme gezinnen:

- hun schoolrekeningen niet tijdig kunnen betalen waardoor ze niet altijd mee op uitstap kunnen of niet in orde zijn met het materiaal of de boeken die ze nodig hebben;
- onverzorgd of ouderwets gekleed zijn;
- huiswerk niet tijdig maken of lessen onvoldoende leren omwille van een gebrek aan een goede studeerruimte thuis;
- een dialect of een minder genuanceerde en directe taal hanteren met minder woordenschat en minder abstractie;
- een minder goede leerhouding aannemen (minder zelfstandig werken, moeilijker concentreren en plannen) waardoor ze ook minder goed presteren;
- gepest worden omdat ze er niet echt bijhoren;
- een etiket opgeplakt krijgen door de medeleerlingen en de leerkracht (stigmatisering);
- gediscrimineerd worden door medeleerlingen en/of leerkracht en/of de school;
- gedragsproblemen vertonen doordat ze merken dat ze er niet bijhoren, doordat ze gepest of gediscrimineerd worden (lagere motivatie, teruggetrokken of agressief, impulsief, negatief zelfbeeld, ...).

Leerkrachten komen meestal uit de middenklasse en hun cultuur, taal, attitudes, normen en waarden zijn dus verschillend van die van de lagere sociale klassen. De onbekendheid met de problematiek zorgt vaak voor onzekerheid en terughoudendheid in het omgaan met mensen van lagere sociale klassen. De communicatie tussen ouders van kansarme leerlingen en de school verloopt hierdoor vaak moeilijk.

De onzekerheid en onbekendheid met de andere cultuur (etnisch of sociaal-economisch) kan ook leiden tot vooroordelen bij de leerkracht en tot etikettering. Doordat de verwachtingen van de leerkracht t.o.v. kinderen lager liggen, gaan ook de prestaties van de leerlingen na verloop van tijd lager liggen.

Leerkrachten die de problematiek wel willen aanpakken, weten vaak niet hoe of hebben onvoldoende tijd om zich er op toe te leggen.

Al deze mechanismen maken dat kansarmen minder kansen hebben in het onderwijs, wat zich onder meer uit in meer schoolvertraging, uitval, doorverwijzing naar buitengewoon onderwijs of (deeltijds) beroepsonderwijs en een lagere instroom in het hoger onderwijs.

Discriminatie in het onderwijs kan plaatsvinden bij inschrijving of in de dagelijkse omgang met de leerlingen en de ouders op de school. In principe mag iedere ouder zijn kinderen inschrijven in de school naar keuze. In het verleden weigerden scholen echter vaak leerlingen omwille van o.a. nationaliteit, afkomst, huidskleur of godsdienst. Soms gebeurde dit vanuit de overweging dat er al 'voldoende' allochtonen in de school waren of om de school 'wit' te houden (vaak ook uit angst voor de reacties van autochtone ouders).

Gevolgen van kansenongelijkheid in het onderwijs

De kansenongelijkheid leidt uiteindelijk tot een zwakkere arbeidsmarktpositie voor de betrokkenen, reeds bij het begin van hun carrière (zie ook informatiefiche 'Arbeid'). Deze zwakkere beginpositie maakt dat ze meer kans hebben om werkloos te zijn, vaker deeltijds werken, in slechtere statuten en minder goede arbeidsomstandigheden werken, voor gemiddeld lagere lonen in zwakkere en kwetsbare economische sectoren. De zwakke arbeidsmarktpositie maakt dat velen in hun sociaal-economische achterstelling bevestigd worden en dat ze de (kans)armoede op hun beurt zullen doorgeven aan hun kinderen.

Oplossingen

Er kan best aan oplossingen gewerkt worden op verschillende niveau's: in de klas, op school en op beleidsniveau.

In de klas moet de leerkracht er o.a. naar streven om:

- een vertrouwensrelatie uit te bouwen met elke leerling (leerlingen aanvaarden zoals ze zijn, open staan voor gevoelens, open staan voor andere culturen, ...);
- begrip op te brengen voor het andere cultuurpatroon;
- bij de leerlingen te werken aan begrip en respect voor andere culturen;
- kansarmen in bescherming te nemen wanneer nodig (bij pestgedrag, discriminatie);
- ook 'moeilijke leerlingen' genegenheid, aanmoedigingen, structuur, respect en begrip te bieden.

Op schoolniveau dienen directie en leerkrachten:

- genoeg openheid te tonen voor kansarme kinderen en hun ouders (zich informeren over de problematiek, samenwerken met deskundigen en organisaties);
- contacten en communicatie tussen kansarme gezinnen en de school te stimuleren;
- aangepast te communiceren (mondeling, met respect, duidelijk, niet enkel naar aanleiding van problemen, met een lage drempel, zelf op bezoek gaan, ...);
- te werken aan een gedragscode met betrekking tot schoolkosten (beperken van onnodige onkosten, voorzien van gespreide betalingsmogelijkheden, zorgen voor afspraken bij tractaties in de klas, discreet bij ouders met financiële problemen...);
- de problematiek op te nemen in het pedagogisch project;
- samen te werken met gespecialiseerde, externe diensten en organisaties;
- gebruik te maken van de beleidsinstrumenten die hiervoor voorzien zijn (onthaalonderwijs, lokale overlegplatforms, ondersteuningsaanbod, zorgbeleid, ...).

De overheid nam in het verleden reeds een heel aantal initiatieven om het onderwijs te democratiseren zoals de verlenging van de leerplicht en het verplicht maken van het kleuteronderwijs, het oprichten van PMS (nu CLB)-centra, het ter beschikking stellen van studiebeurzen, enz. Via het Decreet betreffende Gelijke Onderwijskansen van juni 2002 werd een heel aantal nieuwe instrumenten voorzien om de problematiek beter aan te pakken.

Het Gelijke Kansendecreet voorziet in volgende maatregelen:

- Een recht op inschrijving maakt het voor de school moeilijker om leerlingen zomaar te weigeren of door te sturen. Een oververtegenwoordiging van allochtonen (met andere thuistaal dan het Nederlands) in de school, in vergelijking met de aanwezigheid van allochtonen in het vestigingsgebied van de school, blijft onder bepaalde voorwaarden wel een legitieme reden om leerlingen te weigeren of door te sturen.
- Per gemeente worden lokale overlegplatforms ingesteld waarin alle betrokkenen bij de gelijke kansenproblematiek in het onderwijs vertegenwoordigd zijn (directies, inrichtende machten, ouders, leerlingen, allochtonen, schoolopbouwwerk, armen, leerkrachten, integratiesector, onthaalbureau, lokale verenigingen). Deze platforms laten toe dat er op een gestructureerde en participatieve wijze gewerkt wordt aan een gelijke kansenbeleid per school.
- Er wordt een geïntegreerd ondersteuningsaanbod voorzien voor leerlingen die voldoen aan één of meerdere van de gelijke kansenindicatoren. Deze indicatoren verschillen voor lager en secundair onderwijs. In het lager onderwijs houden ze

rekening met het inkomen, de gezinssituatie, of men tot de rondtrekkende bevolking behoort, het diploma van de moeder en de thuistaal. Scholen die een groot aantal van deze leerlingen hebben, krijgen extra middelen die ze moeten investeren in:

- preventie of remediëring van ontwikkelings- en leerachterstand;
 - taalvaardigheidsonderwijs;
 - intercultureel onderwijs;
 - doorstroming en oriëntering;
 - socio-economische ontwikkeling;
 - leerlingen- en ouderparticipatie.
- Er worden aanvullende lestijden voorzien voor het voeren van een zorgbeleid (preventie en remediëring van ontwikkelings- en leerachterstanden, begeleiding inzake socio-economische problemen, gericht differentiëren in het curriculum,...)
- Er komen extra middelen voor kunstprojecten voor kansarme en allochtone minderjarigen.

Andere oplossingen die aangedragen worden door experts of onderzoekers omvatten o.a.:

- voorschoolse stimuleringsprojecten voor kansarmen;
- échte kosteloosheid van onderwijs (dit zou volgens berekeningen van het HIVA voor het Vlaamse lager onderwijs alleen tussen de 120 en de 150 miljoen EUR extra kosten per jaar);
- meer aandacht voor de problematiek in de lerarenopleiding;
- het heropwaarderen van Onderwijs in Eigen Taal en Cultuur waardoor allochtone leerlingen de mogelijkheid krijgen om een eigen culturele identiteit op te bouwen;
- het heropwaarderen van het schoolopbouwwerk;
- aangepaste oplossingen voorzien voor nieuwkomers, asielzoekers, mensen zonder papieren.

4. Vragen en antwoorden

Volgen kinderen van asielzoekers ook onderwijs in België?

Kinderen van asielzoekers tussen 6 en 18 jaar hebben recht op onderwijs en zijn onderworpen aan de leerplicht. Ze worden ingeschreven in gewone scholen, maar krijgen wel onthaalonderwijs dat naar taal en voorkennis is afgestemd op hun behoeften. De instroommomenten zijn echter beperkt en vaak is er buiten de grote steden te weinig aanbod van onthaalonderwijs.

Kunnen kinderen van mensen zonder papieren in een school ingeschreven worden?

Ja, ook kinderen 'die hier onwettig verblijven' hebben recht op onderwijs. Dit recht wordt in de praktijk echter nog niet door alle scholen nageleefd. Vaak kunnen de ouders van deze kinderen hun kinderen echter niet naar school laten gaan wegens hun moeilijke financiële en materiële situatie.

Kunnen concentratiescholen niet beter vermeden worden?

Concentratiescholen ontstaan in eerste instantie omdat er ook 'concentratiewijken' zijn. Dit zijn wijken waarin allochtonen zeer sterk vertegenwoordigd zijn. Allochtone ouders kiezen voor hun kinderen vaak scholen die makkelijk bereikbaar zijn. Het is niet omdat er een groot aandeel allochtonen in een school is, dat de kwaliteit van het onderwijs daardoor slechter zou zijn. Integendeel, deze situatie kan net extra kansen bieden voor het aanbieden van een multiculturele opvoeding. Wel zijn er soms extra inspanningen nodig en die moeten voldoende ondersteund worden door de overheid.

5. Meer informatie

Decreet Gelijke Onderwijskansen,

http://www.ond.vlaanderen.be/edulex/bundel/pdf/decreet_gelijkeonderwijskansen.pdf

Cijferboek Sociale Ongelijkheid, Steunpunt LOA, okt. 2003,

http://www.steunpuntloopbanen.be/rapporten/R848_LOA_Cijferboek%20SO.pdf

http://www.ond.vlaanderen.be/gelijke_onderwijskansen/

Artikel over kansarmoede in het tijdschrift Klasse, <http://www.klasse.be/archieven/archieven.taf?actie=detail&nr=3956>

Activiteitsfiche 'Onderwijs'

Behandelde onderwerpen

schoolachterstand – racisme – recht op inschrijving – gratis onderwijs – sociale ongelijkheid – (kans)armoede – gelijke onderwijskansen – concentratiescholen - mensenrechten.

Doelstellingen

De deelnemers

- kunnen zich inleven in de situatie van mensen met ongelijke onderwijskansen.
- maken kennis met de kenmerken en mechanismen van de kansenongelijkheid
- kennen de belangrijkste oorzaken van ongelijke onderwijskansen
- kennen de belangrijkste gevolgen van kansenongelijkheid in het onderwijs
- weten wat mensenrechten stellen m.b.t. onderwijs
- denken na over voor- en nadelen van het gevoerde beleid en van andere veranderingsstrategieën

Korte beschrijving

Een video wordt getoond als opwarmer. Het thema 'onderwijs en gelijke kansen' wordt daarna geconcretiseerd in 4 subthema's die aan bod komen in 4 situatieschetsen. De situatieschetsen bevatten problemen. De deelnemers moeten zoeken naar een bruikbare aanpak van het probleem. De begeleider biedt achtergrondinformatie en tot slot denken de deelnemers na over wat zij zelf kunnen bijdragen aan die oplossingen.

Doelgroep

volwassenen of jongeren +16j, max. 20-25 personen

Timing

- video (15')
- werken met situatieschetsen en keuzes (60')
- pauze (15')
- verfijning van oplossen m.b.t. één situatie (50')
- synthese en evaluatie (10').

Materiaal

- 1 ex. informatiefiche en 1 ex. invulblad 'begeleider'
- ex. voor elke deelnemer van:
 - de Situatieschetsen en keuzes (1.ON, 2.ON, 3.ON en 4.ON)
 - de keuzekaartjes A, B, C en D
 - invulblad 'deelnemer'. Indien de deelnemersformulieren een te grote drempel zouden vormen voor bepaalde doelgroepen, dienen deze uiteraard niet gebruikt te worden.
- 20 slides van de 4 situatieschetsen of de situatieschetsen op A3-formaat
- overheadprojector, videotoeistel en TV met een scherm dat groot genoeg is
- 1 ex.video, meer informatie hierover op www.gelijkekansengesprekken.be.

Vorbereiding

- Lees de informatiefiche door. Hierin worden de belangrijkste thema's behandeld die in de discussie aan bod zullen komen. Als je nog extra tijd hebt kan je ook de extra achtergrondinformatie raadplegen.
- Lees vervolgens de activiteitsfiche.
- Voorzie voor elke deelnemer keuzekaartjes. Kopieer het blad 'keuzekaarten' op dik, eventueel gekleurd papier en knip uit.
- Maak de nodige slides van de situatieschetsen of kopieer ze op A3-formaat.
- Pas de schikking van het lokaal aan voor het TV-kijken en voor het gesprek.
- Installeer en test videotoeistel, TV en overheadprojector.

Verloop

Inleiding

Verwelkom de deelnemers en leg in het kort de bedoeling van de sessie uit: 'nadenken en van gedachten wisselen over 'gelijke kansen in het onderwijs'.

Video (15')

- Toon de video.
- Deel de invulbladen 'deelnemer' uit.
- Vraag de deelnemers om in één woord weer te geven welk gevoel de video bij hen heeft opgewekt. Laat hen dit invullen op hun formulier.

Situatieschetsen en keuzes (60')

- Lees de eerste situatieschets voor en projecteer ze tegelijkertijd.
- Deel het blad met situatieschetsen en keuzes uit voor situatie 1 (1.ON)
- Geef de deelnemers 3 minuten om te bepalen welke keuze onze maatschappij volgens hen best maakt en laat hen dit ook noteren op hun invulblad.
- Vraag aan alle deelnemers om het kaartje van hun keuze te tonen.
- Registreer op het invulblad 'begeleider' hoeveel A's, B's, C's en D's je ziet.
- Vraag aan enkele deelnemers om hun keuze kort te verduidelijken, en laat daarbij zo mogelijk de 4 keuzes aan bod komen.
- Vraag de deelnemers vervolgens schriftelijk, in één zin, wat ze zouden willen zeggen aan personen die één van de andere keuzes maakten.
- Overloop de reacties en vul eventueel kort aan met informatie uit de informatiefiche.
- Herhaal dit alles voor situaties 2, 3 en 4.

Pauze (15')

Verfijning van oplossingen m.b.t. één situatie (50')

- Kies tezamen met de groep één situatie waarop verder gewerkt wordt. Misschien is dit best de situatie waarbij er de grootste verdeeldheid heerst over de oplossing.
- Reik extra informatie aan voor deze situatie, aan de hand van de informatiefiche.
- Tracht als begeleider van de groep antwoorden te verkrijgen op de vraag welke bijdrage respectievelijk de overheid, onze groep en wijzelf als individu kunnen leveren aan een aanpak van het probleem.

Synthese en evaluatie (10')

- Synthetiseer de voorgestelde oplossingen.
- Vraag de deelnemers om de evaluatie in te vullen.
- Verzamel de invulbladen van de deelnemers.
- Bedank de deelnemers voor hun medewerking.
- Vul het invulblad 'begeleider' verder in.

Situatieschetsen en keuzes 'Onderwijs' (1.ON)

Situatie 1.ON

"Malika wou haar zoon Driss laten inschrijven in het Bonifacius-instituut. Vele jongens uit de buurt gaan daar naartoe omdat de school vlakbij ligt. Tijdens het gesprek op de school stelde men Malika allerlei vragen. De directeur wou onder andere weten welke taal er thuis gesproken werd. Wanneer Malika zei dat dit meestal Berbers was omdat haar man weinig Nederlands spreekt, bleek dit een probleem. De directeur zei dat er waarschijnlijk al te veel leerlingen waren ingeschreven die thuis geen Nederlands spreken. Malika begreep er niets van en voelde zich verontwaardigd. Maar het ergst van al was dat Driss nu naar een andere, verder afgelegen school zou moeten."

Hoe zou de samenleving hier best mee omgaan?

Mogelijke keuzes

Keuze A

"De school heeft inderdaad, onder bepaalde voorwaarden, het recht om leerlingen te weigeren. Deze maatregel is bedoeld om concentratiescholen te voorkomen. Een te groot aandeel allochtonen in de school zorgt voor veel problemen en voor een daling van het onderwijsniveau."

Keuze B

"Het is niet omdat er veel allochtonen naar het Bonifacius-instituut gaan, dat de kwaliteit van onderwijs er automatisch laag is. Integendeel, deze situatie kan net extra kansen bieden voor het aanbieden van een multiculturele opvoeding. De voorwaarde is wel dat de school ook voldoende rekening houdt met de aanwezigheid van allochtonen (door bv. ook Islamonderricht te voorzien) en dat de overheid voldoende extra middelen voorziet om tegemoet te komen aan de specifieke behoeften van allochtonen."

Keuze C

"De concentratie van allochtonen in bepaalde scholen is niet bevorderlijk voor de integratie. Het vermindert de kans op contacten tussen de verschillende culturen en zorgt voor een onderwijs met twee snelheden. Maar met een uitzondering op het inschrijvingsrecht alleen kan men die problematiek niet oplossen. Het is omdat er concentratiewijken zijn dat er ook concentratiescholen zijn. Eerst moet dat probleem dus worden aangepakt."

Keuze D

"Malika zou haar zoon Driss beter naar een witte school sturen, ook al moet hij daarvoor de bus nemen. Hij zal er meer kansen krijgen en beter onderwijs genieten. Daardoor maakt hij ook meer kans om later in het hoger onderwijs te slagen en goed werk te vinden. De 'witte' scholen moeten dan wel open staan voor allochtonen."

Situatieschetsen en keuzes 'Onderwijs' (2.ON)

Situatie 2.ON

"Sonja is 12 jaar en zit in het eerste jaar ASO. Doordat haar ouders beiden werkloos zijn, hebben ze het niet al te breed thuis. Sonja is slordig met haar schoolwerk. Ze vergeet vaak huiswerk te maken en toetsen voor te bereiden. De klastitularis wou een aantal problemen bespreken met de ouders van Sonja, maar die komen nooit naar het oudercontact. Toen haar semesterrapport zeer slecht bleek, raadde het CLB Sonja aan om een andere, meer praktische richting te kiezen, die beter bij haar zou passen."

Hoe zou de samenleving hier best mee omgaan?

Mogelijke keuzes

Keuze A

"De communicatie tussen ouders uit de lagere sociale klasse en de school loopt vaak minder vlot. Dat zorgt voor misverstanden en problemen. Leerkrachten en directie zouden hier extra aandacht voor moeten hebben. Minder werken met nota's en brieven, niet enkel negatieve boodschappen brengen, uitnodigingen voor een gesprek best persoonlijk en mondeling aanpakken en een eenvoudige en heldere taal gebruiken kan al veel helpen."

Keuze B

"De leerkrachten en het CLB zouden de oorzaken van Sonja's probleem moeten aanpakken i.p.v. haar zomaar door te verwijzen. Leerattitudes of leerdiscipline verwerft men ook via de ouders. Leerlingen wiens ouders zelf laaggeschoold zijn, hebben daarom extra aandacht en begeleiding nodig."

Keuze C

"De schoolreglementen, het studeren, het huiswerk, ... ze zijn voor iedereen gelijk. Diegenen die onvoldoende punten halen hebben een aangepaste richting nodig. Leerlingen moeten zo goed mogelijk begeleid worden in de overgang naar een nieuwe richting of school. Men kan toch geen energie blijven steken in die ene leerling."

Keuze D

"Niet iedereen moet ASO doen. Het is goed dat er ook mensen beroepsonderwijs volgen en later liever een uitvoerende, praktische job willen uitvoeren. Het is ook vrij logisch dat kinderen van ouders met een praktisch beroep, later iets gelijkaardig willen doen. Het beroeps- en technisch onderwijs en de jobs waar ze leerlingen op voorbereiden, kampen onterecht met een imagoprobleem. Dat probleem moet aangepakt worden."

Situatieschetsen en keuzes 'Onderwijs' (3.ON)

Situatie 3.ON

"Zineb is zestien jaar. Haar ouders zijn praktiserende moslims en vinden het niet meer dan normaal dat Zineb een hoofddoek draagt. De directeur van Zinebs school vindt dat niet kunnen. Ook met de klastitularis waren er een aantal conflicten hierover. Zineb heeft het gevoel dat een aantal leerkrachten haar anders behandelen en ook bepaalde leerlingen hebben zich ondertussen tegen haar gekeerd. Ze noemen haar en haar ouders fundamentalisten. Daar wordt ze erg verdrietig van. Zinebs schoolprestaties worden alsmaar slechter."

Hoe zou de samenleving hier best mee omgaan?

Mogelijke keuzes

Keuze A

"Zineb kan zich in haar eigen belang beter wat flexibeler opstellen. Als de maatschappij het dragen van een hoofddoek in bepaalde situaties of plaatsen ongepast vindt, kan ze dat beter laten. Als ze halsstarrig blijft vasthouden aan dergelijke zaken, zal men haar al gauw koppig en onflexibel vinden en dan is het logisch dat ze minder geaccepteerd wordt of zelfs gediscrimineerd wordt op school of later minder kans maakt op werk."

Keuze B

"Zinebs hoofddoek vertelt iets over wie zij is en draagt bij tot haar identiteit. De directie zou dergelijke uitingen van religie én identiteit beter tolereren. Het geeft mensen houvast, richting en motivatie. Het zou voor Zineb, haar ouders en de school veel verwarring en identiteitsconflicten voorkomen en er zou meer energie overblijven voor onderwijs. De school moet ook consequent optreden tegen racisme."

Keuze C

"De hoofddoek is een teken van onderdrukking van de vrouw. Het onderwijs is een middel om te werken aan gelijke kansen voor iedereen en een hoofddoek past er dus niet. De directie heeft de taak om dit duidelijk aan Zineb en haar ouders te communiceren."

Keuze D

"Zinebs ouders zouden beter actief op zoek gaan naar een Islamschool. De onderwijs- en opvoedingscultuur daar sluit veel beter aan bij de thuiscultuur en Zineb zou er dus ook meer kans hebben om beter te presteren."

Situatieschetsen en keuzes 'Onderwijs' (4.ON)

Situatie 4.ON

"Danny's vader is enkele jaren geleden overleden en zijn moeder heeft maar een karig inkomen. Toen Danny met de rekening voor de schooluitstap thuiskwam, vertrok het gezicht van zijn moeder. Op de dag van de schooluitstap deed Danny alsof hij ziek was. Hij was al vaker te laat geweest met het betalen van rekeningen en was het beu om daarop aangekeken te worden door de leerkracht en zijn klasgenoten. Danny wordt ook vaak gepest door zijn klasgenoten omdat hij ouderwetse kledij draagt. Eén maal sloeg hij iemand die hem uitschold, waarop hij een dag uitsluiting kreeg. Danny gaat na de schooluren werken in een restaurant om wat bij te verdienen, zodat hij sigaretten kan kopen en kan uitgaan. Huiswerk komt vaak op de tweede plaats.

Hoe zou de samenleving hier best mee omgaan?

Mogelijke keuzes

Keuze A

"De school van Danny zou meer aandacht moeten hebben voor de armoedeproblematiek, zoniet worden leerlingen gepest en geïsoleerd. Dit kan o.a. door in het begin van het schooljaar alle kosten te berekenen en mee te delen, gespreide betalingen mogelijk te maken, onnodige kosten te beperken en financiële zaken discreet te behandelen."

Keuze B

"De leerkrachten moeten beseffen dat de leerlingen zelf niet verantwoordelijk zijn voor de financiële situatie van hun ouders. Zij moeten hen bijgevolg ook met respect behandelen. Verder moeten leerkrachten de uitgaven beperken, niet werken met boze telefoontjes, nota's in de agenda of de sociale dienst voor het innen van geld; maar de problemen discreet bespreken met de ouders."

Keuze C

"Onderwijs moet volgens de wet gratis zijn zolang het kind leerplichtig is. Maar als je de echte kosten bekijkt, val je achterover. De overheid moet veel meer investeren in onderwijs zodat tenminste op financieel vlak de kansen gelijk zijn."

Keuze D

"Er is niets mis met wat bijklossen om je studies te betalen, integendeel zelfs. Het geeft jongeren verantwoordelijkheid en doet hen beseffen dat niet alles gratis is. Danny zou zijn schoolkosten wellicht wel kunnen betalen moest hij wat minder uitgaan en roken."

Burgerschap.

Informatiefiche 'Burgerschap'

1. Cijfers

- 8,9% of 719.676 van de meerderjarige inwoners van België heeft de Belgische nationaliteit niet.
 - 6,1% (496.036 inw.) heeft de nationaliteit van een EU-land.
 - 2,8% (223.638 inw.) zijn niet-EU-onderdaan.
 - 0,95% (76.604 inw.) heeft de Marokkaanse nationaliteit
 - 0,52% (42.225 inw.) heeft de Turkse nationaliteit
 - 1,33% (104.809 inw.) zijn andere niet-EU-onderdanen (bron: NIS)
-
- Parlementsverkiezingen 2003: 720.000 meerderjarigen konden niet kiezen.
 - Gemeenteraadsverkiezingen van 2006:
 - 500.000 EU-burgers mogen stemmen als ze zich inschrijven
 - 220.000 meerderjarigen die geen EU-burger zijn, zullen niet kunnen stemmen.

2. Bepalingen en vaststellingen

"Een ieder heeft het recht om deel te nemen aan het bestuur van zijn land (...) De wil van het volk zal de grondslag zijn van het gezag van de Regering (...)"

Art. 21 van de Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens

"Elke burger heeft het recht (...) om te stemmen en gekozen te worden door middel van betrouwbare periodieke verkiezingen"

"Iedere Staat die partij is bij dit Verdrag verbindt zich de in dit Verdrag erkende rechten te eerbiedigen en deze aan een ieder die binnen zijn grondgebied verblijft en aan zijn rechtsmacht is onderworpen te verzekeren (...)"

Art. 2 en 25 van het Internationaal Verdrag inzake Burgerlijke en Politieke Rechten

"Alle Belgen zijn gelijk voor de wet"

De Belgische Grondwet

"Alle inwoners van Nederland zijn gelijk voor de wet"

De Nederlandse Grondwet

"De verdragspartijen waarborgen eerbied voor de culturele identiteit van arbeidsmigranten en hun gezinsleden en mogen hen er niet van weerhouden de culturele banden met hun Staat van herkomst te onderhouden".

Art. 31 van de Internationale Conventie ter Bescherming van de Rechten van Alle Arbeidsmigranten en hun Gezinsleden (van kracht sinds 1 juli 2003)

"Een ieder heeft recht op vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst (...)"

Art. 18 van de Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens

Uit recent onderzoek (...) vermoeden we dat een meerderheid van de Vlaamse bevolking op dit moment waarschijnlijk niet te vinden is voor het toekennen van gemeentelijk stemrecht aan migranten. (...) (...) tussen 36 en 63 procent tegenstanders.

"De commerciële peiling (oktober 2003) (...) volgens dewelke 80% van de Vlamingen tegen het gemeentelijk stemrecht zou zijn, voldoet niet aan de vereisten van wetenschappelijk verantwoord opinie-onderzoek."

D. Jacobs, <http://users.skynet.be/sky60553/index.html>

Uit onderzoek naar deelname van vreemdelingen aan de verkiezingen in Nederland blijkt dat de opkomst voor de stemming toeneemt met de jaren: bij de Marokkaanse allochtonen in Amsterdam van 28% (1986) naar 49% (1994)

Bron: D. Jacobs, <http://users.skynet.be/sky60553/nieuwkom.pdf>

Momenteel heeft in België (in grote lijnen) stemrecht, en stemplicht, elke persoon met de Belgische nationaliteit die meerderjarig is en zijn/haar burgerrechten niet is kwijtgespeeld. Meerderjarige niet-Belgen uit EU landen die in ons land wonen, kunnen onder gelijkaardige voorwaarden gemeentelijk stemrecht krijgen als ze zich hiertoe laten registreren.

Een vreemdeling die een aantal jaren in België woont, kan de Belgische nationaliteit verwerven. Hiervoor bestaan een reeks mogelijkheden, met elk een aantal specifieke voorwaarden. Dit is verschillend naargelang men al dan niet met een Belg gehuwd is, naargelang men als minderjarige of als meerderjarige in ons land gekomen is, enz. Kinderen van niet-Belgische ouders die in België geboren worden, hebben niet automatisch de Belgische nationaliteit. De regels voor het verwerven van de nationaliteit zijn onmogelijk correct in enkele lijnen bevattelijk weer te geven.

Vanaf 1 april 2004 is de inburgering voor anderstalige nieuwkomers verplicht. Deze omvat: lessen Nederlands, maatschappelijke oriëntatie en trajectbegeleiding. Volgens het inburgeringsdecreet kunnen onwilligen voor de rechtbank gedaagd worden waar hen een boete kan worden opgelegd. Tegen 1 april 2004 moet het aanbod van inburgeringstrajecten afdoende zijn. Of dit laatste het geval zal zijn, wordt door een aantal minderhedenorganisaties, die tevens kritiek hebben op de kwaliteit van de inburgering, betwijfeld.

3. Toelichting

Stemrecht als een mensenrecht

Uit de mensenrechtencitaten hierboven kan men niet zomaar afleiden dat personen die in een land verblijven zonder de nationaliteit te hebben van dat land, moeten stemrecht hebben in dat land. Centraal staat daarbij hoe men het begrip 'burger' invult. De huidige interpretatie dat burger is hij/zij die de nationaliteit van het land bezit, wordt steeds meer betwist en als tegenstrijdig beschouwd met de geest van de wetten en met de geest van het begrip 'burgerschap'. De definities van 'burger' en burgerschap, die doorheen de geschiedenis voortdurend aan de maatschappelijke realiteit aangepast werden, lijken aan een heroverweging toe.

Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens en de Europese Commissie voor de Rechten van de mens hebben zich nog nooit uitgesproken over de vraag of het kiesrecht beperkt mag blijven tot de eigen onderdanen van het land.

'Eerst kregen alleen de rijken stemrecht, daarna alle mannen, toen de vrouwen, daarna ook de jongeren en nu zijn de migranten aan de beurt'

Reginald Moreels, *De Standaard*, 7/05/1997

De Raad van Europa, de Conferentie van Europese Ministers en het Europees Parlement bevelen aan om geleidelijk stemrecht in te voeren voor migranten die al een aantal jaren in het land verblijven.

Krachtens het Verdrag van Maastricht (1992) moeten inwoners van de Europese Unie gemeentelijk stemrecht hebben. Bij de uitbreiding van de Europese Unie zal deze groep dus groter worden.

Als men stemrecht voor inwoners die de nationaliteit niet hebben als een mensenrecht beschouwt, wil dit tegelijkertijd zeggen dat men dit niet moet 'verdienen'. Het kenmerk van mensenrechten is juist dat ze onvoorwaardelijk worden toegekend. Slechts in welomschreven gevallen kan men sommige mensenrechten verliezen, zoals het recht op vrijheid van verplaatsing tijdens een gevangenisstraf omwille van een ernstig misdrijf.

Weerstand tegen stemrecht

Sommige mensen willen voorwaarden stellen voor het verlenen van stemrecht voor inwoners die de nationaliteit niet hebben:

- deze personen moeten zich eerst integreren
- ze moeten voldoende onze taal spreken
- ze mogen er geen ander, radicaal geloof op na houden
- ze mogen niet al te verschillende normen en waarden hebben
- ze moeten deelnemen aan het maatschappelijk leven
- ze moeten een aantal elementaire principes onderschrijven die eigen zijn aan onze maatschappij

- ze moeten de scheiding tussen kerk en staat aanvaarden, en de gelijkheid tussen man en vrouw
'Het is overbodig om bepaalde waarden expliciet op te leggen. Beginselen als de vrijheid van meningsuiting en de gelijkheid tussen man en vrouw worden immers gewaarborgd door de Belgische wet.'

Ahmed Azzuz, De Morgen, 22/11/2001

'Het is juist door 'de migranten' verder van het politiek toneel te houden dat men apartheid, fundamentalisme en rellen in de hand werkt'

Tarik Fraihi, 27/09/1997

Andere mensen zijn principieel, en willen het stemrecht voorbehouden aan degenen die de Belgische nationaliteit hebben. Nog anderen zouden stemrecht verlenen aan inwoners die de nationaliteit niet hebben indien dat meer veralgemeend gebeurt, ook in de herkomstlanden.

Argumenten voor stemrecht

'Je kunt het politici nu eenmaal niet kwalijk nemen dat ze graag hun zetel behouden. Ze willen wel eens rekening houden met wie hun die zetel kan afpakken, met de stemgerechtigde burger, maar wie, bij gebrek aan stemrecht, hun die zetel niet kan afpakken, kan de pot op. (...)'

Geert van Istendael, De Morgen, 20/03/1997

Redenen om stemrecht te geven aan inwoners die de nationaliteit niet hebben:

- Stemrecht zorgt ervoor dat zij betrokken zijn bij de beslissingen die ook hen betreffen.
- Stemrecht effent de weg naar gelijke kansen. Het politieke beleid in een land bepaalt de verdeling van middelen en kansen op tal van maatschappelijke domeinen. Zolang vreemdelingen qua stem niet belangrijk zijn voor beleidsmakers, zijn hun problemen dat ook niet.
- Hun maatschappelijke positie zal op lange termijn verbeteren.
- Stemrecht verhoogt de betrokkenheid en interesse van vreemdelingen, zo blijkt in andere Europese landen. Aanvankelijk ligt bijvoorbeeld het opkomstpercentage van vreemdelingen bij de verkiezingen lager dan het gemiddelde. In de loop der jaren stijgt dit echter steeds verder.
- Stemrecht opent de weg naar actieve politieke participatie, waarbij deze allochtonen zich ook kandidaat kunnen stellen voor de verkiezingen. Al willen niet alle politieke partijen die het stemrecht steunen, ook deze mogelijkheid openen.
- Door het toekennen van stemrecht geeft de overheid aan zijn autochtone burgers een positief signaal, en draagt zo bij tot een klimaat dat discriminatie tegengaat. Het geeft te kennen dat vreemdelingen die hier al geruime tijd wonen, werken en belasting betalen, volwaardige leden van onze gemeenschap zijn. Naar deze vreemdelingen toe is het een signaal van aanvaarding, dat de bereidheid tot integratie bevordert.

Algemeen stemrecht?

- Indien enkel (gemeentelijk) stemrecht wordt gegeven, blijven er verschillen in rechten met Belgen: werken in een openbaar ambt of het leger blijven uitgesloten, en er zijn verschillen betreffende verblijfsreglementering, reizen en visumplicht.
- Stemrecht op gemeentelijk niveau is geen oplossing voor het betrekken van deze vreemdelingen bij beslissingen op domeinen zoals tewerkstelling, onderwijs en huisvesting. Deze beslissingen, die hen sterk aanbelangen, worden immers op een hoger niveau genomen.

Nationaliteitsverwerving als oplossing?

Redenen die aangehaald worden om de toekenning van de nationaliteit niet als de oplossing te zien:

- Principiële redenen: iemand die gedurende langere tijd legaal op het grondgebied verblijft, moet automatisch het stemrecht krijgen.
- Praktische redenen: in de praktijk is Belg worden helemaal niet eenvoudig of snel.
- Emotionele redenen: voor een bepaald gedeelte onder de vreemdelingen heeft hun nationaliteit een belangrijke culturele betekenis waardoor ze deze niet willen inruilen.

4. Vragen en antwoorden

Gaan de politieke partijen die het stemrecht willen invoeren, geen stemmen verliezen?

Vele politieke partijen hebben schrik om stemmen te verliezen van kiezers die het stemrecht voor vreemdelingen niet willen. Wetenschappelijk onderzoek (ISPO-KUL) nuanceert die stelling; er blijkt geen duidelijke meerderheid voor of tegen. Een opiniepeiling (zoals die van GVA en Belang van Limburg van 25/10/03) die de stelling bevestigt en die in de media ruim geciteerd werd, werd door verscheidene wetenschappers als onwetenschappelijk en weinig betrouwbaar beoordeeld.

Gaan extreemrechtse partijen geen forse winst boeken als gevolg van de invoering van stemrecht?

De ervaringen in een heleboel andere landen waar een vorm van lokaal stemrecht voor vreemdelingen werd ingevoerd (zoals Nederland, Ierland, Zweden, Denemarken, Noorwegen, Spanje, Portugal...), bevestigen dit helemaal niet.

Is Belg worden simpel en snel?

Door de zogenaamde Snel Belg-wet (mei 2000) werden een aantal procedures om Belg te worden, versoepeld. Toch blijkt er in de uitvoering van die wet nog van alles mis te lopen waardoor het Belg worden snel (gemiddeld 9 maanden) noch makkelijk verloopt. De gemeenten die een belangrijke taak hebben in de aanvraagprocedures, zijn soms niet klaar voor hun taak, geven vaak foute of onvolledige informatie, heffen onterecht nog taksen, vragen onnodig documenten op en laten vaak na een bewijs van indiening af te leveren. De parketten en de dienst Veiligheid van de staat, die advies moeten verlenen over de aanvragen, werken te traag, advisereren soms negatief omwille van futiele feiten of testen nog steeds de integratiewil al vereist de wet dit niet meer.

Bij een naturalisatieprocedure, één van de manieren om Belg te worden, beslist het parlement, en hoeft daarbij geen reden op te geven voor een weigering. De nationaliteit toekennen is in dit geval een gunst, geen recht.

“Wat baten promotiecampagnes als ‘Word Belg’ wanneer de gerechtelijke diensten niet kunnen volgen?”
Nahima Lanjri, De Morgen, 13/09/1997.

Is Belg worden niet eenvoudiger om ineens alle politieke rechten te verwerven dan het toekennen van gemeentelijk stemrecht?

Bij het gemeentelijk stemrecht gaat het om meebeslissen op lokaal niveau omdat men er woont, werkt, en belastingen betaalt. Daarom mogen EU-burgers op gemeentelijk vlak ook meestemmen. Waarom er dan een onderscheid gemaakt wordt tussen EU-burgers en niet-EU-burgers is vreemd: een Griek die hier 2 jaar verblijft, mag Griek blijven en meestemmen, een Hongaar of Turk die hier al 15 jaar verblijft, moet eerst Belg worden.

De nationaliteit verwerven is iets anders. Voor sommige allochtonen (vooral diegenen van de eerste generatie) hangt de nationaliteit sterk emotioneel samen met hun culturele identiteit, die zij niet willen opgeven. Om die reden willen zij geen Belg worden.

Bestaat er geen gevaar dat migranten louter etnische of religieuze partijen gaan oprichten die integratie eerder belemmeren dan bevorderen?

Ervaringen uit landen waar het stemrecht voor allochtonen werd ingevoerd, leren ons dat, als er al etnische partijen werden opgericht, deze weinig of geen succes hadden. Bovendien gaan allochtonen ook niet betekenisvol anders stemmen dan de rest van het kiespubliek. Over het algemeen blijkt dat de nieuwe kiezers, net als alle andere kiezers, voor een stuk stemmen naargelang hun maatschappelijke positie. Gezien zij vaak een lagere sociaal-economische positie hebben, gaat de voorkeur uit naar partijen die oog hebben voor die belangen (sociaal-democratische of economisch linkse partijen). Na verloop van tijd blijkt een verbreding naar andere partijen en verkleinen dus de verschillen met het overige kiespubliek.

Is het waar dat allochtonen geen Nederlands willen leren, en dat ze slecht Nederlands spreken?

Vele allochtonen groeiden hier op en volgden hier onderwijs. Zij spreken vaak wel goed Nederlands. Op diverse plaatsen in Vlaanderen zijn er wachtlijsten voor taallessen Nederlands voor allochtonen. Ook niet alle Belgen die in Vlaanderen wonen spreken goed verstaanbaar Nederlands.

Is het waar dat allochtonen niet deelnemen aan het maatschappelijk leven of er niet in geïnteresseerd zijn?

Allochtonen blijken inderdaad minder betrokken bij het sociaal-cultureel leven. Maar uit onderzoek blijkt dat dit geldt voor alle groepen met weinig macht en status, een lager onderwijsniveau of een lager inkomen. Bijkomend kunnen we ons afvragen of al onze verenigingen en organisaties ook echt open staan voor allochtonen? Er blijken nogal wat drempels te zijn die participatie verhinderen of ontmoedigen, al gebeurt dit daarom niet steeds bewust.

Is het waar dat allochtonen meer werkloos zijn, en op de arbeidsmarkt meer terecht komen in slechter betaalde jobs of jobs met een lage status?

Het is waar. Op zich ligt de verklaring voor de hogere werkloosheid bij allochtonen voor een deel in het lagere onderwijsniveau dat ze bereiken, en in discriminaties op de arbeidsmarkt. Het lagere onderwijsniveau wordt voor een belangrijk deel veroorzaakt door kansenongelijkheid in het onderwijs (zie fiche onderwijs). De discriminatie van allochtonen op de arbeidsmarkt neemt verschillende vormen aan (zie fiche arbeid).

Is het waar dat allochtonen niet geïnteresseerd zijn in politiek?

Allochtonen nemen deel aan allerlei adviesraden en sociaal-economische organen. Als er inderdaad minder interesse is in de Belgische politiek op zich, is dit wellicht deels te verklaren door het feit dat ze er toch geen zeg over hebben. Ook heel wat Belgen hebben geen interesse voor politiek. Dit blijkt in zekere mate samen te hangen met het opleidingsniveau.

Is het waar dat veel allochtonen een radicaal geloof aanhangen?

Ook bij allochtonen zijn er gelovigen die hun geloof actief beoefenen, niet-pratikerende gelovigen en ongelovigen. Heel wat onder hen zijn moslims. Binnen de islam zijn er, zoals in andere godsdiensten, veel verschillende strekkingen, waaronder ook gematigde. Binnen de islam is er geen instantie die de bevoegdheid heeft om vast te leggen wat de juiste interpretatie is van de teksten zoals de Koran. Zolang de godsdienst niet vijandig staat ten opzichte van de democratische structuren van onze samenleving, de scheiding tussen kerk en staat en het respect voor mensenrechten, hoeft dit geen probleem te zijn.

Is het waar dat allochtonen de gelijkheid tussen man en vrouw niet erkennen?

Ook niet alle Belgen erkennen deze gelijkheid, en waar ze in principe erkend wordt, geeft men er heel wat verschillende interpretaties aan. Het is inderdaad zo dat niet alle vreemdelingen deze principiële gelijkheid erkennen. Een aantal ernstige inbreuken op dit principe zijn echter strafbaar in België, en dit geldt ook voor de niet-Belgische inwoners. Zolang dergelijke ernstige inbreuken niet voorkomen, laat onze samenleving echter een diversiteit in waarden en normen toe, behorend tot de privé-sfeer.

5. Meer informatie

De brochure 'Stemrecht voor iedereen', argumentarium van VAKA/Hand in hand, info@vaka-handinhand.org .
www.users.skynet.be/stemrecht-voor-migranten

Op www.allrights.be kan je het debat over gelijke politieke rechten volgen.

De brochure 'De Objectieve tijd, magazine voor gelijke rechten, speciale uitgave: antwoord op argumenten tegen stemrecht voor iedereen', objectief@belgacom.net.

Activiteitsfiche 'Burgerschap'

Behandelde onderwerpen

inburgering – integratie - openheid – participatie – verdraagzaamheid – rechten – plichten – culturele diversiteit – religie – burgerschap – mensenrechten – stemrecht – nationaliteitsverwerving.

Doelstellingen

De deelnemers

- kunnen zich inleven in de situatie van mensen zonder gelijke politieke rechten.
- maken kennis met de kenmerken van politieke ongelijkheid
- kennen de belangrijkste gevolgen van politieke ongelijkheid
- kennen de belangrijkste redenen waarom politieke rechten niet worden toegekend
- weten wat mensenrechten stellen m.b.t. het thema
- denken na over voor- en nadelen van veranderingsstrategieën

Korte beschrijving

Een video wordt getoond als opwarmer. Het thema 'burgerschap en gelijke politieke rechten' wordt daarna geconcretiseerd in 4 subthema's die aan bod komen in 4 situatieschetsen. De situatieschetsen bevatten problemen. De deelnemers moeten zoeken naar een bruikbare aanpak van het probleem. De begeleider biedt achtergrondinformatie en tot slot denken de deelnemers na over wat zij zelf kunnen bijdragen aan die oplossingen.

Doelgroep

volwassenen of jongeren +16j, max. 20-25 personen

Timing

- video (15')
- werken met situatieschetsen en keuzes (60')
- pauze (15')
- verfijning van oplossen m.b.t. één situatie (50')
- synthese en evaluatie (10').

Materiaal

- 1 ex. informatiefiche en 1 ex. invulblad 'begeleider'
- ex. voor elke deelnemer van:
 - de situatieschetsen en keuzes (1.BU, 2.BU, 3.BU en 4.BU)
 - de keuzekaartjes A, B, C en D
 - invulblad 'deelnemer'. Indien de deelnemersformulieren een te grote drempel zouden vormen voor bepaalde doelgroepen, dienen deze uiteraard niet gebruikt te worden.
- 20 slides van de 4 situatieschetsen of de situatieschetsen op A3-formaat
- overheadprojector, videotoestel en TV met een scherm dat groot genoeg is
- 1 ex.video, meer informatie hierover op www.gelijkekansengesprekken.be.

Vorbereiding

- Lees de informatiefiche door. Hierin worden de belangrijkste thema's behandeld die in de discussie aan bod zullen komen. Als je nog extra tijd hebt kan je ook de extra achtergrondinformatie raadplegen.
- Lees vervolgens de activiteitsfiche.
- Voorzie voor elke deelnemer keuzekaartjes. Kopieer het blad 'keuzekaarten' op dik, eventueel gekleurd papier en knip uit.
- Maak slides van de situatieschetsen of kopieer ze op A3-formaat of groter.
- Pas de schikking van het lokaal aan voor het TV-kijken en voor het gesprek.
- Installeer en test videotoestel, TV en overheadprojector.

Verloop

Inleiding

- Verwelkom de deelnemers en leg in het kort de bedoeling van de sessie uit: 'nadenken en van gedachten wisselen over burgerschap en gelijke politieke rechten'.

Video (15')

- Toon de video.
- Deel de invulbladen 'deelnemer' uit.
- Vraag de deelnemers om in één woord weer te geven welk gevoel de video bij hen heeft opgewekt. Laat hen dit invullen op hun blad.

Situatieschetsen en keuzes (60')

- Lees de eerste situatieschets en keuzes voor en projecteer ze tegelijkertijd of hang ze op (A3).
- Deel het blad met situatieschetsen en keuzes uit voor situatie 1 (1.BU)
- Geef de deelnemers 3 minuten om te bepalen welke keuze onze maatschappij volgens hen best maakt en laat hen dit ook noteren op hun invulblad.
- Vraag aan alle deelnemers om het kaartje van hun keuze te tonen.
- Registreer op het invulblad 'begeleider' hoeveel A's, B's, C's en D's je ziet.
- Vraag aan enkele deelnemers om hun keuze kort te verduidelijken, en laat daarbij zo mogelijk de 4 keuzes aan bod komen.
- Vraag de deelnemers vervolgens schriftelijk, in één zin, wat ze zouden willen zeggen aan personen die één van de andere keuzes maakten.
- Overloop de reacties en vul eventueel kort aan met informatie uit de informatiefiche.
- Herhaal dit alles voor situaties 2, 3 en 4.

Pauze (15')

Verfijning van oplossingen m.b.t. één situatie (50')

- Kies tezamen met de groep één situatie waarop verder gewerkt wordt. Misschien is dit best de situatie waarbij er de grootste verdeeldheid heerst over de oplossing.
- Reik extra informatie aan voor deze situatie, aan de hand van de informatiefiche.
- Tracht als begeleider van de groep antwoorden te verkrijgen op de vraag welke bijdrage respectievelijk de overheid, onze groep en wijzelf als individu kunnen leveren aan een aanpak van het probleem.

Synthese en evaluatie (10')

- Synthetiseer de voorgestelde oplossingen.
- Vraag de deelnemers om de evaluatie in te vullen.
- Verzamel de invulbladen van de deelnemers.
- Bedank de deelnemers voor hun medewerking.
- Vul het invulblad 'begeleider' verder in.

Situatieschetsen en keuzes 'Burgerschap' (1.BU)

Situatie 1.BU

"Ali is 14 en heeft van zijn klasgenoten gehoord dat zij naar de jeugdbeweging gaan in de wijk. Hij is geboeid door hun verhalen en wil er ook eens een kijkje gaan nemen. Hij gaat zich informeren en hoort dat hij eerst moet inschrijven en een uniform kopen. Hij vraagt 's avonds aan zijn ouders of hij geld krijgt om zich in te schrijven en een uniform te bestellen. De ouders vinden het teveel geld voor een vereniging die ze trouwens niet kennen. Ook wanneer Ali vertelt dat het er leuk is en dat jongens en meisjes er sporten en allerlei spelletjes spelen, zijn de ouders niet overtuigd."

Hoe zou de samenleving hier best mee omgaan?

Mogelijke keuzes

Keuze A

"De overheid moet financieel tussenkomen. Ali heeft net als elk ander kind recht op rust en vrije tijd en moet kunnen spelen en deelnemen aan activiteiten die passen bij zijn of haar leeftijd. Dit recht moet gegarandeerd worden."

Keuze B

"De ouders van Ali en van andere allochtone jongeren zouden moeten gesensibiliseerd worden omtrent het belang mee te doen met andere jongeren en de vrije tijd zinvol samen te besteden. Als ze daarvan overtuigd zouden raken zouden geld of andere hinderpalen opgelost geraken."

Keuze C

"Onze verenigingen moeten nagaan wat er eigenlijk voor zorgt dat allochtonen niet meedoen en inspanningen leveren om dit weg te werken. Te hoog lidgeld, dure uniformen, onvoldoende bekendheid bij allochtonen en het feit dat er bij de leiding geen allochtonen zijn, zijn voorbeelden van zaken waaraan kan gewerkt worden."

Keuze D

"Het zijn vooral de ouderwetse opvattingen van sommige allochtone ouders die maken dat hun kinderen niet meedoen in jeugdverenigingen. Ze zien hun kinderen bv. niet graag spelen met kinderen van het andere geslacht. Bijgevolg hebben ze liever niet dat ze deelnemen aan activiteiten van autochtone verenigingen, die meestal gemengd zijn. Aan dit soort houdingen die integratie in de weg staan kan niemand behalve zichzelf iets veranderen."

Situatieschetsen en keuzes 'Burgerschap' (2.BU)

Situatie 2.BU

"Branka is een 52-jarige Kroatische vrouw die reeds 5 jaar in Gent woont. Ze woont alleen met haar twee dochtertjes. Af en toe vindt ze interim-werk. Ze spreekt bijna geen Nederlands. Dat levert vaak problemen op met allerlei papieren die ze moet lezen of invullen i.v.m. school, werk, belastingen, de gemeente, enz. Ze kent haar burens niet en kan er ook niet echt mee praten. Dat zorgt soms voor conflicten. Maar Branka kent een heleboel andere Kroatische vrouwen met wie ze vaak samen gaat winkelen en die een hele steun zijn voor haar. Zij denken een beetje zoals haar en maken dezelfde dingen mee. Thuis wordt vaak Kroatisch gekookt en Branka houdt eraan om haar kinderen van alles te leren over hun vroegere thuisland, via boeken, video's en TV. Af en toe gaan ze ook samen naar de avonden die een Kroatische vzw uit het Antwerpse organiseert."

Hoe zou de samenleving hier best mee omgaan?

Mogelijke keuzes

Keuze A

"De overheid moet voldoende taal- en inburgeringscursussen inrichten zodat alle vreemdelingen deze kunnen volgen. Vele moeilijkheden en conflicten waarmee Branka en vele anderen te maken hebben, zijn terug te voeren op een gebrek aan kennis van onze taal en cultuur."

Keuze B

"Branka doet, zoals als vele andere vreemdelingen en allochtonen, onvoldoende moeite om zich te integreren. Ze wil geen Nederlands leren, ze trekt enkel op met mensen van dezelfde herkomst en ze ging wonen in een buurt waar nog anderen van haar land wonen. Branka's andere cultuur zorgt voor conflicten. Daarom moeten verplichte taal- en inburgeringscursussen worden ingericht en moet concentratie van allochtonen in buurten aangepakt worden."

Keuze C

"Vreemde culturen komen ons vaak vreemd en storend over. We moeten echter leren wat verdraagzamer te zijn. Als we zelf meer zouden proberen met hen te praten, op straat of in de winkel, zouden er minder moeilijkheden en conflicten zijn, en zouden we bovendien veel van hen kunnen leren. De overheid moet daarom initiatieven steunen die werken aan onderling contact en respect."

Keuze D

"Het is Branka's recht om de taal te spreken die ze wil spreken en om veel aandacht te besteden aan haar eigen cultuur. Elke vorm van gedwongen aanpassing, waarbij de eigen taal of gebruiken moeten worden opgegeven, kan niet. In een pluralistische en democratische samenleving moet de overheid niet alleen de eigenheid van minderheden eerbiedigen, ze moet er ook voor zorgen dat ze deze kunnen beleven en uitdrukken."

Situatieschetsen en keuzes 'Burgerschap' (3.BU)

Situatie 3.BU

"Najib gaat regelmatig naar de moskee, wil een goed Moslim zijn en aan zijn kinderen een goede Islamitische opvoeding geven. Bepaalde zaken vind Najib dan ook niet kunnen. Zo mag hij er niet aan denken dat zijn dochters seks zouden hebben voor ze gehuwd zijn, of dat ze met eender wie zouden huwen. Hij vindt ook dat man en vrouw elk hun eigen belangrijke taken hebben. Hij zou niet tolereren dat zijn vrouw buitenshuis zou werken."

Hoe zou de samenleving hier best mee omgaan?

Mogelijke keuzes

Keuze A

"De overheid moet stoppen het onderwijs van de Islam te subsidiëren. De Islam met zijn conservatieve denkbeelden staat haaks op onze moderne, niet door religie gedomineerde samenleving, en staat dus ook integratie in de weg."

Keuze B

"We moeten het kind niet met het badwater weggooiden. We moeten meer respect hebben voor ieders levensbeschouwing. De Islam staat een sociale en gematigde levenswijze voor en stelt net als de meeste religies belangrijke waarden voorop, daar is niets mis mee. We moeten de Islam niet gelijkstellen met de 5% extremisten die de scheiding tussen kerk en staat niet erkennen of gedwongen huwelijken arrangeren."

Keuze C

"Welk geloof men ook aanhangt, ieder moet respect hebben voor een aantal basisgegevens in onze samenleving. De scheiding tussen kerk en staat, de gelijke rechten tussen man en vrouw en de vrije partnerkeuze bij het huwelijk zijn principes die iedereen in België moet aanvaarden."

Keuze D

"De overheid moet het recht op vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst voor iedere burger garanderen. Dit omvat ook de vrijheid om die godsdienst te belijden en te onderwijzen. De overheid moet zonder meer de keuze van de ouders respecteren om hun kinderen op te voeden volgens een bepaalde levensbeschouwing."

Situatieschetsen en keuzes 'Burgerschap' (4.BU)

Situatie 4.BU

"Erdem is een Turkse man die hier al 15 jaar woont en werkt. Hij baat een winkel uit en is actief in de middenstandsvereniging. Hij vindt dat de Belgische overheid te weinig oog heeft voor de problemen van de middenstanders. Hij vindt ook dat de stad weinig doet voor de buurt, waardoor er minder klanten komen bij hem en zijn collega's. Hij zou graag langs politieke weg iets trachten te veranderen. Maar Erdem heeft geen stemrecht en kan zich niet verkiesbaar stellen. Belg worden wil hij echter niet: hij is Turk en is daar fier op. Zijn vriend Alexandros, een Griek die hier sinds 2 jaar woont en werkt, mag wel stemmen. Dat vindt Erdem raar."

Hoe zou de samenleving hier best mee omgaan?

Mogelijke keuzes

Keuze A

"In het belang van de integratie moet stemrecht worden ingevoerd. Maar het is niet zonder gevaar. Het probleem is, dat als het stemrecht wordt toegekend, het Vlaams Blok veel stemmen zal winnen. Een ander mogelijk gevaar is dat bepaalde vreemdelingen etnische of religieuze partijen gaan oprichten, die de integratie meer kwaad dan goed doen."

Keuze B

"Het stemrecht voor vreemdelingen moet worden ingevoerd. Het is onaanvaardbaar dat Erdem niet kan meedoen met de politiek: hij woont en werkt hier en betaalt belastingen. Hij ondergaat het beleid maar kan er niet zoals andere burgers mee over beslissen. We kunnen vreemdelingen ook niet dwingen om de Belgische nationaliteit aan te nemen. Dat ligt voor hen vaak te gevoelig."

Keuze C

"Het eenvoudigste zou zijn dat Erdem, en met hem alle andere vreemdelingen, gewoon Belg werd. Met de Snel-Belg-wet is dat heel wat eenvoudiger geworden. Bovendien heeft Erdem dan ineens alle rechten. Het belet hem trouwens niet om vast te houden aan zijn taal, tradities en cultuur. Hij is dan gewoon een Belg van Turkse afkomst."

Keuze D

"Erdem lijkt goed ingeburgerd en hij zou dan ook best gewoon een aanvraag doen om Belg te worden. Pas dan kan hij mee beslissen en aan politiek doen. Maar vele vreemdelingen spreken de taal niet en zijn te weinig geïntegreerd in onze maatschappij. Zij zouden slechts Belg mogen worden na het volgen van een inburgeringscursus. Een nationaliteit is immers iets om fier op te zijn en dat ken je niet zomaar toe aan eender wie."

Asiel / Migratie.

Informatiefiche 'Asiel en Migratie'

1. Cijfers

3% van de wereldbevolking (175 miljoen) is migrant. Dit aantal is verdubbeld sinds 1975.

32% van de migranten leeft in Europa, 29% in Azië en 23% in Noord-Amerika.

Noord-Amerika ontvangt elk jaar 1,4 miljoen nieuwe migranten, Europa 800.000 en Oceanië 90.000.

VN, <http://www.un.org/News/Press/docs/2002/pop844.doc.htm>.

8,9%, of 719.676 van de meerderjarige inwoners van België heeft de Belgische nationaliteit niet.

- 6,1% (496.036 inw.) heeft de nationaliteit van een EU-land.
- 2,8% (223.638 inw.) zijn niet-EU-onderdaan.
- 0,95% (76.604 inw.) heeft de Marokkaanse nationaliteit
- 0,52% (42.225 inw.) heeft de Turkse nationaliteit
- 1,33% (104.809 inw.) zijn andere niet-EU-onderdanen

Nationaal Instituut voor de Statistiek

Sinds 1974 is er een immigratiestop van kracht in België. Migratie is enkel nog mogelijk op volgende wijzen:

- als EU-burger (ongeveer 9000 per jaar)
- om het gezin te herenigen (5000 à 6000 per jaar)
- met een arbeidsvergunning (5000 per jaar)
- asielzoekers (tussen de 1000 en de 1500 per jaar)
- illegalen (uitgeprocedeerden die ons land niet verlaten of mensen met een toeristenvisum die langer blijven) (50.000 tot 250.000, 50.000 in regularisatieprocedure)

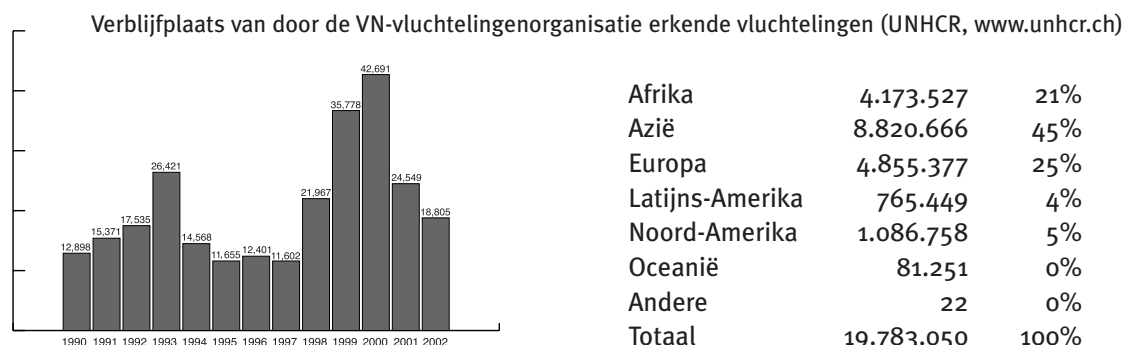
Wereldsolidariteit, Migratie, stop het onrecht niet de mensen, 2001

Het aantal asielaanvragers dat jaarlijks effectief als vluchteling erkend wordt in België, schommelt tussen de 1000 en de 1500. In 1999 1500, in 2000 1205, in 2001 901 en in 2002 1324 (momenteel 9 à 10% van het aantal aanvragers).

Centrum voor Gelijikheid van Kansen en Racismebestrijding

Evolutie van het aantal geregistreerde asielaanvragers vanaf 1990 tot 2002.

Centrum voor Gelijikheid van Kansen en Racismebestrijding

"Het aantal mensen dat leeft van minder dan 2\$ per dag is sinds 1980 met bijna 50% gestegen, tot 2,8 miljard, bijna de helft van de wereldbevolking. Dit is net de periode van de liberalisering.

World Bank, Global Economic Outlook 2000

"Het aandeel van de 49 armste landen ter wereld (10% van de wereldbevolking) in de wereldhandel is sinds 1980 met meer dan 40% gezakt, tot 0,4%."

UNCTAD, Conference on Least Developed Countries 1999

"De VN schat dat de arme landen dagelijks ongeveer 2 miljard dollar per dag verliezen ten gevolge van oneerlijke handelsregels. Dat is ongeveer 14 keer het bedrag dat ze per dag aan hulp ontvangen."

UNCTAD, Conference on Least Developed Countries 2001

"In 59 landen is het gemiddeld inkomen vandaag lager dan 20 jaar geleden."

United Nations Human Development Report, 1999

"De rijkste 20% van de wereldbevolking heeft 80% van het wereldinkomen, de armste 20% heeft 1% van het wereldinkomen. Die kloof tussen arm en rijk is in de periode 1960 en 2000 verdubbeld."

United Nations Human Development Report, 1999

2. Bepalingen en vaststellingen

"Iedereen heeft het recht om asiel te zoeken voor vervolging."

Art. 14, Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens

"Een ieder heeft het recht zich vrijelijk te verplaatsen en te vertoeven binnen de grenzen van elke staat."

"Een ieder heeft het recht welk land ook, met inbegrip van het zijne, te verlaten en naar zijn land terug te keren."

Art. 13, Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens

"Een vluchteling is iemand (...) die (...) uit gegronde vrees voor vervolging wegens zijn ras, godsdienst, nationaliteit, het behoren tot een bepaalde sociale groep of zijn politieke overtuiging, zich bevindt buiten het land waarvan hij de nationaliteit bezit, en die de bescherming van dat land niet kan of, uit hoofde van bovenbedoelde vrees, niet wil inroepen, of die, indien hij geen nationaliteit bezit en verblijft buiten het land waar hij vroeger zijn gewone verblijfplaats had, daarheen niet kan of, uit hoofde van bovenbedoelde vrees, niet wil terugkeren."

VN-Verdrag betreffende de Status van Vluchtelingen

"Een (arbeids)migrant is een persoon die een bepaalde activiteit zal uitvoeren, uitvoert of heeft uitgevoerd in een staat waarvan hij of zij geen staatsburger is"

Internationale Conventie ter bescherming van de rechten van alle Migrantenarbeiders en hun gezinsleden

Geen enkel van de landen die arbeidsmigranten ontvangen (ook België niet), ondertekende reeds bovenstaand Verdrag ter bescherming van de rechten van migranten.

"Het recht op ontwikkeling is een onvervreemdbaar mensenrecht (...)"

"Staten dragen de eerste verantwoordelijkheid om de nationale en internationale voorwaarden te scheppen die gunstig zijn voor het recht op ontwikkeling."

"Alle mensen dragen een verantwoordelijkheid inzake ontwikkeling, individueel en collectief, (...)"

Art. 1, 3.1 en 2.2. van de VN-Verklaring over het Recht op Ontwikkeling, 1986.

"Er zijn verschillende redenen waarom mensen gaan migreren. Deze zijn meestal van sociaal-economische aard, zoals het zoeken naar werk en het verbeteren van inkomen, of hebben te maken met familiebanden, zoals huwelijksluiting of gezinshereniging. Ook kunnen angst voor vervolging of gebrek aan democratisch gehalte van de samenleving een rol spelen."

onderzoek in opdracht van de Europese Commissie naar determinanten en mechanismen van internationale migratie naar de Europese Unie, <http://www.nidi.nl/pushpull/index.html>

'De grote bevolkingsgroei, vooral van de stedelijke bevolking, een te verwachten overaanbod van werkkrachten, een verminderde toegang tot internationale hulp en tot de voordelen van internationale handel, de blijvende of zelfs nog breder wordende kloof tussen Noord en Zuid en een beter besef van de situatie vanwege de bevolking van het Zuiden, zou in het Zuiden tot een sterke sociale en politieke beroering kunnen leiden en tot wijdverbreide emigratiebewegingen op zoek naar betere levenscondities.'

OESO-onderzoeksrapport

3. Toelichting

Wie allemaal is migrant?

DE migrant bestaat niet. Er zijn verschillende soorten migranten. Met de term 'migrant' worden in de praktijk onderstaande groepen aangeduid:

- Mensen die hier al generaties lang leven en werken (allochtonen), en mensen die pas sinds kort hier zijn (nieuwkomers).

- Mensen uit lidstaten van de Europese Unie, en mensen van andere continenten.
- Mensen met een vreemde nationaliteit, en anderen die de Belgische nationaliteit hebben aangenomen (vreemdelingen of nieuwe Belgen)
- Mensen op de vlucht die hier bescherming zoeken, en mensen die naar hier kwamen om aan de armoede in hun land te ontsnappen. (politieke en economische vluchtelingen)
- Mensen die volledig "in regel" zijn, en anderen zonder papieren (illegalen)
- Mensen die regelmatig terugkeren naar hun land van herkomst, en anderen die al jaren afgesneden zijn van hun land en hun familie.
- Hoogopgeleide werknemers die hier zijn op vraag van ondernemingen, en laaggeschoolde werknemers die hier moeilijk aan de bak komen.

Oorzaken van migratie

Net zoals er veel verschillende soorten migranten zijn, zijn er ook verschillende oorzaken van migratie. Meestal is migratie een gevolg van een reeks van oorzaken. Er zijn allerlei factoren in het land van oorsprong die de (potentiële) migrant wegduwen (push) en er zijn factoren in het land van bestemming die de migranten aantrekken (pull). Beide werken in op de beslissing te migreren. Daarom spreekt men over het algemeen van push- en pullfactoren.

Een aantal factoren die mensen aanzetten hun land te verlaten (push-factoren):

- Armoede. De cijfers die hierboven werden aangehaald, tonen dat de armoede wijdverspreid is en samenhangt met de slechte economische situatie en de zwakke handelspositie van vele landen. Die zwakke handelspositie is deels het gevolg van oneerlijke handelsregels. Mensen gaan dus migreren om een (beter) inkomen te bekomen. Soms gaat armoede zover dat men niet kan voorzien in de basisbehoeften.
- De wereldwijde bevolkingsgroei grijpt voor 95% plaats in het Zuiden en vermindert de kansen op een menswaardig bestaan, gezien de welvaart er te beperkt is.
- Milieuproblemen zoals woestijnvorming en een toenemend watertekort maken landbouw onmogelijk en zorgen voor voedselproblemen.
- Mensenrechtenschendingen en angst voor vervolging dwingen mensen om te vluchten uit hun land en elders asiel te zoeken.
- Oorlogen, conflicten en burgeroorlogen dwingen mensen eveneens om te vluchten. Zij worden echter vaak niet als echte 'vluchteling' beschouwd, omdat zij niet individueel/persoonlijk vervolgd of bedreigd worden.

Een aantal factoren die mensen naar andere landen aantrekken (pull-factoren):

- Vele mensen migreren om zich te herenigen met hun familie die reeds vroeger emigreerde, of omdat ze gehuwd zijn met iemand van een ander land.
- Sommigen, veelal hooggeschoolden, migreren omdat zij gevraagd worden door westerse bedrijven om daar te komen werken.
- Door de toegenomen wereldwijde telecommunicatie worden meer (al dan niet cliché-) beelden verspreid over de rijkdom van het Westen. Deze beelden oefenen een grote aantrekkingskracht uit.
- De groeiende kloof op zich tussen rijk en arm (zie cijfers hierboven) maakt dat zowel de nood om weg te trekken als de aantrekkingskracht van het Westen groter worden.
- Bij de keuze van het land speelt een bepaalde affiniteit met het land, gebaseerd op een gemeenschappelijke taal, cultuur, geloof of geschiedenis, een rol.

Verbeterde transportmogelijkheden vergemakkelijken migratie, een restrictief visumbeleid bemoeilijkt ze.

Gevolgen

Migratie heeft zowel positieve als negatieve gevolgen, zowel voor de migranten, als voor het gastland en het land van oorsprong.

Positieve gevolgen

- de geleverde bijdrage tot de economie en de belastingsinkomsten voor ons land.
- voor het land van oorsprong: de inkomsten die migranten terugsturen. Voor vele ontwikkelingslanden zijn deze inkomsten zeer belangrijk en kunnen zij leiden tot meer kapitaalvorming, meer tewerkstelling en verbetering van de sociaal-economische situatie daar.

Negatieve gevolgen

- noodgedwongen scheiding van families
- aanpassingsproblemen bij de migrant
- toename van angst en racisme bij de bevolking van het gastland
- brain-drain voor het land van oorsprong, waardoor een tekort kan ontstaan aan dokters, bedrijfsleiders,...
- doordat vele migranten uiteindelijk in een illegale situatie belanden, komen zij in een precaire situatie terecht. Zij hebben geen toegang tot de arbeidsmarkt en sociale voorzieningen en moeten overleven door zwart werk, tegen slechte voorwaarden, of soms door criminaliteit.

Oplossingen

Het huidige Europese en Belgische beleid met betrekking tot vluchtelingen en migranten heeft vooral tot doel om het aantal zoveel mogelijk te beperken. Dit gebeurt door de grenzen zo goed mogelijk af te sluiten, door arbeidsmigratie strikt te beperken en door de asielprocedure strenger te maken.

Dit beleid is om verschillende redenen geen oplossing:

- het werkt niet in op de oorzaken van migratie en is daarom niet effectief
- het ontzegt mensen een aantal elementaire rechten
- het schuift de problemen af op andere regio's

De oplossing van de migratieproblematiek ligt in het aanpakken van de oorzaken: het dichten van de wereldwijde kloof tussen arm en rijk, armoedebestrijding, rechtvaardige wereldhandel, milieubescherming, conflictpreventie en het garanderen van de mensenrechten.

Initiatief gaat ervan uit dat de wereldwijde, steeds toenemende migratiedynamiek zijn oorsprong vindt in de groeiende ongelijkheid in de wereld. Daarom pleit Initiatief voor het dichten van de kloof en voor meer gelijkheid op wereldschaal! Dit kan gerealiseerd worden via:

- rechtvaardige wereldhandel
- toepassing van de normen van de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO): verbod op dwangarbeid, kinderarbeid en discriminatie, recht op vakbonds vrijheid en recht van organisatie
- kwijtschelding van de schuldenlast
- embargo op wapenhandel
- Tobin-taks
- 0.7 %-norm inzake ontwikkelingssamenwerking

(Uittreksel uit de Platformtekst van Initiatief)

Naast het werken aan het wegnemen van de oorzaken moet vanuit ethisch oogpunt ook het recht op asiel en migratie gegarandeerd worden en moet daarenboven het asiel- en migratiebeleid een menselijker karakter krijgen. Migratie kan men inderdaad moeilijk voorstellen als een oplossing voor het ongelijkheidsprobleem op wereldvlak, voor de armoede, de conflicten of de mensenrechtenschendingen. Maar vanuit ethisch oogpunt moeten mensen, zolang ze niet overal een menswaardig leven kunnen leiden en aan hun basisbehoeften kunnen voldoen, wel de mogelijkheid hebben om te migreren.

Een aantal mogelijkheden om het huidige asiel- en migratiebeleid te verbeteren:

- nieuwe opvangstatuten die toelaten dat ook oorlogsvluchtelingen als vluchtelingen worden beschouwd
- meer humanitaire oplossingen voor mensen die al zeer lang onwettig in België verblijven; de regularisatiemogelijkheden uitbreiden
- bepaalde vormen van illegale arbeid trachten te legaliseren
- basisrechten toekennen aan iedereen die op het grondgebied verblijft, ook aan illegalen
- op zoek gaan naar alternatieven voor de gesloten centra

4. Vragen en antwoorden

Hoe verloopt de erkenningsprocedure voor kandidaat-vluchtelingen?

Asielaanvraag

Bij aankomst in België moet een asielzoeker een asielaanvraag indienen bij de douane (op de luchthaven b.v.) of, binnen de 8 werkdagen, bij de Dienst Vreemdelingenzaken. Dit dient zo te gebeuren als men zonder geldig verblijfsdocument (visum b.v.) het land is binnengekomen, maar ook als dit gebeurde met geldige reisdocumenten zoals toeristenvisum of studentenvisum.

Ontvankelijkheidsonderzoek

- Na een ontvankelijkheidsonderzoek (een interview) beslist de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ) of de asielaanvraag in aanmerking komt voor verder onderzoek en of de persoon tijdelijk in België mag verblijven. Dit interview kan ook op een later tijdstip plaatsgrijpen.
- De DVZ kan besluiten dat de asielaanvraag niet in aanmerking komt voor verder onderzoek, als de persoon
 - voor de tweede keer asiel aanvraagt voor dezelfde redenen
 - niet tijdig op een interview verschijnt
 - motieven inroept die niets te maken hebben met asiel
 - als de persoon langdurig in een ander land verbleef
 - als ons land niet verantwoordelijk is voor de asielaanvraag
- Hij/zij moet dan België binnen de 5 dagen verlaten, tenzij hij/zij dringend beroep aantekent (via een brief) tegen deze beslissing bij het Commissariaat-Generaal voor de Vluchtelingen en Staatslozen. Men wordt dan opgeroepen voor een

interview met iemand van het Commissariaat-Generaal.

- Als dan de aanvraag weer onontvankelijk wordt verklaard, krijgt men een nieuwe datum waarop men België moet verlaten. Men kan ook tegen deze mogelijkheid een beroep aantekenen bij de Raad van State.
- Als de asielaanvraag onontvankelijk werd verklaard, kan men wettelijk in België verblijven zolang als de overheid nodig heeft om de asielaanvraag verder te onderzoeken.

Onderzoek ten gronde

- In het onderzoek ten gronde onderzoekt het Commissariaat-Generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen of het gerechtvaardigd is dat de persoon het statuut van vluchteling krijgt.
- Hij/zij wordt opgeroepen voor één of meerdere interviews, waarbij men zich mag laten bijstaan door iemand.
- Tijdens het onderzoek ten gronde zal het Commissariaat-Generaal rekening houden met de criteria uit de Conventie van Genève. Dat betekent dat ze onderzoeken of de vrees voor vervolging in het land van herkomst gegrond is.
 - Wanneer iemand erkend wordt als vluchteling, krijgt hij/zij een vluchtelingenkaart.
 - Wie niet erkend wordt als vluchteling, krijgt het bevel om het Belgisch grondgebied te verlaten tenzij hij/zij per brief beroep aantekent bij de Vaste Beroepscommissie voor vluchtelingen. Men wordt dan uitgenodigd om zijn zaak mondeling te verdedigen. Wanneer het antwoord na dit gesprek positief is, wordt men alsnog erkend als vluchteling. Is het antwoord negatief, dan zal men een bevel krijgen om het grondgebied te verlaten. Tegen deze beslissing kan men nog in beroep gaan bij de Raad van State.

Waar verblijven asielzoekers gedurende het verloop van de procedure?

Tijdens het onderzoek van de ontvankelijkheid van de aanvraag verblijven zij in een opvangcentrum waar zij materiële, sociale en medische hulp krijgen. Het gaat om open opvangcentra van de Federale Overheid, het Rode Kruis, mutualiteiten, de organisaties OCIV of CIRE (franstalig) of lokale opvanginitiatieven.

Tijdens het onderzoek ten gronde worden zij doorverwezen naar een gemeente waar het OCMW voor hun materiële opvang verantwoordelijk is.

Vangt ons land meer asielzoekers op in vergelijking met de rest van Europa?

Sinds 1998 steeg het aantal asielzoekers in België inderdaad sneller dan in onze buurlanden. Landen waar de asielcijfers opvallend laag liggen (Frankrijk, Spanje, Italië), kennen wel veel meer legale en illegale (arbeids)immigratie dan ons land. Belangrijker dan het aantal asielaanvragen is het aantal asielzoekers dat definitief mag blijven na het doorlopen van de procedure. Op dat punt doet België niet meer dan zijn deel, wel integendeel. Al onze buurlanden beschikken over bijkomende beschermingsstatussen, naast de Conventie van Genève. België kent dit niet.

Klopt het dat 90% van de asielzoekers geen vluchtelingen zijn?

Het klopt dat de erkenningsgraad laag is (tussen 1988 en 1999 is die 9,1%), maar dat wil nog niet zeggen dat het om economische vluchtelingen gaat. Zo wordt 20% of meer van de aanvragen onontvankelijk verklaard. Dit betekent dat deze aanvragen enige grond hebben, en wellicht niet enkel op economische motieven berusten. Bovendien wordt voor een deel van de onontvankelijke aanvragen de terugleiding naar het herkomstland te gevaarlijk geacht.

De lage erkenningsgraad heeft ook te maken met de zeer stringente procedures en met de beperkte interpretatie die in het vluchtelingenverdrag aan het begrip 'vluchteling' wordt gegeven. Zo komt men enkel in aanmerking als er sprake is van individuele vervolging. Mensen op de vlucht voor oorlog komen niet in aanmerking. Angst voor vervolging in de toekomst geldt ook niet, het moet slaan op zaken die zich reeds hebben voorgedaan. Politieke vervolging omwille van het behoren tot een vreedzame, democratische vereniging die verboden is, wordt evenmin aanvaard.

Klopt het dat de meeste asielzoekers voor de OCMW-steun naar hier komen?

Er is geen enkel onderzoek dat deze stelling bevestigt. Uit onderzoek (uit 1998, in opdracht van de EU) blijkt integendeel dat het asielbeleid en de ontvangst van asielzoekers in het ontvangstland geen belangrijke factor zijn in de verklaring waar asielzoekers asiel aanvragen. Sinds januari 2001 krijgen asielzoekers in de opvangcentra bovendien geen financiële steun meer.

Klopt het dat een groot deel van de asielaanvragen het gevolg is van netwerken die economische vluchtelingen met valse beloften naar België lokken?

Legaal de EU betreden is moeilijk en ook illegaal de EU binnenreizen wordt steeds moeilijker. Deze evoluties hebben de mensensmokkel de voorbije jaren enorm versterkt, wat ertoe geleid heeft dat ook steeds meer "echte" vluchtelingen een beroep doen op deze netwerken. Door de netwerken te bestrijden, verhindert men ook de toegang tot Europa voor "echte" vluchtelingen.

Klopt het dat bijna alle uitgeprocedeerden België niet verlaten en hier verder illegaal verblijven?

Neen, in 2000 b.v. keerden 12.265 uitgeprocedeerden terug naar hun land van herkomst, in 2001 14.977.

Terugkeren en/of uitwijzen is echter niet altijd aangewezen of mogelijk. Dat is onder meer het geval

- als men niet kan terugkeren in veiligheid en waardigheid;
- als men op de vlucht is voor foltering of een gewapend conflict;
- omwille van humanitaire redenen (in geval van ziekte, gezin dat dreigt gescheiden te worden, gehuwd met Belg, personen in regularisatiecampagne)

Bij voorkeur gebeurt de terugkeer via zelfstandige (vrijwillige) terugkeer.

Bij terugkeer van alleenstaande minderjarigen moet aan een aantal stringente voorwaarden voldaan zijn.

Wat is de regularisatieprocedure?

Eind '99 werden 32.662 regularisatiedossiers ingediend, voor in het totaal 50.600 mensen zonder papieren (illegalen). Zij konden een aanvraag indienen om hun toestand legaal te maken als ze aan volgende voorwaarden voldeden:

- meer dan 4 jaar in de asielprocedure zitten, zonder uitvoerbare beslissing (3 jaar voor gezinnen met schoolkinderen)
- buiten de eigen wil onmogelijk naar het land van herkomst kunnen terugkeren
- gezondheidsproblemen hebben
- zich in 'humanitaire omstandigheden' bevinden
- duurzame sociale bindingen hebben in België; in dit geval moet een verblijf van 6 jaar (5 voor gezinnen met schoolkinderen) bewezen worden.

5. Meer informatie

www.wereldsolidariteit.be

www.ociv.org

<http://www.petitchateau.be/nl/belgie/belgie.htm>

www.unhcr.ch

www.nidi.nl/pushpull/index.html

www.undp.org

www.iom.int

www.ilo.org

Activiteitsfiche 'Asiel en Migratie'

Behandelde onderwerpen

migratie – recht op asiel – vluchtelingen – ongelijkheid – armoede - ontwikkeling – illegalen – uitgeprocedeerden – erkenningsprocedure – regularisatie.

Doelstellingen

De deelnemers

- kunnen zich inleven in de situatie van asielzoekers, migranten en mensen zonder papieren.
- kunnen de omvang van migratie naar België situeren ten opzicht van de wereldwijde migratiestromen.
- kennen de belangrijkste oorzaken en gevolgen van migratie
- weten wat mensenrechten stellen m.b.t. het thema
- denken na over voor- en nadelen van veranderingsstrategieën

Korte beschrijving

Een video wordt getoond als opwarmer. Het thema 'Asiel en migratie' wordt daarna geconcretiseerd in 4 subthema's die aan bod komen in 4 situatieschetsen. De situatieschetsen bevatten problemen. De deelnemers moeten zoeken naar een bruikbare aanpak van het probleem. De begeleider biedt achtergrondinformatie en tot slot denken de deelnemers na over wat zij zelf kunnen bijdragen aan die oplossingen.

Doelgroep

volwassenen of jongeren +16j, max. 20-25 personen

Timing

- video (15')
- werken met situatieschetsen en keuzes (60')
- pauze (15')
- verfijning van oplossen m.b.t. één situatie (50')
- synthese en evaluatie (10').

Materiaal

- 1 ex. informatiefiche en 1 ex. invulblad 'begeleider'
- ex. voor elke deelnemer van:
 - de situatieschetsen en keuzes (1.AS, 2.AS, 3.AS en 4.AS)
 - de keuzekaartjes A, B, C en D
 - invulblad 'deelnemer'. Indien de deelnemersformulieren een te grote drempel zouden vormen voor bepaalde doelgroepen, dienen deze uiteraard niet gebruikt te worden.
- 20 slides van de 4 situatieschetsen of de situatieschetsen op A3-formaat
- overheadprojector, videotoestel en TV met een scherm dat groot genoeg is
- 1 ex.video, meer informatie hierover op www.gelijkekansengesprekken.be.

Vorbereiding

- Lees de informatiefiche door. Hierin worden de belangrijkste thema's behandeld die in de discussie aan bod zullen komen. Als je nog extra tijd hebt kan je ook de extra achtergrondinformatie raadplegen.
- Lees vervolgens de activiteitsfiche.
- Voorzie voor elke deelnemer keuzekaartjes. Kopieer het blad 'keuzekaarten' op dik, eventueel gekleurd papier en knip uit.
- Maak slides van de situatieschetsen of kopieer ze op A3-formaat of groter.
- Pas de schikking van het lokaal aan voor het TV-kijken en voor het gesprek.
- Installeer en test videotoestel, TV en overheadprojector.

Verloop

Inleiding

- Verwelkom de deelnemers en leg in het kort de bedoeling van de sessie uit: nadenken en van gedachten wisselen over 'asiel en migratie'.

Video (15')

- Toon de video.
- Deel de invulbladen 'deelnemer' uit.
- Vraag de deelnemers om in één woord weer te geven welk gevoel de video bij hen heeft opgewekt. Laat hen dit invullen op hun blad.

Situatieschetsen en keuzes (60')

- Lees de eerste situatieschets en keuzes voor en projecteer ze tegelijkertijd of hang ze op (A3).
- Deel het blad met situatieschetsen en keuzes uit voor situatie 1 (1.AS)
- Geef de deelnemers 3 minuten om te bepalen welke keuze onze maatschappij volgens hen best maakt en laat hen dit ook noteren op hun invulblad.
- Vraag aan alle deelnemers om het kaartje van hun keuze te tonen.
- Registreer op het invulblad 'begeleider' hoeveel A's, B's, C's en D's je ziet.
- Vraag aan enkele deelnemers om hun keuze kort te verduidelijken, en laat daarbij zo mogelijk de 4 keuzes aan bod komen.
- Vraag de deelnemers vervolgens schriftelijk, in één zin, wat ze zouden willen zeggen aan personen die één van de andere keuzes maakten.
- Overloop de reacties en vul eventueel kort aan met informatie uit de informatiefiche.
- Herhaal dit alles voor situaties 2, 3 en 4.

Pauze (15')

Verfijning van oplossingen m.b.t. één situatie (50')

- Kies tezamen met de groep één situatie waarop verder gewerkt wordt. Misschien is dit best de situatie waarbij er de grootste verdeeldheid heerst over de oplossing.
- Reik extra informatie aan voor deze situatie, aan de hand van de informatiefiche.
- Tracht als begeleider van de groep antwoorden te verkrijgen op de vraag welke bijdrage respectievelijk de overheid, onze groep en wijzelf als individu kunnen leveren aan een aanpak van het probleem.

Synthese en evaluatie (10')

- Synthetiseer de voorgestelde oplossingen.
- Vraag de deelnemers om de evaluatie in te vullen.
- Verzamel de invulbladen van de deelnemers.
- Bedank de deelnemers voor hun medewerking.
- Vul het invulblad 'begeleider' verder in.

Situatieschetsen en keuzes 'Asiel en migratie' (1.AS)

Situatie 1.AS

"Aloisio is met zijn gezin gevlucht uit Mozambique. Een overstroming had zijn oogst verwoest en zijn land onbruikbaar gemaakt. Goede landbouwgrond is er schaars. Een groot deel van het land is bezaaid met mijnen. Zijn vrouw is zwanger van een vierde kindje maar er was nu al onvoldoende voedsel voor iedereen. Aloisio zag geen toekomst meer voor zichzelf en zijn gezin in Mozambique. Via zijn neef kwam hij in contact met iemand die voor een redelijke prijs papieren en een vlucht naar België kon regelen. In België bleken de papieren niet in orde en werd Aloisio's asielaanvraag onontvankelijk verklaard. Het gezin zou uitgewezen worden. Tezamen met enkele andere Afrikaanse gezinnen zochten ze toevlucht tot een kerk waar ze nu al 3 weken verblijven."

Hoe zou de samenleving hier best mee omgaan?

Mogelijke keuzes

Keuze A

"Een groot deel van de asielaanvragen bij ons zijn het gevolg van netwerken die economische vluchtelingen zoals Aloisio met valse beloften naar België lokken. De overheid moet de mensensmokkel hard aanpakken en zorgen voor meer controle aan de grenzen. Een strengere asielprocedure moet duidelijk maken wie de echte politieke vluchtelingen zijn. Mensen wiens asielaanvraag is afgewezen en dus illegaal hier verblijven moeten gerepatriëerd worden. Anders heeft een asielbeleid geen zin."

Keuze B

"Onze overheid zou zich meer moeten richten op de oorzaken van migratie in plaats van de migratie trachten te beperken. Zolang er voor hen geen toekomst is, zullen mensen zoals Aloisio blijven migreren naar de rijkere landen. De wereldwijde kloof tussen arm en rijk moet structureel worden aangepakt. Er moet meer aandacht gaan naar conflictpreventie en beperking van de wapenhandel."

Keuze C

"Iedereen heeft recht op migratie. Zolang het recht op ontwikkeling niet voor iedereen gegarandeerd is, kan men ook het recht op migratie niet inperken. Als migranten zoals Aloisio geen enkele kans hebben op een menswaardig leven en toekomst in eigen land, is het ook logisch dat ze alle mogelijkheden aangrijpen om hier te blijven."

Keuze D

"Wij zouden allemaal wat meer geld aan ontwikkelingssamenwerking moeten geven, meer producten van rechtvaardige handel moeten kopen en actief zijn m.b.t. mensenrechten. Alleen als de overheid merkt dat er veel mensen echt bekommerd zijn om meer wereldwijde rechtvaardigheid, zal ze dat standpunt ook meer durven verdedigen en waarmaken."

Situatieschetsen en keuzes 'Asiel en migratie' (2.AS)

Situatie 2.AS

"Dimitri, 16 jaar, is omwille van het aanhoudende conflict in Tsjetsjenië met zijn ouders naar hier gevlucht. Hij verblijft in een asielcentrum te Antwerpen. Hij volgt onderwijs in een onthaalklas. In zijn vrije tijd hangt Dimitri vaak rond in de buurt van het asielcentrum, maar soms zoekt hij met wat vriendjes vertier in de stad. Een enkele keer is dit al eens uitgedraaid op een conflict met voorbijgangers: een woordenwisseling die uit de hand liep... Als de jongens zich wat beter hadden kunnen uitdrukken in het Nederlands en als ze niet zo nagekeken waren op hun kledij, was het waarschijnlijk niet uit de hand gelopen."

Hoe zou de samenleving hier best mee omgaan?

Mogelijke keuzes

Keuze A

"Asielzoekers én hun kinderen kunnen best zo veel mogelijk in een gesloten centrum verblijven. Dan berokkenen ze niemand overlast. Zolang hun aanvraag nog in behandeling is, is het ook voor henzelf beter om geen valse hoop te koesteren. De meerderheid van de aanvragen wordt immers afgekeurd. Als de aanvraag toch wordt goedgekeurd, gaan asielzoekers meestal niet in de buurt van het asielcentrum wonen."

Keuze B

"De asielprocedure moet versneld worden zodat de periode van bang afwachten kan worden ingekort. Intussen zou het asielcentrum werk moeten kunnen maken van een zinvolle tijdsbesteding voor deze mensen, binnen het centrum. Men zou daarbij vrijwilligers kunnen inschakelen voor taallessen, sport en ontspanning enz... Ook de ouders moeten daarin een rol spelen."

Keuze C

"Mensen die om welke reden ook asiel aanvragen, moeten zich vrij kunnen bewegen. Buurtbewoners van asielcentra zouden best wat toleranter mogen zijn. Mensen hier moeten meer gesensibiliseerd worden over de grote ongelijkheid die bestaat tussen Noord en Zuid én over de oorzaken die mensen op de vlucht jagen. Op die manier neemt de verdraagzaamheid toe en wordt het draagvlak voor asielaanvragen groter."

Keuze D

"Voor jongeren die in een asielcentrum verblijven zou er werk moeten gemaakt worden van meer contacten met het lokale verenigingsleven. Het zou mogelijk moeten zijn om af en toe deel te nemen aan sportactiviteiten of aan de activiteiten van de plaatselijke jeugdbeweging."

Situatieschetsen en keuzes 'Asiel en migratie' (3.AS)

Situatie 3.AS

"Eduardo is begin jaren '70 vanuit Chili naar hier gevlucht. Hij werd er –net als vele anderen- vervolgd door het regime van de dictator Pinochet. Tezamen met zijn gezin en heel wat landgenoten werd hij met open armen ontvangen. Dankzij deze steun is Eduardo erin geslaagd zich redelijk vlot te integreren. Zijn kinderen liepen hier intussen school, vonden vrienden en één van hen zelfs een toekomstige partner. Het Nederlands onder de knie krijgen is echter iets dat hij pas de laatste jaren heeft geleerd. Zijn vrouw werd het leven hier nooit helemaal gewoon, de heimwee bleef. Recent maakte ons land afspraken met Chili, waardoor voor Eduardo en zijn landgenoten een terugkeer ook financieel ondersteund wordt. Ondertussen is er in Chili een proces van democratisering aan de gang, waardoor het sociale en politieke leven zich geleidelijk aan stabiliseert."

Hoe zou de samenleving hier best mee omgaan?

Mogelijke keuzes

Keuze A

"Ons land heeft er indertijd goed aan gedaan Eduardo en zijn gezin hier bij ons op te vangen en een veilig asiel aan te bieden. Nu de situatie ginder merkkelijk verbeterd is, kan best een begeleide terugkeer gestimuleerd worden. Vaak is dit trouwens de wens van de betrokkenen zelf. Echt gewoon worden ze het hier meestal toch niet. Onze overheid zou die mogelijkheid voor alle asielzoekers moeten voorzien."

Keuze B

"Het is nog maar de vraag of de politieke situatie in Chili werkelijk aan de beterhand is. Mogelijk worden deze mensen na hun terugkeer naar het land van herkomst toch raar bekeken. Het zou kunnen dat een nieuw leven opbouwen, zowel sociaal als professioneel, daardoor niet zo evident is."

Keuze C

"De keuze om hier te blijven of te genieten van een begeleide terugkeer is volledig aan de betrokken asielzoekers. De overheid heeft zich hier in feite niet in te mengen. De financiële prikkel die ze aanbiedt heeft een pervers trekje, het heeft iets van een oprotpremie ."

Keuze D

"Het zou meer dan spijtig zijn als we Eduardo en zijn gezin terug naar Chili laten vertrekken. Sinds hun aankomst hier in de jaren '70 hebben ze immers een nieuw bestaan opgebouwd en tal van vrienden gemaakt. Hun kinderen zijn hier opgegroeid, ze liepen hier school en zullen liefst in België blijven. Latijns-Amerika is voor hen ongetwijfeld een vreemd continent."

Situatieschetsen en keuzes 'Asiel en migratie' (4.AS)

Situatie 4.AS

"De ouders van Ahmed leefden tot voor enkele jaren nog in het Marokkaanse Rifgebergte. Via de mogelijkheid van gezinshereniging zijn ze naar België over gekomen. Zo zijn ze dicht bij hun kinderen en kleinkinderen en kunnen ze ook genieten van de financiële zorg die hun familie hen kan bieden.

Voor Ahmed is het echter niet meer zo simpel om de eindjes aan mekaar te knopen. Studerende kinderen, een niet al te royaal inkomen en regelmatig uitgaven aan het huis, maken dat hij niet meer kan instaan voor de bijkomende kost van het onderhoud van zijn ouders. Vandaar dat Ahmed overweegt om bij het OCMW te gaan aankloppen. Naar verluidt is het voor bejaarden mogelijk om daar de nodige steun te krijgen, als de kinderen die last niet meer kunnen dragen."

Hoe zou de samenleving hier best mee omgaan?

Mogelijke keuzes

Keuze A

"Het OCMW mag geen onderscheid maken tussen burgers, van welke afkomst ze ook zijn. Als uit het sociaal onderzoek blijkt dat deze grootouders financiële ondersteuning behoeven en dat hun kinderen daar niet zelf voor kunnen zorgen, dan moet op deze vraag ingegaan worden."

Keuze B

"Nieuwe migratie via gezinshereniging opent de deur voor dergelijke misbruiken. De overheid moet de voorwaarden voor gezinshereniging verstrengen, zodat de voordelen van ons systeem van sociale zekerheid niet worden uitgehold."

Keuze C

"We moeten aanvaarden dat ook allochtonen de zorg voor de ouderen meer en meer overlaten aan het OCMW, ook al lijkt dit in tegenstrijd met hun culturele traditie waarbij de zorg voor de ouders als morele plicht werd gezien. Dat men deze traditie verlaat, is misschien ook een vorm van integratie."

Keuze D

"Het ligt voor de hand dat ouders in de nabijheid willen leven van hun kinderen en kleinkinderen. Gezinshereniging en migratie die dat mogelijk maakt is dus verantwoord. Vanzelfsprekend moet het OCMW in deze uitkering voorzien als hun kinderen niet over de financiële draagkracht beschikken."

Invulblad deelnemer.

Thema: _____

Mijn gevoel bij de video: _____

	Keuze A	Keuze B	Keuze C	Keuze D
Situatie 1. ____				
Situatie 2. ____				
Situatie 3. ____				
Situatie 4. ____				

Situatie 1. ____ Mijn reactie op keuzes die ik niet verkoos:

Situatie 2. ____ Mijn reactie op keuzes die ik niet verkoos:

Situatie 3. ____ Mijn reactie op keuzes die ik niet verkoos:

Situatie 4. ____ Mijn reactie op keuzes die ik niet verkoos:

Evaluatie (1 = onvoldoende; 2 = minder goed; 3 = goed; 4 = zeer goed)

Voldeed de inhoud aan je verwachtingen?	1	2	3	4
Wat vond je van de manier van werken?	1	2	3	4
Wat vond je van de begeleiding?	1	2	3	4
Wat vond je van de praktische organisatie?	1	2	3	4

Uw opmerkingen:

Invulblad begeleider.

Thema:

Gegevens:

Gelieve het invulblad begeleider en zo mogelijk de invulbladen deelnemers terug te sturen naar: Initiatief, p/a Kazernestraat 33, 1000 Brussel.

naam begeleider:

datum:

aantal deelnemers:

organisatie:

gemiddelde leeftijd deelnemers (schatting):

plaats:

verhouding autochtoon / allochtoon:

Proces

Beoordeel de aard van het gesprek aan de hand van volgende criteria (3 = neutraal)

rationeel	1	2	3	4	5	irrationeel
constructief	1	2	3	4	5	destructief
diepgaand	1	2	3	4	5	oppervlakkig
betrokken	1	2	3	4	5	afstandelijk

Resultaten: de frequenties van antwoorden van de deelnemers

Registreer hier, voor elke situatie, hoeveel er keuze A,B,C en D aanduiden.

	Keuze A	Keuze B	Keuze C	Keuze D
Situatie 1. ____				
Situatie 2. ____				
Situatie 3. ____				
Situatie 4. ____				

Weerstand

Registreer hier wat volgens u belangrijke weerstanden zijn bij de deelnemers i.v.m. het werken aan meer gelijke kansen met betrekking tot dit thema. Registreer ook nieuwe, constructieve oplossingen die vermeld werden.

- _____
- _____
- _____
- _____
- _____

Andere opmerkingen:

Verwerking evaluatie

	Aantallen			
	1	2	3	4
Voldeed de inhoud aan je verwachtingen?				
Wat vond je van de manier van werken?				
Wat vond je van de begeleiding?				
Wat vond je van de praktische organisatie?				

Noteer uw opmerkingen op de keerzijde van dit blad.

A

Hoezo gelijke kansen?

B

Hoezo gelijke kansen?

C

Hoezo gelijke kansen?

D

Hoezo gelijke kansen?

KoEN

initiatief

platformtekst

Vertrekpunt: de vaststelling dat er een niet te rechtvaardigen ongelijkheid blijft bestaan, bij ons maar ook wereldwijd.

Bij ons

De multiculturele samenleving bij ons is een realiteit én een meerwaarde. Wij juichen culturele diversiteit toe, omdat het samenleven met mensen van verschillende herkomst en achtergrond tegelijk een uitdaging en een rijkdom is. We merken echter dat discriminatie van en racisme ten aanzien van mensen omwille van leeftijd, handicap, geslacht, seksuele geaardheid, huidskleur, godsdienst, etnische afkomst of nationaliteit, blijven bestaan. Dit ondermijnt de democratie. Elke vorm van racisme en discriminatie moet dan ook bestreden worden. Daarom pleiten we voor gelijke rechten en kansen!

Ons eisenpakket spitst zich toe op de drie terreinen van het maatschappelijke leven waarop de achterstelling van gevestigde allochtonen én nieuwe migranten het meest voelbaar is. We ijveren dan ook op voor

- gelijke kansen in het onderwijs
- gelijke kansen en gelijke rechten op de arbeidsmarkt
- democratische rechten en stemplicht op alle niveaus, beginnende met de onmiddellijke invoering daarvan op het gemeentelijk vlak

De wereld

De reden waarom mensen vluchtten en nog steeds vluchten is doorheen heel de geschiedenis dezelfde gebleven: geen werk, hongersnood, overbevolking, repressie en oorlog. De wereldwijde, steeds toenemende migratiedynamiek vindt in sé zijn oorsprong in de groeiende ongelijkheid in de wereld. Daarom pleiten we voor het dichten van de kloof en voor meer gelijkheid op wereldschaal!

Volgende verwezenlijkingen zouden al een wereld van verschil maken:

- rechtvaardige wereldhandel
- toepassing van de normen van de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO): verbod op dwangarbeid, kinderarbeid en discriminatie, recht op vakbondsvrijheid en recht van organisatie
- kwijtschelding van de schuldenlast
- embargo op wapenhandel
- Tobin-taks
- 0.7 %-norm inzake ontwikkelingssamenwerking

De wereld bij ons

Echter, zolang er mensenrechtenschendingen voorkomen, zolang de kloof tussen Noord en Zuid niet wordt gedicht, zullen er mensen, hetzij om politieke, hetzij om economische redenen, blijven vluchten. Daarom ijveren we, in het kielzog van een gelijkere wereld, ook voor een correct en humaan Europees asiel- en immigratiebeleid. De mensenrechten dienen gerespecteerd te worden!

Volgende organisaties tekenden n.a.v. de Gelijke Kansen Manifestatie van 22 maart 2002 de platformtekst van Initiatief, zoals onveranderd en onverkort opgenomen in deze brochure.

11.11.11-Koepel van de Vlaamse Noord-Zuidbeweging, ABVV, ACAT-Vlaanderen, ACLI-Limburg, ACV, ACW, Aflenet, AGALEV, AIB, Alert, ALFA, ANIMO - de spirit van jong links, Antifa-net, August Vermeulenfonds, Bevrijde Wereld, Bond Beter Leefmilieu, Bond Zonder Naam, Borgerhou(d)t van Mensen, Broederlijk Delen, Brugse jongeren tegen racisme, Brussels Gekleurd, Caritas Internationaal Hulpbetoon, Centrum Basededucatie Antwerpen, Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding, Charta 91, Chirojeugd Vlaanderen, Christelijke Mutualiteiten, Christenen voor het Socialisme, Comité Missionerende Instituten, Culturele Centrale, De Acht, De Grijsse Panters, De Vuurbloem, De Wereld in Lier, December 18 - Portaal voor de promotie en bescherming van de rechten v/d migrant, Elcker-Ik Antwerpen/Turnhout, Elcker-Ik Leuven, Elcker-Ik Mechelen, Federatie Werkgroepen Homoseksualiteit, Federatie Wereldvrouwen, Forum van Organisaties van Etnisch-Culturele Minderheden*, Forum voor Vredesactie, FOS-Socialistische Solidariteit, FZO-VL federatie van zelforganisaties in Vlaanderen, Globelink, Humanistisch Verbond, Intercultureel Centrum voor Migranten, Jeugd & Gezondheid vzw, Jeugd & Stad, Jeugdbond voor natuurstudie en milieubescherming, Jeugdwerknet vzw, Jeugdraad voor de Vlaamse Gemeenschap, Jong Agalev, Jongereengemeenschappen, KAJ nationaal, KAV, KBG, Kerkwerk Multicultureel Samenleven, Kinderwereldatelier vzw, Kids - Kansen in de stad vzw, KLJ, KP, KSJ-KSA-VKSJ, Kunst en Democratie, KVLV, KWB, Leef!, Liga voor Mensenrechten, Links Brussel, Masereelfonds, Mensenbroeders, Missio (Nationale Missieraad), MJA, Natuurlijk Genezen, Nederlandstalige Vrouwenraad, Netwerk Caritas Solidariteit, Netwerk Vlaanderen, Objectief, Op Vrije Voeten, Open School voor Volwassenen Kortrijk, Overlegcentrum voor Integratie Vluchtelingen vzw, Oxfam-Solidariteit, Oxfam-Wereldwinkels, Pax Christi Vlaanderen, PHOS-Platform Handicap en Ontwikkelingssamenwerking, PIC (West-Vlaanderen), PICO (Oost-Vlaanderen), Pluralistisch Platform Gehandicaptenzorg, PREGO – Jongeren met spirit, PRICMA (Antwerpen), Protestants Sociaal Centrum, PSC- Antwerpen, PVDA, Rode Jeugd, RISO Antwerpen vzw, RISO Brussel vzw, RISO Gent vzw, SAP, School Zonder Racisme, SJW-JGS, S.P.A., Socialistische Mutualiteiten, Socialistische Vrouwen, Spirit, St-Egidiusgemeenschap, Steunpunt Mensen zonder Papieren, Stichting Anti-Fascisme, SVV - Socialistische Vooruitziende Vrouwen, 't Uilekot, UNESCO, Unie Vrijzinnige Verenigingen, Vaka/Hand in Hand, Velt vzw, Verkeerd Geparkeerd, VIBOSO, Vlaamse Federatie Jeugdhuisen & Jongeren centra, Vlaamse Federatie van Socialistische Gepensioneerden, Vlaams Minderhedencentrum, VOK vrouwen overleg comité, Volens-Itinerans, VRAK, Vrede vzw, Vredeseilanden, Welzijnszorg, Wereldsolidariteit, Werkplaats voor Theologie en Maatschappij, Wijkcentrum 't Pleintje, WIS Z.O.-Vlaanderen

* Het Forum van Organisaties van Etnisch-Culturele Minderheden is een samenwerkingsverband van de volgende federaties van zelforganisaties: ACLI-Vlaanderen (Associazioni Cristiane Lavoratori Italiani), Associazioni Internazionali Federate (AIF), Federatie Marokkaanse Democratische Organisaties, Federatie van Turkse Vooruitstrevende Verenigingen, Ghanaba, Internationaal Comité, Latijns-Amerikaanse Federatie, Migrantenvrouwengroepen-Wereldvrouwen, Raad van de Afrikaanse Gemeenschappen in Europa/België (RVDAGE), Unie der Turks Islamitische Culturele Verenigingen van België, Vereniging voor ontwikkeling en emancipatie van moslims (VOEM), Platform van de Afrikaanse Gemeenschappen, Vertegenwoordiging Woonwagabewoners, Vertegenwoordiging Vluchtelingen.

Adressenlijst kernleden Initiatief

Initiatief is een samenwerkingsverband van 11.11.11 Koepel van de Vlaamse Noord-Zuidbeweging, ABVV, ACV, ACW, Brussels Gekleurd, Charta 91, Chirojeugd Vlaanderen, Forum van Organisaties van Etnisch-Culturele Minderheden, Netwerk Caritas Solidariteit, Objectief, Vaka/Hand in Hand en het Vlaams Minderhedencentrum.

11.11.11., koepel van de Vlaamse Noord-Zuidbeweging, Vlasfabriekstraat 11, 1060 Brussel, contactpersoon: Bart Demedts, tel.: 02/ 536 11 12, fax.: 02/ 536 19 10, email: bart.demedts@11.be, www.11.11.11.be

ABVV, Hoogstraat 42, 1000 Brussel, contactpersoon Frédéric Fiore, tel.: 02/ 289 01 61, fax.: 02/ 289 01 89, email: ffiore@vlaams.abvv.be

ACV - Vlaamse Bewegingsploeg, Haachtsesteenweg 579, 1030 Brussel, contactpersoon Guido Deckers, tel.: 02/246.32.30, fax.: 02/246.30.10, email: gdeckers@acv.csc.be, web: www.acv-online.be

ACW, koepel van christelijke werknemersorganisaties, Haachtsesteenweg 579, 1031 Brussel, Postadres: Postbus 20, 1031 Brussel, contactpersoon: Chris Goossens, tel.: 02 246 31 11, fax.: 02 246 37 00, e-mail: acw@acw.be, web: www.acw.be

Brussels Gekleurd, Stalingradlaan 24, 1000 Brussel, contactpersoon Bernard Desmet, tel.: 02/ 502 08 29, fax.: 02/502 37 10, email: brusselsgekleurd@skynet.be

Chirojeugd Vlaanderen vzw, Kipdorp 30, 2000 Antwerpen, contactpersoon: Hermien Den Tandt, tel.: 03 231 07 95, email: hermiendent@chiro.be, web: www.chiro.be

Forum van Etnisch-Culturele Minderheden vzw, Vooruitgangstraat 323 / 4, 1030 Brussel, contactpersoon: Naima Charkaoui, tel.:02/245.88.30, Fax.: 02/245.58.32, email: naima@minderhedenforum.be, web: www.minderhedenforum.be

Kerkwerk Multicultureel Samenleven, Huidevettersstraat 165, 1000 Brussel, contactpersoon: Catelijne Devriendt, tel.:02/ 502 11 28, fax.: 02/ 502 81 01, email: kms@kms.be, web: www.kms.be

Objectief, beweging voor gelijke rechten, Cellebroersstraat 35, 1000 Brussel, contactpersoon:Marianne Nimmegeers, tel.: 02/512.67.27, fax.: 02/503.37.40, email: objectief@belgacom.net, web: www.allrights.be

Vaka/Hand in Hand, Breughelstraat 31-33, B-2018 Antwerpen, contactpersoon: Marius Dekeyser, tel.: 03/281.15.05, fax.: 03/218.50.85, email: info@vaka-handinhand.org, web: www.vaka-handinhand.org

Vlaams Minderhedencentrum vzw, Vooruitgangstraat 323 ,B-1030 Brussel , contactpersoon: Toon Machiels, tel.: 02/ 205.00.50, fax.: 02/ 205.00.60, email: toon.machiels@vms.be, web: www.vmc.be

SoCiuS - Steunpunt Sociaal-cultureel Volwassenwerk vzw, Gallaitstraat 86 bus 4, 1030 Brussel, contactpersoon: Leyla Kurhan, tel.: 02/215.27.08, fax.: 02/215.80.75, email: leyla.kurhan@socius.be, web: www.socius.be